

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Romové a mezilidské vztahy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Bc. Jana Pechová

Vedoucí práce: Mgr. Jitka Dvořáková, Ph.D.

V Českých Budějovicích dne 28.05.2007

ABSTRACTS - Gypsies and Interpersonal Relations

The topic of my Thesis is “Gypsies and Interpersonal Relations”. I chose this particular topic intentionally. In my opinion, even though gypsies have been a part of our society for a long time, relations between them and other citizen in the society are not on a satisfactory level. Mutual interpersonal relations between the majority society citizens and gypsies are very hot and discussed topic. The co-existence issue is analyzed not only by professionals but also by wide public.

My Thesis is divided into two parts, the theoretical and the practical part. The theoretical part deals with the gypsies history, the structure of their society, a traditional gypsy family, traditional family habits, gypsy language, racism and discrimination, mutual relations between the gypsy society and other citizens, and social work with the gypsy minority.

In the practical part of my thesis, I have used the method of quantitative analysis. I used two kinds of questionnaire. One of them was addressed to gypsy citizens and the other one was for the rest of the majority citizens. I have distributed 120 questionnaires among the gypsy citizens. The return was about 76 %. The other questionnaire was for the majority citizens. The return was 100 %.

The goal of my Thesis was to discover reasons that lead to problems and issues between gypsies and the majority citizens. I was able to establish three assumptions. Firstly, more than half questioned gypsies experienced some kind of discrimination. This assumption was proved to be correct. Secondly, more than half of questioned majority citizens have negative experience with gypsies. This assumption was also proved to be correct. And thirdly, more than half questioned respondents from the majority citizens do not know the basic specifics of gypsies ethnic. And this assumption was again proved to be true.

The results of my work will be at disposal to people involved in the gypsy’s issues and to students of the Health Social University, majoring in a Rehabilitation and Psycho – Social care of handicapped kids, adults and seniors. In the future, my findings may serve to create new arrangements that could lead to better the current situation between gypsies and the majority citizens.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne:

Podpis:.....

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Jitce Dvořákové, Ph.D. za ochotu, podporu a poskytnutí informací, které mi pomohly při zpracování mé práce.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. SOUČASNÝ STAV.....	8
1.1 Historie Romů.....	8
1.1.1 Původ Romů.....	8
1.1.2 Příchod do Evropy.....	9
1.1.3 Historie v českých zemích.....	10
1.2 Struktura romského společenství.....	16
1.2.1 Romské dělení.....	17
1.2.2 Dělení vnější (z hlediska Neromů).....	20
1.2.3 Dělení z hlediska jazykově – etnického.....	20
1.3 Tradiční romská rodina.....	21
1.3.1 Postavení členů rodiny.....	23
1.4 Tradiční rodinné zvyky.....	25
1.4.1 Těhotenství.....	26
1.4.2 Narození dítěte.....	26
1.4.3 Křtiny.....	27
1.4.4 Námluvy.....	28
1.4.5 Svatba.....	28
1.4.6 Úmrtí a pohřeb.....	29
1.5 Romství.....	30
1.6 Jazyk.....	31
1.7 Pojmy rasismus, diskriminace.....	34
1.7.1 Rasismus.....	34
1.7.2 Diskriminace.....	35
1.8 Vzájemné vztahy mezi romskou a majoritní společností.....	36
1.9 Sociální práce s romskou menšinou.....	38
1.9.1 Specifika romské komunikace a chování.....	38
1.9.2 Základní pilíře sociální práce s romskou menšinou.....	40
1.9.3 Zásady pro vyjednávání v konfliktní situaci.....	41

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	43
2.1 Cíl.....	43
2.2 Hypotézy.....	43
3. METODIKA	44
3.1 Použité metody.....	44
3.2 Charakteristika souboru.....	44
4. VÝSLEDKY	46
4.1 Výsledky – dotazník pro občany romské společnosti.....	46
4.2 Výsledky - dotazník pro občany majoritní společnosti.....	60
5. DISKUSE	76
5.1 Diskuse k občanům romské společnosti.....	76
5.2 Diskuse k občanům majoritní společnosti.....	82
6. ZÁVĚR	89
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	91
8. KLÍČOVÁ SLOVA	98
9. PŘÍLOHY	99

ÚVOD

Téma mé diplomové práce je „Romové a mezilidské vztahy“. Toto téma jsme si vybrala záměrně. Myslím si, že i přesto, že Romové jsou součástí naší společnosti dlouhou dobu, doposud nejsou vzájemné vztahy mezi Romy a občany majoritní společnosti na uspokojivé úrovni. Z toho důvodu mě velmi zajímalo, jaké jsou nyní vzájemné vztahy.

Romové v České republice tvoří specifickou menšinu. U Romů neustále převládají pocity diskriminace, méněcennosti a neschopnosti zařadit se do majoritní společnosti.

Má diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám historií Romů, strukturou romského společenství, tradiční romskou rodinou, tradičními rodinnými zvyky, romstvím, jazykem, rasismem a diskriminací, vzájemnými vztahy mezi romskou a majoritní společností a sociální práci s romskou menšinou.

V praktické části jsme použila metodu kvantitativního výzkumu. Použila jsme dva druhy dotazníků. Jeden dotazník byl určen romským občanům a druhý byl pro občany majoritní společnosti. Zde jsem se zajímala, zda mají Romové a občané majoritní společnosti mezi sebou přátele, zda si důvěřují, jestli bydlí v okolí a jaké jsou jejich vzájemné sousedské vztahy. U Romů mě velmi zajímalo, jaké mají zkušenosti s diskriminací, zatímco u české veřejnosti mě nejvíce zajímala její zkušenost s romskými občany a zda je tato zkušenost nějakým způsobem ovlivnila.

Vzájemné mezilidské vztahy mezi občany majoritní společnosti a romskými občany jsou neustále velmi diskutovaným tématem. Problematice vzájemného soužití se věnuje nejen odborná veřejnost, ale také veřejnost laická. I v dnešní době je to téma neustále aktuální a zasluhuje si neustálou pozornost médií.

V současné době, kdy má česká společnost snahu stát se multikulturní společností, by pro nás mělo být velmi důležité budovat vzájemné vztahy, které by měly být založené na vzájemné důvěře, toleranci odlišností a zejména porozumění.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Historie Romů

1.1.1 Původ Romů

O romském původu kolují dosud odlišné představy. Již koncem 18. století bylo prokázáno, že Romové pocházejí z *Indie*. Dodnes se ovšem badatelé neshodují pouze na přesném určení místa v Indii. Významnější než určení místa, odkud pocházejí, jsou však možné důvody, které je vedly k odchodu z Indie. Mnozí romisté se v posledních letech přiklánějí k velmi odvážné hypotéze, která je předpokladem, že předkové Romů náleželi již k původnímu obyvatelstvu Indie (Horváthová, 2002).

Člověk se jen tak nerozhodne emigrovat ze dne na den. Známa místa zpravidla opouští z určitého důvodu. A zároveň tu musí být něco, co ho k odchodu do cizí země motivuje. Jaké však byly důvody Romů, aby svou pravlast opustili? Podle Kenricka (1994) byly pravděpodobně důvodem k emigraci neustálé změny a nepokoje v severozápadní Indii. Motivaci tedy musíme hledat již v době perských výbojů v Indii, kdy obyvatelé hledali lepší životní podmínky.

Historici se shodují na tom, že Romové patří k potomkům z nejrozšířenějších džátí (kast) *Domů*. V Indii slovo *dom* znamenalo „člověk“, což je obvyklý způsob, jakým se označují příslušníci určité skupiny, chtějí-li se odlišit. Historici předpokládají, že domové měli kdysi svůj stát a mohli tvořit samotné etnikum (Kenrick, 1994). Domové jsou i v dnešní době jednou z nejrozšířenějších džátí (kast) v severní Indii (Hübschmannová, 1998a). Jméno *Dom* má na počátku cerebrální d. V romštině se pod vlivem evropských jazyků, kde se cerebrální hlásky nevyskytují, změnilo na r. Slovo *Rom* jen z hlediska etymologického velmi staré, podstatně starší než pojmenování *Cikán*. „Navíc jméno *Rom* používali ke svému označení Romové sami (*Rom* = muž, *Romni* = žena, *Roma* = lidé, ve smyslu příslušníci skupiny, etnika) – je to jejich vlastní název (autetnonymum) což o slovu *Cikán* (aletnonymum neboli exogenní etnonymum) říci nelze“ (Horváthová, 2002, s.7).

Opuštění Indie je podle Horváthové (2002) zahaleno řadou tajemství, kdy se nejedná jen o otázku důvodu odchodu, ale i způsobu a přesného časového určení.

K opuštění Indie došlo pravděpodobně někdy mezi 3. – 9. stoletím n. l. Jakými zeměmi Romové prošli a jakou dobu tam strávili, nás informuje srovnávací lingvistika. Romové se delší dobu zdrželi na území tehdejší perské říše (Írán) – skoro všechny romské dialekty obsahují slova perského původu. Romové na své pouti prošli Arménií, kde se některé skupiny trvale usadily. Všechny romské dialekty v hojné míře obsahují slova řeckého původu. Z Malé Asie romské skupiny pokračovaly přes Balkán do Evropy.

1.1.2 Původ do Evropy

Romové přicházeli do Evropy přes Malou Asii a Balkán. Přítomnost Romů v Evropě se dá předpokládat okolo 12. století. První zmínky můžeme nalézt v kronice od neznámého mnicha z kláštera na hoře Athos v Řecku kolem roku 1068. Zde se informace pravděpodobně týkají Romů. V této kronice se pojednává o lidech zvaných *Atsinganoi* (*Atsigános*), pohybující se v oblasti Cařihradu (Horváthová, 2002). „Ve zprávě ze svaté hory Athos se píše o Ansinganech, kteří byli ve století předcházejícím označováni jako „Athinganoi“ (Acinganoi). Z tohoto pojmenování vznikl pravděpodobně název daný Romům ostatním obyvatelstvem – tedy Cikán, Cygan, Zingari, Zigeuner atd.“(Davidová, 1995, s.14).

Ať už Romové, jak uvádí Horváthová (2002), byli či nebyli nazýváni Acingané, nebo byli s příslušníky cizí heretické skupiny jen omylem ztotožnění, nic to nemění na tom, že z označení Athinganoi vzniklo jako jedno z nejrozšířenějších pojmenování Romů v Evropě: *Cikán*. Podstatné na tomto označení bylo, že slovo Athingan mělo od počátku negativní zabarvení, kterého se nezbavilo ani při postupné přeměně na výraz *Cikán*. Horváthová (1999) poukazuje na to, že pro vztah většiny k Romům je příznačné, že tímto termínem byli Romové nazýváni svým okolím, aniž jej sami vytvořili, nebo alespoň posléze akceptovali. S názvem *Cikán* se Romové neztotožnili nikdy.

Jednotlivé romské skupiny užívaly od nepaměti pro své členy jména vyplývající z jejich mateřského jazyka – romštiny. Podobně jako u jiných národů i u Romů mívají tato slova význam většinou : člověk, muž, žena. Některé romské kolektivy se nazývají pouze svým skupinovým jménem. Jako třeba Sinti, Manuša, Kale, apod. Příbuznost tak s ostatními romskými skupinami nepopírají, svůj vlastní název však nadřazují obecnějšímu termínu *Rom*. V průběhu dějin se vědomí sounáležitosti udržovalo nejen

díky shodným znakům, ale i vlivem trvale odmítaného postoje majority ke všem minoritním skupinám, jež kdysi přišly z Indie. Dějinami Romů se táhne pohled většinové společnosti na romské skupiny jako na jediný a v podstatě homogenní celek, bez ohledu na jeho faktickou diferenciaci (Horváthová, 2002).

1.1.3 Historie v českých zemích

První zmínku o Romech na našem území můžeme najít v *Dalimilově kronice*, kde je ve 82. kapitole psáno „O kartasiech pohanských“. Další zmínka o přítomnosti Romů na našem území pochází z *Popravčí knihy pána z Rožmberka*, kde je přítomnost Romů datována k roku 1399. Při vyslýchání loupežníků bylo uvedeno, že mezi další spoluviníky patří i „Cikán černý, Ondřejov pacholek“ (Nečas, Miklušáková, 2002, online). Za jistou zmínku, že se skutečně jednalo o Romy, lze podle Miklušákové (1998) pokládat rok 1417, kdy naším územím prošla skupina, která se vydala od Budína do Bratislavy, kde se poté rozdělila.

Postoj k Romům se začal měnit kolem poloviny 16. století. Nečas (2000) poukazuje na založení požáru v Praze, kdy z jeho založení byli podezříváni právě Romové. Již o čtyři roky později byl vydán mandát od Ferdinanda I. na vypovězení Romů ze země. Marie Terezie (1740-1780) nahradila otevřenou represi dřívější doby asimilačními pokusy. Byli uznáni tzv. regulovaní Cikáni, kteří dostávali povolení k pobytu s tím, že jejich pohyb na území podléhal přísné kontrole. Označení „Cikán“ bylo nahrazeno „novosedlákem“ (Neubauer) či „novomaďarem“ (Új-Magyar). Byly snahy vedené k potlačení romštiny, zákazu tradičního odívání, atd. (Miklušáková, 1998). Josef II. měl podle Lhotky (2004-2005, online) snahu v tomto osvíceném přístupu pokračovat a kladl velký důraz na školní docházku dětí, vyučení romské mládeže, povinnou návštěvu bohoslužeb. Vznikl první pokus státu o rozmístění romských rodin, kdy rodiny měly být rozmístěny do moravských a slezských obcí. V rámci opatření měli být Romové usídleni v obcích, kde je tamní obyvatelé neměli nazývat jako doposud Cikáni, ale „noví sedláci“. Takto usazené rodiny měly být přejmenované, aby se zbavily typických romských příjmení. Bylo jim zakázáno používat romštinu a nosit tradiční oděv. Avšak přístup Marie Terezie a Josefa II.

bezpochyby znamenal historický zlom, neboť poprvé se s Romy počítalo jako se skutečnými obyvateli daných území (Miklušáková, 1998).

V druhé polovině 18. století se navíc řada Romů začala usazovat dobrovolně. Dochované údaje z Moravy dokládají, že se romské usedlosti rychle rozrůstaly. Osvícené pokusy se v 19. století postupně přeměnily v administrativně byrokratický přístup k řešení těch otázek, které státní správu nejvíce zajímaly. Jednalo se o kontrolu pohybu Romů, včetně jejich policejního dozoru, zákazu žebroty, podomního obchodu a potulky a omezení migrace Romů mezi jednotlivými regiony státu. Dne 3. prosince 1863 byl vydán *Zákon o domovské příslušnosti*, v němž se v § 19 stanovuje postup při určování příslušnosti Cikánů, a dne 24. května 1885 *zákon o donucovacích pracovnách*, který byl využíván při policejních zákrocích proti Romům (Minulost Romů, 2000, online).

První Československá republika hledala spíše možnosti, jak společnost před Romy ochránit, než aby Romům napomáhala k jejich začlenění. Přestože Romové, resp. *Cikáni* byli za první republiky oficiálně uznáni za svébytnou národnostní menšinu, Československá republika nadále uplatňovala *Zákon o potulce* z roku 1885. V roce 1927 byl vytvořen *Zákon o potulných cikánech*. Tento zákon podle Lhotky (1999) neřešil jen Romy takové, ale v souvislosti s jejich kočovným a potulným životem, který sebou nesl řadu dalších společenských problémů, jako například těžko identifikovatelnou kriminalitu. Tento zákon měl postihovat především Romy kočovné, ve svých důsledcích však dával možnost pro diskriminaci Romů všech. Dle tohoto zákona se měli kočovní Romové starší 14 let prokazovat *legitimacemi cikánskými* místo legitimacemi občanskými. Do lázeňských a rekreačních oblastí byl pro kočovné kmeny vstup zakázán, což u cest oznamovaly tabule. Neusazeným Romům, jak uvádí Nečas (2000), měly být podle ustanovení zákona odebírány děti pro nemožnost poskytování náležité péče, vzhledem k jejich kočovnému životu. Další výchovu dětí tak měly převzít buď jiné rodiny nebo ústavy. Toto nařízení se příliš neprovádělo, jelikož jeho realizace byla velmi obtížná. Realizace zákona přinesla samotným Romům i jisté pozitivní věci, mezi než můžeme zařadit zavádění zdravotních i veterinárních opatření.

Horváthová (2002) uvádí, že od druhé poloviny třicátých let se počet Romů začal zvyšovat. Docházelo k přesunům z Německa, později i z Rakouska. V Německu mohli Romové pociťovat nebezpečí již od roku 1933. Od roku 1937 existoval v Německu při Říšském ústavu zdraví Výzkumný ústav pro rasovou hygienu a biologické vyšetřování obyvatelstva, který měl podložit oprávněnost fašistických rasových teorií. Na tomto pracovišti probíhal i výzkum Romů a Sintů. Takzvané *asociální chování* některých Romů nazývané „cikánský způsob života“ bylo označeno za dědičné. Proto bylo důležité určit antropologické znaky rasy, aby mohla být dobře identifikovatelná a izolovaná od ostatní vyhovující společnosti.

Od roku 1936 byli Romové nuceně koncentrováni v tzv. „cikánských táborech“ v Berlíně, v rakouském Lackenbauchu a na jiných místech, kde měli čekat na další fázi tzv. procesu konečného řešení cikánské otázky. V roce 1939 došlo k okupaci našeho území a byl vytvořen *Protektorát Čechy a Morava*. Bylo nakázáno *trvalé usídlení* kočujících osob. Toto opatření mělo zpřehlednit situaci, kolik osob bude podléhat pozdější nucené koncentraci. Bylo podchyceno asi 7000 kočovníků, mezi nimiž převážnou většinu tvořili Romové. Na jaře 1942 vydala protektorátní vláda *nařízení o preventivním potírání zločinnosti*, které zavádělo preventivní vazbu pro zločince a osoby, již ohrožovali veřejnost svým asociálním chováním. Mezi lidmi s asociálním chováním byli výslovně uvedeni Cikáni a osoby žijící po cikánsku. Lidé mohli být zatčeni preventivně, aniž se dopustili nějakého kriminálního činu (Horváthová, 2002).

Otevřený postup proti Romům podle Nečase (2002) začal po začlenění protektorátních úřadů a v souvislosti s radikalizací po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. V roce 1942 byl vydán *výnos o potírání cikánského zlořádu*. Jeho součástí byl i soupis veškeré romské populace, včetně dětí ze smíšených manželství. Od roku 1943 byla postupně *deportována většina Romů* z protektorátu do koncentračních táborů. V cikánském táboře osvětimského koncentráku Romové umírali rychle vlivem nelidských životních podmínek, hladu a nemocí. Vybrané skupiny Romů byly podrobovány zruďným pokusům, přednost byla dávana těhotným ženám a dvojčatům. V roce 1944 byli práce schopní Romové deportováni do koncentračních táborů hlouběji uvnitř Německa. Staří lidé a matky

s dětmi byli jako práce neschopní ponecháni v táborech a společně zlikvidováni v plynové komoře. Nečas (1999) zdůrazňuje, že jenom v cikánských táborech zahynulo přes 3000 Romů. Většina Romů deportovaných do Osvětimi své vězení nepřežila.

Po válce, jak uvádí Horváthová (2002), se do Čech a na Moravu, vrátili pouze jednotlivci z někdejších velkých rodin. Skupina českých Romů, do které řadíme i Romy žijící na Moravě, byla jako celek zlikvidována a právem se v této souvislosti mluví o *genocidě*. Celkový počet romských obětí druhé světové války se odhaduje na půl milionu osob.

Po roce 1945 se také mění vlastní struktura romského etnika, docházelo k migraci Romů ze Slovenska. Začaly se sem stěhovat skupiny slovenských a maďarských Romů. Tato velká, většinou živelná migrace byla způsobena řadou příčin, hlavně tím, že slovenští Romové nenacházeli v dosavadních sídlech dostatečné možnosti a prostředky obživy. V době poválečné se jen o samotnou migraci nejednalo, přesuny obyvatel byly přímo vyvolány a podporovány najatými náboráři, kteří vyzývali k obydlování vysídleného pohraničí. Tak vznikalo husté osídlení Romů v Ostravě, Kladně (Davidová, 1995). Neustále byl v platnosti *Zákon o potulných cikánech*. Po roce 1948 se Romové poprvé stávají de iure rovnoprávními členy společnosti, což jim zaručoval ústava. Teprve v roce 1952 byla vydána směrnice s názvem *Úprava poměrů cikánského původu*. Státní orgány se od druhé poloviny 50. let začínají zabývat, tím jak do budoucna řešit tzv. cikánskou otázku. V roce 1958 byl schválen *Zákon č. 74 o trvalém usídlení kočujících osob*. Z koncepce státem řízené asimilace vyplývaly snahy zařadit Romy mezi ostatní obyvatelstvo, postupně smazat všechny rozdíly. V té době byly považovány zvyky Romů za projev retardace, jazyk dokonce byl někdy brán jako hantýrka. *Specifika Romů byla potlačována*. Romové v této době začínají poprvé využívat nové nabídky, které vyplývají z překonávání izolace a těsnějšího, ale bohužel i násilného zapojení do společnosti. Docházelo k manipulativnímu sestěhování nejrozličnějších skupin Romů na jedno místo, což bylo výrazem absolutního nepochopení a neznalosti romské kultury. Právě v tomto období došlo k největší morální devastaci Romů jako svébytné etnické skupiny. Původní normy a hodnoty Romů byly postupně ničeny, aniž byly přirozeně nahrazeny jinými. Řada Romů proto dnes postrádá vědomí

sounáležitosti, vědomí společného původu a společných dějin. Pod vlivem silných asimilačních tlaků se mnozí Romové snažili svoji skutečnou identitu popřít a co nejvíce se přiblížit většinové společnosti (Miklušáková, 1998).

Koncem šedesátých let dostali Romové jak uvádí Nečas (1997) šanci podílet se na řešení otázek s nimi spjatých. Romové si vytvořili vlastní organizaci *Svaz Cikánů-Romů a Zváz Cikánov-Rómov*, s jejíž pomocí chtěli přispívat na řešení tzv. cikánské otázky. Na Slovensku stál v čele lékař Ján Cibul'a a v Brně Miroslav Holomek. Oba svazy vykonaly mnoho práce, soustředily se na rozvíjení aktivit v oblasti školské, kulturní i ekonomické. Měly svá hospodářská zařízení – Nevodrom (Nová cesta) a Buřiger (Pracuj), v níž bylo také mnoho Romů zaměstnáno. Jak uvádí Davidová (2000), byly vydávány i časopisy, částečně v romštině. Skupina a vedení českého svazu se ještě v roce 1971 aktivně zúčastnila prvního kongresu Světové romské unie v Londýně. Zde byla také poprvé podle Davidové (1995) zpívána mezinárodní romská hymna „Ge'em, ge'em“, upravená Jarko Jovanovičem ze staré romské písně, a od té doby se všude zpívá jako hymna všech Romů.

Oficiálně od dubna 1971 bylo poprvé použito výrazu *Rom, Romové* jako etnonyma, názvu celé skupiny (Davidová, Lhotka, Vojtová, 2005). Ze strany svazů ovšem také zazněly požadavky na uznání romské národnosti a oba svazy, které existovaly jako součást Národní fronty, byly bez udání důvodů v roce 1973 násilně zrušeny (Nečas, 2000).

Po zrušení obou svazů byla státem řízená asimilace nahrazena koncepcí společné integrace. Cíl byl stejný; zařadit a asimilovat. Mělo se to uskutečnit pomocí materiálních a sociálních výhod pro „občany cikánského původu“. Romům byly přednostně přidělovány byty, získávali zvýšené sociální dávky, apod. To vše bylo ale za ztrátu vlastní identity, za potlačování jazyka, tradic a kultury. Závažnost postavení romského etnika si v té době uvědomovala řada Romů i veřejnost. Objektivně a kriticky se k tomu vyjádřili jen signatáři Charty 77 v roce 1978. Tato úvaha byla podepsána Václavem Havlem a dr. L. Hejdánkem a byla dána k diskusi (Davidová, 2000).

Davidová (1995) uvádí, že k výraznější změně došlo až v průběhu roku 1989. Znovu se probudilo i emancipační hnutí, potlačené na začátku 70. let. Romové odmítají

v té době roli pouze pasivního objektu a zakládají politické strany a hnutí. Ke konci roku již na historickém shromáždění v Praze vystupují jako zástupci Romů JUDR. Emil Ščuka a Jan Rusenko s prohlášením a podporou Občanského fóra a Václava Havla. V červnu 1990 kandidovali Romové při parlamentních volbách a uspěli. Poprvé v historii zasedají zástupci Romů jako poslanci v Parlamentě i v České a Slovenské národní radě.

Romové jsou v České republice v roce 1991 uznáni jako *národnostní menšina*. V *Listině základních práv a svobod* je tak každému člověku zaručeno právo každého svobodně se rozhodnout o své národnosti. Národnostním menšinám se speciálně věnuje třetí hlava Listiny, kde je garantováno právo na vzdělání v jejich jazyku, právo užívat svého jazyka v úředním styku, právo účastnit se na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin (Zákon č. 2/1993 Sb.).

V roce 1991 si poprvé mohli Romové při sčítání lidu zvolit romskou národnost. K romské národnosti se při sčítání lidu přihlásilo pouze 32 489 Romů. Romové uvedli při sčítání národnosti jinou (většinou českou), buď kvůli neidentifikaci se s vlastním etnikem, nebo ze strachu před diskriminací (Situace Romů v letech 1989-1992, 1997, online).

Po vzniku České republiky dne 1. ledna 1993 se Romů podle Kozlíkové (2001) dotkl *Zákon č.40/1993 Sb. O nabytí a pozbytí státního občanství*. Zvolení českého občanství bylo podmíněno pětiletou beztrestností. Naprostá většina Romů žijící v České republice totiž pocházela ze Slovenska, mnoho Romů mělo slovenské občanství. Obtíže vyvstaly při prokazování trvalého pobytu a situaci komplikovalo i nedostatek informací. Tak se tisíce lidí žijících trvale na území ČR staly cizinci. Zákon se stal terčem kritiky, zejména ze zahraničí. Po kritice byl v roce 1996 novelizován a umožňoval promíjení podmínky pětileté bezúhonnosti.

Problematika Romů i diskriminující přístup majority vyšly na světlo v roce 1997, kdy začali Romové hromadně odcházet z České republiky a v zahraničí hromadně žádat o udělení azylu. Na tuto situaci se zvedla velká vlna kritiky a vláda se začala konečně zabývat řešením problémů romské menšiny. Vláda přijala tzv. *Bratinkovu zprávu* o situaci romské menšiny. Tato zpráva poprvé vyzdvihla

problematiku Romů. Vláda na svém zasedání 29. října přijala usnesení č. 686/1997, ve kterém vzala Bratinkovu zprávu na vědomí a uložila jednotlivým členům vlády a přednostům okresních úřadů přijetí konkrétních opatření ve všech oblastech. Dvakrát ročně je předkládána zpráva o plnění úkolů (Kozlíková, 2001).

Teprve nová vláda podle Holomka (2000) sociální demokracie po roce 1998 začala uskutečňovat širší a koncepčnější politiku v řešení problematiky, zejména lidských práv, což se velmi dotýkalo i soužití s Romy. Vliv na to měla i okolnost, že Česká republika stála před vstupem do Evropské unie. V roce 1999 byla schválena nová koncepce tzv. romské komunity, která byla schválena jako usnesení č.279/1999.

V *současné době* se na integraci romských komunit významně podílejí dva poradní orgány vlády. Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity a Rada vlády pro národnostní menšiny. Součástí institucionálního zajištění jsou koordinátoři romských poradců na krajských úřadech a romští poradci na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností.

Dnešní Rada pro národnostní menšiny byla zřízena v souladu s § 6 ods. 3 zákona č. 273/2001 Sb. *O právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů*. Zde jsou přesněji vymezena práva příslušníků národnostních menšin. Mezi základní práva patří svobodná příslušnost k národnostní menšině, právo sdružování, právo na vzdělání v národnostním jazyce, právo na rozvoj kultury, atd.

Rada vlády České republiky pro záležitosti romské komunity je stálým poradním orgánem vlády. Byla zřízena dne 17.9. 1997 č. 581 tehdy jako Meziresortní komise pro záležitosti romské komunity, v roce 2001 byla přejmenovaná na Radu (Rada vlády České republiky, 2005, online).

1.2 Struktura romského společenství

Romové u nás představují jednu z výrazných etnických skupin. Romové netvoří pouze jednotlivé společenství, ale dělí se do řady skupin, podskupin a rodů. Romy můžeme obecně rozdělit podle různých hledisek. Existují tři způsoby dělení: dělení vnitřní neboli romské, dělení vnější z hlediska majoritní společnosti a dělení odborné z hlediska jazykově – etnického (Dělení Romů, 2005, online).

Myslím si, že nejen pracovníci pracující s romskou menšinou by se měli orientovat v tom, jak se Romové mezi sebou dělí, ale tyto informace alespoň v základním charakteru by měla mít i široká veřejnost. Je to důležité zejména proto, aby nedocházelo k zbytečným nedorozuměním ze strany široké veřejnosti vůči Romům.

1.2.1 Romské dělení

V ČR jsou Romové vnímáni a posuzováni jako skupina homogenní a nestrukturovaná. Skutečnost je ale velmi odlišná. V České republice žije podle reálných odhadů 250 až 300 tisíc Romů, a ne vždy mezi nimi panují harmonické vztahy.. Romové se v České republice dělí do pěti subetnických skupin: slovenští, maďarští, čeští a moravští, olašští, Sintí (Alinčová, 2002).

Elen Lacková (1998) popisuje „Jenomže málokdo z Čechů a Slováků ví, že nejsou všichni Romové stejní, že se dělíme na různé skupiny asi tak jako Češi, Slováci, Poláci, Bulhaři Srbové a Chorvati, každá skupina je sama pro sebe, má své zvyklosti a obřady, svůj dialekt, své rodové profese, zkrátka svůj způsob života“ (Lacková, 1998. s. 190).

Podle jazyka - je dělení Romů na území bývalého Československa velmi obtížné. Je to z toho důvodu, že se po 2. světové válce změnilo jejich složení. Do 2. světové války žili na území Slovenské republiky *slovenští* Romové (měli slovenský dialekt romštiny a byli nejpočetnější skupinou) a *maďarští* Romové (maďarský dialekt romštiny). V Čechách a na Moravě žili *česko-moravští* Romové (českomoravský dialekt romštiny) a v Sudetech němečtí Romové (*Sinti*, kteří byli nejméně početní). Po celém území kočovaly méně početné skupiny *olašských* Romů (olašský dialekt romštiny).

Nejpočetnější skupinou Romů žijící v současné době na našem území dle Holomka (1999) tvoří přistěhovalci po 2. světové válce, *slovenští Romové* (servike Roma). Označení servike Roma pochází zřejmě ze serbice Roma – srbský Rom. Na území Čech a Moravy dnes žije asi 77 % těchto původem slovenských Romů. Rozdělují se mezi sebou na dvě skupiny. Jedna je tvořena Romy, kteří zde žijí již

nejméně 10 let, již se zde usadili, získali dobré zaměstnání a dobrý byt a jsou místními občany přijímáni bez větších výhrad. Mezi sebou neustále mluví romským jazykem. I přesto, jak dlouhou dobu zde žijí, mají stále pocit vydědění a žijí v určité izolaci vůči většinovému obyvatelstvu. Na obou stranách je neustále mnoho předsudků. Za druhou skupinu jsou považováni Romové ze Slovenska, kteří zde ale ještě nezapustili kořeny, neadaptovali se na místní podmínky. Postavení těchto Romů, zejména jejich zaměstnání a bydlení je na velmi nízké úrovni. Mnozí z těchto Romů jsou ostatními Romy vnímáni jako vetřelci.

Další skupinu tvoří *původní obyvatelstvo*, které na území Čech a Moravy žije již po několik staletí. Počty těchto Romů se dají těžko odhadnout. Tito Romové se zde dobře sžili a není s nimi v podstatě žádná potíž, pokud se jedná o komunikaci s majoritou. Většinou již romsky nehovoří, ale zachovali si pocit romské identity. Také mají velké výhrady vůči přistěhovalým Romům ze Slovenska a neudržují s nimi kontakty (Holomek, 1999).

Samostatnou skupinu podle Jakoubka (2004) zde tvoří *olašští Romové*, kteří se izolují nejen od majoritní společnosti, ale také i od ostatních Romů. Sami sebe označují termínem valchike Roma, který je odvozen od území „Valachie“. Jsou velmi uzavření a nenechají mezi sebe proniknout cizího člověka. Od ostatních Romů se liší odlišným jazykem, zvyky, způsobem obživy i nechutí přijímat jakákoliv pravidla, ať již společenská, či zákonná. V komunitě olašských Romů se mluví výhradně romsky. Zabývají se většinou obchodováním všeho druhu, mají své restaurace, vinárny. Holomek (1999) zdůrazňuje, že způsob jejich života se nezdá pohybovat na hranici zákona. Používání romštiny je zde otázkou cti. Olašští Romové mají doposud své představitele, které respektují a uznávají. Postavení dívek a žen se dosud řídí tradičním způsobem. Sňatky mezi olašskými a jinými skupinami jsou ojedinělé.

Na území České republiky žije ještě několik desítek *Sinti* – německých Romů. Sinti nyní žijí převážně v Německu. Svůj jazyk neprozrazují majoritní společnosti (Holomek, 1999).

Podle způsobu života - se Romové dělili před zákazem kočování v roce 1959 na kočovné, polokočovné a usedlé. U nás to byly zejména *kočovné* nebo *polokočovné*

skupiny olašských Romů, které na naše území přišli z dnešního Rumunska, z Valašska a Moldávie. Odtud je jejich název - území Valachie po tamním zrušením otroctví - nevolnictví. Většina z nich až do zákazu v roce 1959 kočovala. Na rozdíl od jiných dnešních Romů si neustále zachovávají svou řeč (olašský dialekt) a udržují své zvyky.

Polokočovní skupiny Romů měly pouze přechodná obydlí, ve kterých se zdržovaly zpravidla pouze v zimním období. Během celého roku se přemísťovaly v příznačných vozech - šiatrách, pokrytých plachtami a tažených koňmi, nebo pěšky a tábořily ve stanech.

Za Marie Terezie se někteří Romové *usadili* a živili se svou profesí nebo drobnými službami gádžům (neromům) nebo sedlákům z vesnic, u kterých žili v osadách. Dnes se osady uchovaly zejména na východním Slovensku.

Podle profese - s vykonáváním různé profese byl spojen různý společenský status. Nejlepšího postavení dosahovali hudebníci. Svě profese si Romové přinesli s sebou z Indie, jednalo se zejména o kovářství, korytářství, košíkářství, koňské handlířství, výrobu cihel, metel, brusičství nožů. Olašští Romové se tradičně specializovali na koňské handlířství a ženy na věštění z ruky. Je zajímavé, že pro tyto příslušníky je hanba vykonávat fyzickou práci. Pro Sinti je nepřípustné vykonávání nejen práce gádžovské manuální, ale také třeba povolání lékaře (dotyk s částmi těla od pasu dolů je poskvrňující).

Městské a venkovské dělení - Romská populace žije rozptýleně mezi neromským obyvatelstvem buď ve zvláštních čtvrtích a ulicích ve městech (městští Romové) nebo v oddělených romských osadách na okrajích venkovských obcí (venkovští). Romové žijící na venkově si zachovali mnoho ze své kultury a tradičního života díky poměrné izolovanosti od ostatního obyvatelstva, zatímco Romové, kteří žijí ve městech mezi majoritní společností, se přibližovali okolní společnosti v jistých oblastech ekonomického života a v některých rysech sociálního chování.

Respektování tradic a pravidel - Romové se tak dělí na Romy čisté (žuže Roma) a Romy špinavé (degeša Roma). Každá skupina či rod považuje za nečisté nebo podřadné někoho jiného. Mezi nečisté se řadí ti Romové, kteří jedí např. koňské maso (u Romů byl kůň téměř posvátné zvíře) nebo zbytky jídel (ohřívána jídla) . Z tohoto

vnitřního dělení vyplývá omezení osobních kontaktů s rodinami, které jsou považovány za nečisté.

Dle bohatství - toto dělení nám bude asi nejbližší, neboť všude na světě, v jakékoliv společnosti se lidé dělí na chudé a bohaté. Za nejchudší jsou považováni Romové z osad na východním Slovensku, většina Romů je z hlediska našeho označována za sociálně potřebné. K nejbohatším Romům vždy tradičně patřili muzikanti, kteří kdysi účinkovali i na šlechtických dvorech, později si vytvořili zvláštní vrstvu městských kavárenských hudebníků. Olašští Romové, kteří patřili do 50. let mezi nejchudší, jsou v dnešní době v důsledku různých forem "obchodování" řazeni mezi nejbohatší vrstvy Romů. Největší hodnotou pro olašské Romy je zlato (Dělení Romů, 1997).

1.2.2 Dělení vnější (z hlediska Neromů)

Zde záleží na úrovni znalostí o Romech. Jako nejrozšířenější hledisko je hledisko podle stupně asimilace. Tedy dělení na slušné a neslušné Romy. S tímto dělením také souvisí dělení podle sociální úrovně. Jako Neromové můžeme Romy rozlišit také podle vnějšího hlediska. Nejviditelnější rozdíl je mezi „tmavými“ a „světlými“ Romy.

Romové Olašští mají světlejší pigmentaci i světlejší vlasy. U nich bývá nejčastěji vidět klasické romské oblečení - široké barevné sukně, třícípé šátky na hlavách či ramenech. Nesmírnou hodnotu je pro ně zlato, a proto u nich vidíme častěji prsteny, náušnice, náhrdelníky, náramky, dokonce i zlaté zuby, než u jakýchkoliv jiných skupin Romů. Jako kočovný národ nemohli nikam investovat svůj majetek, a tak své jmění ukládali do zlata. Zlato má však pro i symboliku. Olašský Rom věří, že zlaté šperky, které má na sobě nosí, jej uchrání před nemocí (Dělení Romů, 2005, online).

1.2.3 Dělení z hlediska jazykově – etnického

Na základě dialektometrických výzkumů a sociologických údajů dospěla lingvistická sekce (Centre de recherches tsiganes při Universitě René Descarta) k následujícímu rozdělení jazyka Romů:

I. romštinu v pravém slova smyslu – touto romštinou hovoří převážná většina Romů na celém světě. Může se dále rozdělit do tří dialektových skupin. Tyto dialekty mají základní slovní fond romský a kromě výpůjček z různých kontaktních jazyků pro výrazy označující moderní realitu. Existuje mezi nimi různě vysoký stupeň srozumitelnosti. Dělí se na skupinu balkánsko-karpatsko-baltskou, skupinu gurbertosko-cerharskou, kterou se mluví výhradně na Balkáně, a skupinu kalderašsko-lovářskou.

II. skupinu sinto – manušských dialektů - ta se kdysi oddělila od karpatské a baltské podskupiny. Obsahuje velký podíl výpůjček zejména z germánských jazyků. Vzájemná srozumitelnost mezi těmito dialekty a předchozími skupinami je minimální.

II. lokální dialekty jiných jazyků – tyto dialekty obsahují určitý podíl romských slov. Takto mluví ty skupiny Romů, které v důsledku různých asimilačních snah ztratily vlastní jazyk, například španělští Gitanos. Dialekty jsou naprosto nesrozumitelné pro ostatní romské skupiny.

Z těchto všech dělení je zřejmé, že Romové nikdy nebyli a nejsou homogenní skupinou. Proto by bylo dobré je správně rozlišovat (Dělení Romů, 1997).

1.3 Tradiční romská rodina

Za základní instituci byla a tradičně je pro Romy jejich rodina. Rodina a širší rodová skupina či velkorodina je pro Roma nejdůležitější a největší hodnotou. Tak tomu bylo kdysi a je tomu i v dnešní době. Mluví-li se o rodině, občané majoritní společnosti mají většinou na mysli svoji ženu, muže, děti, rodiče, sourozence. Samozřejmě, že máme i své další příbuzné, ale ty považujeme za vzdálenější, s těmi se tak často nestýkáme. Romové však na rozdíl od nás považují za své blízké příbuzné všechny a romština má také narozdíl od češtiny pojmenování i pro děti sestřenic či bratranců. Romská rodina se od našich rodin podle Jakoubka a Hirta (2004) liší zejména soužitím několika generací. Tradiční romská rodina (velkorodina) je mnohogenerační seskupení většího počtu nukleárních rodin. Přivdané ženy patří rovněž do této rodiny, která i s dětmi tvoří několik desítek osob. Jakoubek, Hirt (2004) uvádí, že každá romská rodina poskytuje všem svým členům ochranu, ekonomickou a sociální podporu, ale zejména pocit sounáležitosti. Romové se s rodinou identifikují a má pro ně zásadní význam.

Slovenští Romové používají dva základní termíny pro označení příbuzenské skupiny – familija a fajta, olaští Romové – nipos, amaro nipos (náš lid). Každý člen rodiny podléhá přísným pravidlům a přijímá kulturní, etické hodnoty své rodiny. Tradiční romské rodiny jsou přísně patriarchální a muž je vždy postaven v rodinné hierarchii na prvním místě a je výš než žena, a to i tehdy, pokud svým chováním porušuje pravidla společenství (Matoušek, 1993).

Vědomí příslušnosti k rodině a rodu je dětem vštěpováno již od dětství. Rodina posilovala svoji prestiž počtem narozených dětí, především počtem chlapců. Každé dítě však bylo vítáno. Romské děti tak vyrůstaly obklopeny třemi, někdy i více generacemi v soudržném a okolnímu světu uzavřeném společenství. V romské rodině se všichni členové vzájemně podporovali a pomáhali si. Dát děti do dětského domova či rodiče do domova důchodců bylo pro romskou rodinu nemyslitelné (Štěpařová, 2005).

V romských rodinách jak uvádí Štěpařová (2005) se udržovaly tradiční normy. Veškeré dění v rodině se dělo veřejně, před zraky všech a za jejich spravedlivého dozoru. Chování a jednání každého jednotlivce bylo neustále kontrolováno a podrobováno dohledu. Soukromí v našem českém pojetí Romové neznali a do dnešní doby ho plně nechápou. V té době člověk sám o sobě neznamenal nic, sílu nacházel a čerpal z kolektivu, ve kterém měl své pevné místo. Bylo vyloučeno, aby romské dítě před dospělými mluvilo vulgárně. Prostituce u romských žen byla jevem velmi výjimečným, což také souviselo s tradičně přísným pohledem na ženu s nutností její morální čistoty. Naopak u muže byla velmi důležitá čest – pařiv. Čest byla pro členy romské skupiny naprosto nepostradatelná., Rom zbavený cti by byl v komunitě odsouzen v lepším případě k věčnému posměchu. Romové, kterým čest nechyběla, si ji střežili velmi bedlivě, aby o ní nepřišli. Také z tohoto důvodu je otevřená a přímočará kritika vůči vlastní osobě Romy vnímána jednoznačně negativně, je vnímána jako útok. V romské rodině nebylo nutno souhlasit se vším a se všemi osobami, ale pro soužití bez konfliktů byl podstatný způsob i takt, s jakým se odlišné názory sdělovaly (Horváthová, 2002).

Přísně se u Romů sledovala konzumace určitých druhů masa. Podle toho se mezi sebou vždy rozlišovali. Například pro Romy, kteří byli tzv. čistí, bylo koňské či psí

maso tabu a také v jiných ohledech dodržovali přísnou osobní hygienu i čistotu svých příbytků. Tito Romové se nazývali žuže roma. Romové, kteří pojídali koňské maso, byli považováni za horší – těm se říkalo degeša. Také Romové, kteří jedli maso psí, byli též hanlivě označováni jako rikoňa. Čistý Rom by nikdy nepřijal jídlo od Roma nečistého, i když vztahy mezi skupinami mohly být korektní i laskavé. Ale vytvoření partnerského vztahu mezi členy skupin odlišné úrovně bylo vyloučeno (Horváthová, 2002). Přestože v dnešní době již konzumace „rituálně nečistého“ masa není převážně aktuální, jsou pro statutové rozlišení hranic mezi jednotlivými skupinami stravovací zvyklosti velice důležité (Alinčová, 2002).

Rodina byla a neustále je pro Romy největší prioritou. Pro Roma bude mít vždy přednost jakákoliv rodinná situace či událost než třeba povinnost jít do práce. Na druhou stranu se ale začaly v posledních letech u Romů vyskytovat jevy, které byly dříve v rozporu s jejich normami, hodnotami a tím, co je odlišovalo od majoritní společnosti. Dnes se již nikdo nepozastaví nad romskou prostitucí, odkládáním dětí do dětských domovů, rozvodovostí rodin či ženskou interrupcí. Tyto jevy by byly dříve považovány za velký rozpor s jejich tradičním životem.

1.3.1 Postavení členů rodiny

Postavení muže - Sekyt (2004) zdůrazňuje, že muž má v rodině dominantní postavení. Hlavní slovo má vždy nejstarší muž z rodiny. Úkolem muže je zajistit finanční prostředky. Peníze poté předá ženě, která se musí postarat, aby bylo co jíst. Dříve byl vnějším projevem nadřazenosti muže zvyk, že žena chodila několik kroků za mužem. Romský muž své ženě podle Hájkové (2001) lásku projevuje velmi osobitým způsobem. Aby měla jistotu, že ji stále miluje, občas ji uhodí. Vyjadřuje tím svou žárlivost, ale i lásku. Muž se vždy více angažuje při výchově chlapců. Přibližně od 6 let je otec postupně zasvěcuje do mužských povinností v rodině. V současné době má výchova otce své nezastupitelné místo, i když oproti dřívější době je jeho vliv ve výchově omezen.

Postavení ženy - Postavení ženy v romské rodině je velmi nízké. Davidová (1995) uvádí, že dodnes je někdy žena považována za bytost menší důležitosti, určená jen k tomu, aby milovala, rodila a vychovávala děti. Dříve, ale i dnes je běžné, že muž své postavení dokazuje také tím že, „jdou-li romští manželé spolu po městě nebo po vesnici, jde žena obvykle několik kroků za svým mužem, obtížena nákupem a malými dětmi, zatímco muž kráčí před ní a dává tím najevo své „vyšší“ postavení a svůj vztah k ní“ (Davidová, 1995, s. 104). Její status a hodnota se zvyšuje s počtem dětí. Dle Hübschmannové (1999a) pokud žena nemůže mít děti, její postavení se výrazně zhoršuje. Nikdo by se ani jejímu muži nedivil, pokud by ji opustil. Žena měla na starosti zejména výchovu dětí. Výchova děvčat byla zaměřena tak, aby žena byla připravena vdát se a umět se chovat v nové rodině. Vztah mezi matkou a dětmi, jak uvádí Hájková (2001), je velmi emociálně silný. Její smrt představuje obrovskou citovou ztrátu a objevuje se jako téma v romských písních. Romské přísloví praví „ Te merel dad, rovel o vod'i, te meral daj, rovel ojilo – zemře-li otec, pláče duše, zemře-li matka, pláče srdce“ (Mann, 2001, s. 31). Pokud zemře žena, muž se většinou znovu ožení, velice často si bere svobodnou nebo ovdovělou sestru mrtvé manželky, předpokládá, že bude mít dobrý vztah k dětem. Zemře-li manžel, tak žena se málokdy znovu provdá. V případě nového sňatku potřebuje souhlas celé rodiny (Hájková, 2001).

Postavení starých lidí - Lázničková (1999) uvádí, že Romové si starých lidí váží a prokazují jim úctu. U Romů znamená vyšší věk zároveň vyšší postavení v rodině a společnosti. Některým starším ženám byly připisovány schopnosti komunikovat s transcendentálními silami přírody i vesmíru. Ženám, které tyto vlastnosti spojovaly se sběrem léčivých bylin i s provozováním magie, se říkalo phuri daj (doslova to znamená babička, stařenka, ale výstižnější je překlad vědma“), nebo také drabarňi (kořenářka) apod. Postarat se o své rodiče je pro Romy přirozené. Na rozdíl od našich běžných praktik jen stěží nalezneme romskou babičku nebo dědečka v domově důchodců.

Postavení dětí - Dopitová (2005) zdůrazňuje, jaké postavení mají v romské rodině děti. Děti se v romské rodině považují za bohatství, což je dodnes viditelné ve srovnání s naší společností - zatímco český národ prý pomalu vymírá, v romské komunitě dětí neustále přibývá. Když má romská žena jenom dvě nebo tři děti, není to

pro Romy ještě žádná matka. Výchova romských dětí je také značně odlišná od naší. Dítě je mnohem víc respektováno ve svých přáních a pocitech, je vychovááno k tomu, aby se umělo projevit, aby ostatním sdělilo, co má na srdci, radilo se a spolupracovalo s ostatními (to jim způsobuje často problémy v dnešním školství, neboť takové chování je nepřijatelné).

Sourozenci v romské rodině nemají stejné postavení, ale neexistuje mezi nimi rivalita. Nejstarší syn má výsadní postavení a skoro stejnou pravomoc jako otec. Stará se o sourozence a smí je i trestat, může rozhodovat o partnerovi svých sester. Mezi 15 - 16 rokem jeho úloha vzroste, otec ho poprvé vyzývá k přisednutí ke stolu s ostatními muži z rodiny. Po smrti otce se stává hlavou rodiny. Nejstarší dcera je významnou pomocnicí matky a velmi brzy na ni přechází řada povinností, zejména starost o mladší sourozence. Sestry může vychovávat a předávat jim zkušenosti, ale bratry jen hlídá. Mezi ní a nejstarším bratrem je velmi zvláštní vztah - on jí kupuje dárky a ona ho musí respektovat, i kdyby byl mladší a také se mu stará o oblečení. Sourozenci si nejstarší dcery váží a je pro ně velkou autoritou i v dospělosti.

Postavení snachy - Bori je označení pro dívku, která se přivádá do nové rodiny. V hierarchii nové rodiny stojí na nejnižším místě, postavení je ovlivněno tím, že je žena, mladá a cizí. Přísnými pravidly je upraveno chování snachy a tchyně. Úkolem tchyně je naučit snachu zvyklostem nové rodiny. Toto období učení tvá zpravidla do doby, než porodí dvě až tři děti. Od snachy je očekávána absolutní poslušnost. Tchyně se k ní obvykle nechová dobře. Učení mladé snachy končí, když se stane dobrou matkou, hospodyní a manželkou (Hájková, 2001).

1.4 Tradiční rodinné zvyky

Zhruba do konce 60. let Romové striktně dodržovali rodinné zvyky. Během postupné asimilace začali přijímat zvyky majoritní společnosti. Postupem času, jak se jim hroutil dosavadní způsob života, začali se vytrácet i tradice, na nichž byla rodina závislá (Dvořáková, 2002).

1.4.1 Těhotenství

Těhotenství mělo pro romskou rodinu jedinečný význam. Romové kladli velký důraz na dobu prenatalního vývoje člověka. Těhotná žena se nesmí například podívat na žádného odpudivého tvora, jako je například žába, had. Stejně tak je zakázán pohled na postižené lidi či zesnulé. Romové věří, že dítě, které by se narodilo, by získalo stejnou podobu nebo stejné postižení. Návštěvou hřbitova, zvláště v období pohřbu nebo účast na křtinách by mohlo také ohrozit zdraví dítěte. Dále se těhotná žena musí vyhýbat zvířatům porostlých srstí, zejména se jedná o psy a kočky, ale také kozy a krávy. Je obava, že pokožka dítěte poroste srstí zvířete, jehož se matka v těhotenství dotkla. Kočky mají u Romů zvláštní význam, nesmí jim být ublíženo, neboť jsou považovány za božské rukavičky. Také stravování je pozměněno vlivem těhotenství. Žena nesmí být v tomto směru nijak omezována. Po dobu těhotenství nesmí těhotná žena nosit náhrdelníky ani pásek, aby dítě nemělo omotanou pupeční šňůru okolo krku.

Romové si jako první dítě přejí většinou chlapce, což je ovlivněno i dominantním postavením mužů ve společnosti. Pohlaví dítěte se dá předpovědět podle tvaru břicha, chuti k jídlu a kvality pleti. Pokud má žena břicho kulaté a pleť nečistou, narodí se jí děvče. Naopak pokud je břicho špičaté a pleť má krásnou bude to chlapec.

Postavení těhotné ženy se nijak neliší od postavení jiných žen. V době těhotenství také může vykonávat všechny práce, protože kdyby se šetřila, měla by pak těžký porod. Žena by měla chodit méně do společnosti, popřípadě pouze se svým manželem. Během celého těhotenství by žena měla být veselá a měla by si často zpívat (Hájková, 2001).

1.4.2 Narození dítěte

Pokud na ženu přišly porodní bolesti, položily ji starší ženy na zem, rozpustily jí vlasy a sundaly z ní všechny ozdoby. Porodní báby byly velice vážené. Neměla na sobě mít žádné kovové předměty, mohla by mít při porodu problémy. Dítě narozené se zoubkem bylo předurčeno stát se věštcem. Dítě, které se narodilo se zbytkem placenty na hlavě, mělo být moudré a v životě šťastné. Placenta se spolu s předměty použitými

při porodu zakopala do země. Otcí se někdy ponechávala pupeční šňůra pro štěstí. Po porodu, v době šestinedělí, byla žena pokládána za nečistou.

Romové věří, že život dítěte je ovlivněn i dnem jeho narození. Nešťastný den narození je podle Romů pondělí a pátek nebo den, kdy někdo zemřel. Narození dítěte na Dušičky znamená také pro dítě smůlu. Šťastnou dobou pro narození je ráno, nešťastnou je půlnoc. Pokud se také dítě narodí v období vánočních svátků, znamená to štěstí. Romové také velice dbají na to, aby bylo dítě co nejdříve po porodu pokřtěné. Do křtu totiž dítěti hrozilo mnoho nebezpečí. Druhé jméno také sloužilo jako prostředek k ochraně. Romské jméno dostává dítě až později, čeká se až si matka a ostatní příbuzní budou jisti, že našli to pravé.

Při hodnocení dítěte se Romové zaměřují na oči, barvu pleti a vlasy. Za nejkrásnější dítě bylo považováno dítě vlasaté s velkýma očima a světlou pletí. Tmavá barva je pro Roma prokletím. I mezi sebou se Romové kastují na tmavé a bílé. Když je dívka nazývaná papin (husa), nejde o nadávku, ale o vyjádření obdivu pro světlou barvu pleti. Po porodu nesmí těhotná žena určitou dobu vařit, vycházet z domu, dotýkat se malých dětí a dívat se do zrcadla.

Určitá omezení se týkají i dítěte do jednoho roku. Nesmí se mu stříhat vlasy ani nehty. Aby dítě neoněmělo, nesmí se dívat do zrcadla a hrát si s panenkou. V dnešní době romské ženy kojí kolem roku, dříve ale bylo běžné kojit tři i více let (Hájková, 2001).

1.4.3 Křtiny

Rodiče by se měli rozhodnout, koho požádají, aby šel dítěti za kmotra, a oficiálně ho požádat. Před tím, než šlo dítě ke křtu, podvázala kmotra děťátku košilku šňůrkou a do vzniklého uzlíku nasypala sůl. Do peřinky mu vložila trochu peněz. Řetízek nebo náušničky měla dát kmotra děvčátku a chlapci hodinky. Povinností kmotra bylo obstarat pohoštění.

Dodnes se většina romských dětí křtí, protože většina Romů stále věří v existenci nástrah a nebezpečí, které nepokřtěné dítě mohou ohrožovat. V některých

romských osadách se zachoval zvyk, kdy si kmotr i kmotra pijí vzájemně z dlaní se slovy: „Bud' mi dobrým kmotrem“ (Hájková, 2001).

1.4.4 Námluvy

Romské svatbě (bijav) předcházely námluvy (mangavipen). V minulosti o budoucím ženichovi rozhodovali rodiče. Ženicha si vybírali podle majetku, řemesla a pověsti jeho rodiny. Hudebník se považoval za nejžádanějšího ženicha. U nevěsty se přihlíželo k barvě pleti. Jako nejvýhodnější partie pro chlapce byla považována dívka se světlou pletí a z hudební rodiny. Jednou z podmínek je, že budoucí partner či partnerka musí příslušet k jedné skupině. Porušení tohoto nepsaného pravidla vede většinou k vyhoštění z dané rodiny nebo společenství.

Věk nevěsty se v minulosti pohyboval kolem 15 let. V současné době vstupují Romové do manželství kolem 18 let, i když ani mladší páry nejsou výjimkou. Tradičním způsobem uzavírání sňatku byl obřad, při němž si mladí partneři přísahali věrnost. Formální svatba (bijav) se konala v kostele. Přípravy na ni byly velkolepé, a proto velmi nákladné. Většinou se uskutečnila i několik let po zasnubách, dokud Romové nenašetřili dostatečnou částku peněz. Raději si nějaký čas počkali, než aby měli chudou a skromnou svatbu.

Obřad (mangavipen) je velmi podobným českým zasnubám. Pokud se rozhodnou dva mladí lidé spolu žít, oznámí to nejprve každý rodičům. Pokud nejsou žádné námitky, může přijít ženich i se svými rodiči a svědky k nevěstě na návštěvu a požádat rodiče o její ruku. Nevěstina matka přichystá pohoštění a jeden ze svědků se zeptá jménem ženicha rodičů dívky, zda by mu ji dali za nevěstu. K tomu se připojí i otec ženicha, který poděkuje za její výchovu (Hájková, 2001).

1.4.5 Svatba

Svatba je velkou událostí v životě jedince, rodiny ale i celé komunity. V současnosti se část zvyků související s romským svatebním obřadem přesunula do obřadu svatby civilní či církevní. Úřední sňatek byl pro Romy jen formalitou, a proto mu většinou vždy předcházely zasnuby (mangavipen). V minulosti byla svatba často

uzavíraná v kostele, jelikož bylo pak snadnější nechat pokřtít dítě (Svatba, 2007, online).

Romská svatba nemá svá vlastní specifika, v mnohém se podobá svatbám v majoritní společnosti. Svatebním dnem bývá nejčastěji pátek nebo sobota. Dříve se na svatbu zvalo široké příbuzenstvo, dnes již bývají svatby skromnější. Na seznamu hostů nesmí být nikdy opomenuti kmotři obou snoubenců. V romské komunitě jsou kmotři velmi vážení. Snoubenci je zvou přednostně a před ostatními hosty. Nevěsta má bílé šaty, kytici a dochází k výměně prstenů. Ty nemají pro Romy zvláštní význam, a proto jsou většinou jen vypůjčené na samotný obřad. Na romské svatbě nemůže chybět romská hudba. Typické je vybírání peněz na ženicha a nevěstu při rodovém tanci. Svatební noc měla svoji důležitost hlavně v minulosti. Ověřovalo se, zda je nevěsta poctivá, a záleželo na tom její další postavení v rodině. Úspěšnost manželství se posuzovala podle počtu dětí. Žena, která nemohla mít děti, byla ubohá. Nikdo nezazlíval jejímu muži, pokud ji opustil. Důvodem k rozchodu byla i nevěra, pokud byla na straně nevěsty (Hájková, 2001).

1.4.6 Úmrtí a pohřeb

Romové věří na duchy mrtvých (mule). Víra v duchy mrtvých je dodnes dle Hájkové (2001) velice silná, a proto pohřebnímu obřadu věnují Romové velkou pozornost. Hlavní prioritou je udržení dobrého vztahu se zemřelým. Mulové mohou být hodní i zlí, ale s žádným není dobré se stýkat. Okolo lůžka mrtvého se scházejí duchové zemřelých příbuzných a jeden z nich odvádí zemřelého na onen svět. Duchy vidí jen umírající. Umírajícímu odeberou polštář i peřinu, ženě se rozpouští vlasy a sundají ozdoby. Je to z důvodu, aby se duše snadněji odpoutala od těla. Je zvykem, že s posledním vydechnutím se musí všechna zrcadla svésit nebo alespoň otočit či zakrýt látkou. Tento zvyk má uchránit živé před světem duchů. V nezakrytém zrcadle by tak mohli spatřit neživé příbuzné shromážděné okolo postele zemřelého. Do té doby, než je zemřelý řádně pochován, nesmí se v místnosti větrat a vařit. Ženy projevují svou lítost usedavým pláčem, a tak vlastně seznamují ostatní s úmrtím. Do hrobu upravují zesnulé sami. Mrtvým se většinou zatlačí oči mincemi z toho důvodu, aby si nevzali s sebou

nikoho dalšího. Zesnulý se položí do rakve, která se postaví do středu místnosti na dvě židle. Do rakve se dále přidává placatka alkoholu, cigarety nebo fajfka. Protože bude nebožtík na onom světě potřebovat peníze, musí se mu dát do kapsy nebo do dlaně. Zesnulé děti se obkládají květinami. Poté drží příbuzenstvo a blízcí přátelé tři dny a tři noci stráž u otevřené rakve, tzv. vartování. Během toho si povídají pohádky a příběhy a vzpomínají na mrtvého. Zpěv a tanec je zakázán.

V den pohřbu se smuteční hosté shromáždí u rakve a každý mrtvého poprosí za odpuštění. Sám mu také odpustí. Místnost, v které mrtvý zemřel, se vykropí svččenou vodou. Při vynášení rakve se třikrát poklepe o práh domu, tím se zajišťuje, aby se sem duše již nevracela. Farář se cestou nesmí třikrát otočit, brzy by zemřel někdo další. Smuteční průvod doprovází romská hudba. Nakonec se na rakev vhazují květiny a hlína. Smutek se drží zpravidla jeden rok (Hájková, 2001).

1.5 Romství

Sekyt (2004) zdůrazňuje, že „romství je vlastnost nositele romské kultury v tom nejširším slova smyslu. Charakterizují je znalost některého z dialektů romštiny či romského etnolektu češtiny či jiného evropského jazyka, kulturní návyky, znalost rodinných (rodových) tradic, uspořádání a hierarchie rodiny a rodu, uznávané a odmítavé hodnoty, specifická rodinná výchova a rodinné vzdělávání, systém odměn a trestů, způsob komunikace, způsob orientace v prostoru a čase, vztah k okolí, k věcem,..." (Sekyt, 2004, s.191-192). Romství je vlastnost, kterou člověk získá tak, že se narodí a vyrůstá v romské rodině a že se ztotožní s její hodnotovou orientací. Pokud je některý znak romství dnes pominutelný, je to antropologický typ a romský jazyk. Nepřehlédnutelnou stránkou romství je ale od majoritní společnosti zcela odlišný průběh individualizace jedince, systém rodinné solidarity a vzájemného sociálního zabezpečení. Rom si je vždy jak uvádí Sekyt (2004) vědom své příslušnosti k rodině a rodu. Toto vědomí je také jednou z nejdůležitějších součástí romství. Patří sem úcta ke starším členům rodiny, péče o děti, starost o bezmocné členy rodiny.

Součástí romství je i specifické vnímání času. Toto pojetí mají shodné s obyvateli Indie a lze tedy předpokládat, že ho odtud převzaly. Jediným zajištěním

budoucnosti jsou pro rodinu děti, pokud jich je dost, není třeba se budoucnosti obávat. I z toho důvodu nehraje budoucí čas v romském uvažování žádnou zvláštní roli. Romové žijí přítomností. Také pojetí historie je pro Romy jiné. Historii si nikdy nezaznamenávali a to, co si o minulosti vyprávěli a předávali, byla spíše mytologie. Mýtus upevňuje romství a určuje další jednání rodiny více než škola a televize. Romové však daleko více žijí přítomností. V přítomnosti se nepomýšlí na minulost a neuvažuje se o jiné než bezprostřední budoucnosti. Přítomnost se zažívá, je spojená s rodinou. Vždyť každý člen rodiny je každý den jiný.

Romství je jev dynamický. V některých zemích je tomu dosud, že nepominutelným znakem romství je mluvit romsky a ovládat řemeslo otců. Dříve k tomu patřilo ještě nošení specifického kroje. V současné době však v České republice velká většina Romů řemeslo svých otců neovládá a nemluví romsky, a co to je romský kroj ani neví (Sekyt, 2004).

1.6 Jazyk

Často kladenou otázkou u většiny obyvatel majoritní společnosti bývá právě otázka, zda je romština vůbec regulérním jazykem. Příslušníci kočovných romských skupin neuměli psát, protože neměli příležitost se tomu naučit, po celá staletí nenavštěvovali školy. I přesto, že u nich neexistovala literatura, jejich přínos můžeme hledat v oblasti folklóru, ať již hudebního či slovesného, v tanci a zpěvu. Všechny vědomosti si předávali z generace na generaci.

Romština se řadí mezi jazyky indické, přesněji novoindické. Romština se jako jazyk dělí na řadu příbuzných dialektů. I v dnešní době je však zjevný společný původ dialektů a Romové si mnohou stále ještě porozumět (Hübschmannová, 1999b).

Vzdělávání a výchova romských dětí neprobíhala systematicky, probíhala tím způsobem, že děti se všemu potřebnému učily tím, že se účastnily veškerého denního života dospělých. Již od ranného dětství se musely podílet na zajišťování potravy. Děti se účastnily vyprávění příběhů ze života s prvky mýtické symboliky. Pohádky (paramisa) byly pro děti považovány za velkou školu, děti zde měly možnost se na základě vyprávění dozvědět životní moudra dospělých a především si vštípit etnické

normy skupiny. Romské pohádky jsou cenným zdrojem informací nejen o Romech samotných, jejich mentalitě, ale v mnohém naznačují i jejich historické osudy. Námětem býval únik před zlem a uhájení si holého života pomocí vlastní chytrosti, dalo by se říci mazanosti (Horváthová, 2002).

Většina Romů v České a Slovenské republice romsky hovoří a rozumí. Romština je zde užívána v několika dialektech. Můžeme rozlišit dialekty:

Východoslovenský dialekt – je nejvíce rozšířený, hovoří jím téměř 80 procent Romů nejen na Slovensku, ale i v České republice. Tento dialekt je dále členěn do podskupin, podle toho, v jakém regionu a lokalitě Romové žijí a odkud pocházejí.

Západoslovenský dialekt – tento dialekt si uchoval a do dnešní doby používá mnohem více starších autentických romských slov než třeba dialekt východoslovenský, který je již více ovlivněn jazykem okolního obyvatelstva.

Středoslovenský dialekt – částečně odlišný dialekt skupin usedle žijících Romů.

Maďarský dialekt – užíván poměrně početnou skupinou tzv. maďarských Romů, žijících především na jihovýchodním a jihozápadním Slovensku podél hranic s Maďarskem. Romština je ve své slovní zásobě značně ovlivněná maďarštinou.

Dialekt českých a moravských Romů – dnes již velmi malého počtu Romů. Většina byla za druhé světové války vyvražděna v koncentračních táborech. Dnes hovoří romsky málo.

Dialekt tzv. rumunských Romů – dialekt početně nejmenší skupiny Rudarů, korytářů, žijících většinou na východním Slovensku. Jejich romština je silně ovlivněna rumunštinou.

Dialekt olašských Romů – je zcela odlišný dialekt od dialektů tzv. tradičně usedlých Romů. V autentické podobě se uchoval dodnes, jelikož sami tyto Romové si chrání svůj jazyk před vlivy okolí. Vnitřně se člení podle jednotlivých skupin: Lovare (dříve koňští handlíři), Kalderare (kotláři) a další skupiny.

Dialekt Sintů – je také velmi odlišný. Sintové mluví svým jazykem mezi sebou, nedopustí jeho ovlivňování ani odtajnění. Nikoho by ho ani nenaučili. Sintové se jím mezi sebou dorozumí po celém světě.

Jaký jazyk se uplatňuje při komunikaci Romů s občany České republiky? Čeština. Hübschmannová (1998b) zdůrazňuje, že snad každá etnická minorita na světě je nucená s občany majoritní populace komunikovat v jejím jazyce. Pokud tedy etnické skupiny neztratil svůj jazyk, jsou bilingvní. Ještě prarodiče dnešních romských dětí dovedli hovořit lépe romsky než slovensky a natožpak česky. Jazykově asimilovaných komunit bylo mezi slovenskými Romy málo. Mezi sebou Romové hovořili výhradně romsky. Když pak po roce 1945 přicházeli do Čech, nezbylo jim nic jiného, než se naučit mluvit česky. Romové si sice osvojili češtinu za relativně nedlouhou dobu. Jenže jaká to byla čeština? Měli romský etnolek češtiny. To znamená, že se do češtiny přenášely hloubkové struktury původního romského jazyka. S útoky proti své řeči se Romové setkávali i na ulicích. Neznámí Češi je napomínali a pohoršovali se nad cikánskou hantýrkou. Romští rodiče začali hromadně na své děti mluvit česky, aby jim romština nedělala ve škole potíže. Češtinu Romové „pochytali“ na ulicích, v práci a v sousedství Čechů, kteří byli ochotni se s nimi bavit (Hübschmannová, 1998b).

V současné době dosti velká část romské populace používá romštinu jako mateřský jazyk a je jim bližší než čeština. Romština však někdy přechází v jakýsi hovorový žargon, který obsahuje mnoho slovenských slov. Používaná čeština je jen na velmi slabé úrovni, slovní zásoba není příliš rozvinutá a písemný projev je na nejnižší možné úrovni. Písemný projev postrádá solidnější úroveň gramatiky i stylizace a to velmi ztěžuje aktivní a rovnocenný přístup k příležitostem. Je to nepochybně velký handicap pro lepší možnosti v pracovní sféře. V některých rodinách se rodiče dokonce snaží varovat své děti před používáním romštiny, aby jim tak usnadnili jejich postavení ve škole a později ve společnosti. Probíhající návrat k jazyku nepochybně znamená posílení sebeuvědomění i sebevědomí jako nezbytného prvku posílení i občanského postoje, což je jistě nejvhodnější způsob integrace do společnosti (Holomek, 1999). Romština, jak uvádí Davidová (2001), je jazykem stále aktivním. V posledních letech dochází ke snaze o oživení znalosti romštiny ze strany samotných Romů. Je to i touha a přání příslušníků romské populace i silných osobností mezi Romy.

1.7 Pojmy rasismus a diskriminace

1.7.1 Rasismus

Nejen Machalová (2001) si klade otázky týkající se rasismu v dnešní době. Slovo rasismus nemá samo o sobě dlouhodobou historii. Termín *rasa* je znám již od konce 17. století. Rasu můžeme definovat podle Matouška (2003) jako soubor tradičně předávaných tělesných znaků. Antropologie tradičně rozeznává tři hlavní rasy: kavkazskou (europoidní, indoevropskou), negroidní a mongoloidní. Romové tak jako Češi náležejí k plemeni europoidnímu.

Zejména po druhé světové válce se objevuje celá řada publikací, které kritizují a odmítají interpretaci rasy podle teoretiků fašistické ideologie. Rasismus je na základě toho nejčastěji vymezován podle Velkého sociologického slovníku (1996, s. 908) jako „nepřátelský postoj vůči příslušníkům jiné rasy nebo etnika lidově považovaného za rasu, který může nabýt fanatických podob a může přerůst v ideologii i v systematický teror. Většinou se obrací vůči izolované menšině s výraznějšími rozlišovacími znaky fyzickými, jazykovými, profesionálními, náboženskými atd.“ V knize *Výchova k toleranci a proti rasismu* (Šišková, 1998) nalezneme jinou definici. „Rasismus - ideologie, která představuje soubor koncepcí vycházejících ze strachu z cizího (xenofobie) a tvořících jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských plemen (ras) a rozhodující vliv rasových odlišností na dějiny a kulturu lidstva“ (Frištenská, 1998, s. 13.).

Frištenská (1998) dále uvádí, že všechny rasové teorie jsou podloženy představou, že lidstvo je původně rozděleno na nižší a vyšší rasy. Vyšší rasy jsou pak tvůrčí, jsou nositeli pokroku a civilizace, jsou určeny k vládnutí, zatímco nižší rasy jsou charakterizovány neschopností kulturní tvořivosti a je třeba je vést. Rasismus byl dříve v průběhu historie používán jako ideologický základ pro agresivní chování, ovládání a vykořisťování. Rasismus můžeme pracovníě rozlišit na „měkký“ nebo „tvrdý“. Pod pojmem „měkký“ rasismus si můžeme představit spíše nevyhraněný, latentní společenský postoj, který se může projevat třeba jako omezování, vylučování, rozlišování. Tento postoj nejlépe odpovídá současné realitě v České republice. Neprojevuje se jako promyšlená a veřejně hlášaná ideologie. Zpravidla jej sdílí široká

veřejnost (často včetně těch, kteří jsou jeho objektem), není vnímán jako nezdravý jev, ale jako celospolečensky sdílená norma. Zatímco „tvrdý“ rasismus je agresivní podoba tohoto postoje, jeho projevy mají podobu veřejně proklamovaných ideologií, například fašismu, šovinismu, nacionalismu, apod. Projevem „tvrdého“ rasismu je typické ničení, zášť, hanobení, podněcování, vyhrožování až fyzické násilí.

V posledních letech se výraz rasismus používá zejména v souvislosti s romskou populací. Průcha (2001) uvádí, že se výraz rasismus používá velmi nepřesně jako označení pro jakýkoliv negativní postoj vůči etnické skupině, ačkoliv se často rasy v pravém slova smyslu netýkají. Zdůrazňuje, že dříve v naší společnosti neměli lidé možnost setkávat se s příslušníky jiných ras.

Šmausová (1999) si vysvětluje rasismus v České republice namířený proti Romům tím, že se společnost nachází v tzv. anomickém stavu. K charakterizaci anomického stavu patří dojem členů společnosti, že jejich potřeby jsou politickým vůdcům lhostejné, že společnost postrádá řád, takže není možné v ní plánovat budoucnost pocit, že se uskutečnění životních cílů neustále vzdaluje, že jim uniká smysl, přesvědčení, že se nelze spolehnout ani na nejbližší sociální okolí.

1.7.2 Diskriminace

Rasová diskriminace (ale nejenom ona, nýbrž každá diskriminace jakékoliv skupiny lidí) je jednáním nebo chováním, které popírá normativní zásady rovnosti a stejného zacházení se všemi členy sociálního útvaru. Jedná se zejména o neoprávněné rozlišování jedinců či skupin na základě jejich příslušnosti k určité biologické (rasové) či sociální (profesní, politické, stratifikační či náboženské apod.) kategorii a znevýhodňování jedněch oproti druhým. Diskriminace obsahuje různé formy nevhodného zacházení s příslušníky těchto skupin (Frištenská, Víšek, 2002, online).

Můžeme rozlišit dvě hlavní formy: ***Diskriminace přímá*** : k přímé dochází tehdy, když se s danou osobou zachází méně příznivě než s jinou ve stejné situaci kvůli jejím etnickému či rasovému původu, náboženství či přesvědčení, zdravotnímu postižení, věku, sexuální orientaci. (např. zákaz vstupů Romů do restaurace)

Nepřímá diskriminace : k ní dochází, kdyby napohled neutrální ustanovení, kritérium či praxe znevýhodňovala lidi kvůli jejich rasovému či etnickému původu, náboženství či přesvědčení, zdravotnímu postižení, věku, sexuální orientaci, pokud ji nelze objektivně ospravedlnit legitimním účelem (Štěpánková, 2006).

Sociální pracovník podle Navrátila (2003) přichází do kontaktu s příslušníky menšinových skupin často právě v souvislosti s tím, že jejich situaci vyhrotily předsudky či přímá diskriminace ze strany většinové společnosti. Rozlišení předsudku a znevýhodnění umožňuje vzít na zřetel, že ne každý předsudek musí zákonitě vyústit v diskriminaci a ne každé znevýhodnění musí být způsobeno předsudečným postojem. Můžeme tedy říci, že některé projevy diskriminace nejsou důsledkem předsudku, nýbrž neznalosti a necitlivého přístupu.

1.8 Vzájemné vztahy mezi romskou a majoritní společností

Romové jsou dle Moulisové (2001) většinovou společností často odmítáni, jak to dokazují různé výzkumy, ale i každodenní realita. Romové mají v soužití s Čechy mnoho problémů. Ze strany majoritní společnosti je jim vytykána hluchost, nevzdělanost, špatné sousedské vztahy, nízká úroveň vzdělání, agresivita, kriminalita. Zatímco na straně druhé Romové vytykají našim občanům vypočítavost, citový chlad, xenofobii a rasismus. Ať už na straně majoritní společnosti či na straně Romů, vždy se najdou jedinci, kteří mají tendenci zobecňovat negativní vlastnosti druhé skupiny a přisuzovat je všem členům skupiny. Toto chování je také velmi ovlivněno neustálými předsudky a nevyřešenými problémy z minulosti. Tyto problémy jistě jsou a existují, neměly by však tvořit pouze jednostranný pohled na romskou menšinu.

Přesto, že zde Romové žijí již mnoho let a přes jejich nesporný přínos zejména v oblasti kultury, vnímá dosud velká část české společnosti Romy jako přistěhovalce, které sem nikdo nezval a kteří jen neustále parazitují na sociálních výhodách státu. Romové vnímají českou společnost jako nepřátelskou a odmítají jakékoliv hodnoty i ty pozitivní. Právě různé podoby diskriminace, se kterou se neustále Romové setkávají přispívá ke zvyšování problémů mezi majoritní a minoritní společností. Jako nejméně nápadnou diskriminací, která je ovšem každodenní realitou a která je citlivě vnímána je

komunikační odmítání v osobním styku. Další formy mohou mít podobu více či méně skrytě projevovaného nepřátelství, které může vést až k vyloženě rasistickým verbálním a násilným projevům. Jako další formu diskriminace bychom mohli označit institucionální rasismus, kdy samy instituce vytvářejí překážky zaměstnanecké, ekonomické, vzdělanostní a jiné nerovnoprávnosti s majoritní společností (Sekyt, 2001).

Davidová (1995) zdůrazňuje, že historické a etnografické analýzy vypovídají o tom, že Romové nikdy nebyli považováni za rovnocenné či právoplatné občany České republiky, ale že jejich místo bylo na okraji. Prakticky až do roku 1945 žili Romové mimo společnost, která je mezi sebe nechtěla přijmout, a tak se jejich život, hodnotová orientace i kultura vyvíjely převážně izolovaně bez výraznějších vlivů okolí. Zkusme se podívat na situaci vzájemných mezilidských vztahů mezi Romy a majoritní společností očima Romů samotných, hlavně těch, kteří se opravdu snaží o dobré soužití. Jak jim asi je, když se i oni přes jejich snahy neustále setkávají s bariérou předsudků, s odstupem a někdy dokonce i s přímými projevy společenské či rasové diskriminace. Společnost v které Romové žijí, se dělí stále na dvě části. Jednu část tvoří majoritní společnost „gádžové“ a opačnou stranu tvoří oni – Romové. Dodnes se na obou stranách projevuje dělení na my a oni nebo oni a my.

Říčan (1998) uvádí, že se Romové ve své naprosté většině cítí v naší společnosti jako cizinci, neuznávají naše hodnoty a normy. I přes mnohé snahy ať ze strany majoritní či romské společnosti dochází k řadě negativních jevů, které soužití obou společností ztěžují. Možnost svobodného vyjádření umožnila propagovat i rasistické a xenofobní názory. Dlouhodobá nezaměstnanost mnoha romských rodin a jejich závislost na dávkách vede k utvrzování majoritní společnosti v tom, že Romové jsou líní a zvyklí parazitickému způsobu života.

Z kvality soužití majoritní a minoritní společnosti jak uvádí Říčan (1998) lze mnoho usoudit. Můžeme usoudit nejen míru otevřenosti společnosti, ale také to, do jaké míry je daná společnost skutečně svobodná. I v mezinárodním hodnocení kvality života různých společností se klade velký důraz právě na to, do jaké míry se daří soužití majoritní společnosti s minoritami. V naší České republice je to především hledisko soužití romské minority s majoritní společností.

Pozitivní vývoj je naopak zaznamenán v postupné emancipaci romské menšiny. Mnohá občanská sdružení a charitativní organizace věnují Romům a především jejich dětem značnou pozornost. V posledních letech také vyšlo více knih, ve kterých jsou objektivní informace o Romech. Vycházejí knihy a časopisy v romštině, v televizi i rádiu jsou zařazována vysílání pro Romy (Sekyt, 2001).

Naše společnost, jak uvádí Davidová (2001), se musí teprve naučit žít jako společnost multikulturní, přiznat odlišným minoritám a konkrétně Romům jejich specifiku romství, aby však na druhé straně Romové si tuto identitu, chtějí-li, podrželi, ovšem při dodržování zákonů a norem soužití celkové společnosti.

1.9 Sociální práce s romskou menšinou

1.9.1 Specifika romské komunikace a chování

Rozdílné podmínky života Romů, jejich hodnoty i tradice vytvořily specifický systém norem a hodnot a ovlivnily i způsob komunikace. Šišková (2001) zdůrazňuje, že Romové mají zcela odlišný komunikační styl od příslušníků majoritní společnosti střední Evropy v mnoha směrech. Romové mají zejména vyvinutý smysl pro poznání člověka pouhým pohledem a intuicí. Při jakékoliv komunikaci zpracovávají více jak 95 % informací mimoslovních. Buď se cítí v přítomnosti druhé osoby jistě a příjemně, nebo naopak vnímají ohrožení, a to i tehdy, když je naše slova ujišťují o opaku. Rom nemá strach z příslosti, pokárání a kritiky, musí být ale míněna upřímně a velmi záleží na tom, aby byla pronesena s taktem. Naopak veřejné zostuzení je vnímáno Romem velmi krutě a staví tak další bariéru v komunikaci nejen mezi Romy ale, i dalšími kulturami je podávání kritiky uměním.

Rodina je pro Roma největší prioritou. Představuje sílu, bezpečí a jistotu. Pro zájem rodiny udělá Rom cokoli. Velmi často se tává, že Rom z rodinného důvodu nepřijde třeba do práce nebo na domluvenou schůzku. Proto je také nutné s tímto počítat a vytvořit tak systém kontrolních otázek před pořádanou schůzkou.

Dotykem získává Rom pocit jistoty a bezpečí. Velkou roli v komunikaci hraje empatie. Rom se velmi brzo vcítí do pocitů druhého člověka. Rom přečte informace z držení těla, pohledu očí. S tím také souvisí vysoký podíl emocí při jednání. Rom není

schopen našeho nadhledu, racionálního rozboru a systémového přístupu. Proto je důležité brát některé informace, které nám Rom sdělí, jako relativní a umět s nimi pracovat. Impulzivita, okamžitá nekontrolovatelná reakce patří k běžnému životu Romů a je jeho dennodenním projevem. Zde Šišková (2001) podle romské asistentky zdůrazňuje „Roma či romskou maminku musíte nechat vykřičet, chvíli se jen dívat a chlácholivě popisovat její stav duše (v komunikaci hovoříme o parafrázování a zrcadlení pocitů). Pak si sedněte a věcně začnete řešit problém. Její emoce patří k jednání, buďte na to připraveni a nebojte se. Bude to sice o pár minut delší, ale pak uspějete na delší dobu ...“ (Šišková, 2001 s. 146). Příkladem, jak emoce Roma mohou ovlivnit další jednání, může sloužit situace, pokud bude Rom například v depresi. Pokud bude Rom silně prožívat určitý, byť jen relativní neúspěch, bude z tohoto hlediska hodnotit i další jednání a situace.

Dalším typickým rysem, který je charakteristický pro velkou skupinu Romů, je nízká schopnost generalizace. Zde je důležité v jednání s Romy používat slovník, kterému budou rozumět, a ověřovat si, zda pochopili sdělení tak, jak jsme si přáli.

V poslední době je vnímání Romů velmi citlivé na určitá témata. Zejména na náznaky rasismu, nejistoty a ohrožení. „Zeptáte-li se člena majority, jak vidí romsko-české soužití, uvede: „devastace bytů, kriminalita, záškoláctví a hluk v okolí.“ Zeptáte-li se, kteréhokoliv Roma uvede „diskriminace, nedostatek bytů, složité vzdělání, nezaměstnanost a obrovská byrokracie“. Hned uvede příklady, kdy není vpuštěn do posilovny, restaurací, diskoték, hospod a kdy jsou členové jeho komunity bití a zabiti“ (Šišková, 2001, s. 147).

Musíme si uvědomit, že při práci s romskou menšinou hraje důležitou roli komunikace. Měli bychom brát ohled na kulturní odlišnosti, jiné hodnoty. Sociální pracovník pracující s romskou menšinou by si měl podle Navrátila (2003) klást určité otázky, např., „Jak vidí romský klient svou životní situaci a které problémy považuje za palčivé? Které požadavky prostředí jsou pro romského klienta obtížně zvládnutelné v důsledku jeho kulturní odlišnosti a jaké problémy z toho pro něj plynou? Které požadavky prostředí jsou pro romského klienta obtížně zvládnutelné v důsledku jeho odcizení a nedůvěry vůči většinové společnosti a jejím institucím a jaké problémy z

toho pro něj plynou? Na jaké předsudky o svých tělesných a kulturních zvláštностech romský klient naráží a jaké problémy z toho pro něj plynou? Ke kterým příležitostem a možnostem uspokojit své potřeby má romský klient ztížený přístup a jaké problémy z toho pro něj plynou?“

1.9.2 Základní pilíře sociální práce s romskými klienty

Navrátil (2003) rozlišuje 6 základních pilířů sociální práce s romskými klienty.

1. pilíř : Systematické znalosti o romské menšině - sociální práce s jakoukoliv menšinou musí být založena na znalosti jejich kulturních charakteristik (norem, hodnot, tradic, atd.) a na znalosti důsledků zkušenosti dané menšiny se znevýhodněním. Etnická neboli menšinová realita se promítá do sociálního i psychického života. Promítá se také do vztahů k sociálnímu pracovníkovi, kdy může být vztah vnímán jako pomoc nebo jako někdo, kdo se vměšuje „do věcí, do kterých mu nic není“. Proto zde Navrátil (2003) doporučuje zavést do výuky sociálních pracovníků kurzy o Romech, o jejich historii a kultuře. Také kurz o aktuálních problémech Romů.

2. pilíř : Systematické znalosti o člověku i společnosti - aby sociální pracovník mohl pomoci řešit problémy, které se týkají romských občanů, musí být i on sám seznámen se širokým spektrem teorií vysvětlujících individuální, organizační a komunitní chování lidí ve většinové společnosti. Zde jsou významné znalosti o kultuře, vzniku a působení stereotypů. Zde totiž mohou být bariéry institucionalizované diskriminace.

3. pilíř : Sebepoznání - osobnost je vždy jedním z nejdůležitějších profesionálních nástrojů sociálního pracovníka. Je důležité poznávání svých světlých (např. snášenlivost, pochopení pro odlišnosti) i stinných stránek (neuvědomované předsudky. atd.). Doporučuje rozšířit výcvik sociálních pracovníků o sebereflexivní programy. Zavedení supervize na pracovišti. Také by sociální pracovník měl neustále zvažovat, zda se v jeho práci s Romy trvale neobjevuje nálepkování (stejná vysvětlení pro chování a problémy každého romského klienta), rutinizace (používání stejných postupů pro všechny romské klienty) nebo simplifikace (přecenění nebo odmítnutí významu národnostní příslušnosti).

4. pilíř : Hodnota a důstojnost každého člověka - v sociální práci s příslušníky jakékoliv menšiny je vždy důležitá víra v důstojnost a hodnotu každého člověka. Toto stanovisko by mělo být vnímáno bez ohledu na jeho tělesnou konstituci, národnostní, kulturní, náboženskou, ekonomickou, sociální nebo jinou odlišnost. Zde je důležité zdůraznění hodnot člověka za všech okolností. Je důležité zde aplikovat princip individualizace, nehodnotící postoj, respekt vůči právu na sebeurčení, zachování důvěrnosti vztahu, kontrolovanou emoční angažovanost, vyjadřování pocitů a akceptaci.

5. pilíř: Úprava metod a technik používaných v sociální práci - zde je důležité aby sociální pracovník uměl přizpůsobit sociální práci, její metody a techniky. Příkladem může být třeba udržování očního kontaktu či povzbuzování ve vyjadřování osobních potíží, tyto techniky mohou tak jít v mnoha případech proti ustáleným kulturním normám řady skupin.

6. pilíř : pozornost věnovat jednotlivci i sociálnímu prostředí – sociální pracovník by měl věnovat pozornost nejen problémům, o kterých klient hovoří, ale věnovat pozornost i širším sociálním souvislostem. Musí uvážit, zda není terčem institucionalizovaného znevýhodňování.

1.9.3 Zásady pro vyjednávání v konfliktní situaci

Šišková (2001) uvádí zásady, jak postupovat při vyjednávání nebo v konfliktní situaci v interetnických vztazích. Tyto zásady můžeme uplatnit i při jednání s romskou menšinou.

Je důležité vzít v úvahu jazykové rozdíly, odlišná očekávání, jiný přístup ke konfliktu, opatřit si dostatek informací o jejich kultuře. Měli bychom se ale také informovat o zvycích a hodnotách vlastní kultury. Při vyjednávání či řešení konfliktu bychom neměli spěchat. Měli bychom si co možná nejpřesněji vyjasnit, co která strana od jednání očekává. Během celého jednání bychom měli uplatnit a využívat svoje komunikační dovednosti, užívat techniky aktivního naslouchání a nezapomenout na čtyři hlavní faktory ovlivňující komunikaci (hodnoty, vnímání, předpojatost, komunikační styl). Témata, kterým některá ze stran nerozumí, se snažit objasnit. Měla by být zajištěna vzájemná informovanost o problému, nedorozumění nebo sporu.

Pokusit se o analýzu toho, jak věci fungují, nikoli proč jsou takové, jaké jsou. Změnit hodnocení v dotazy a zajistit vzájemnou zpětnou vazbu.

Vyloženě pro komunikaci s Romy zmiňuje Šišková (2001) tyto zásady: být trpělivý, nespěchat. Vnímat mimoslovní komunikaci a umět dávat informace i řečí těla. Nekritizovat negativně před velkým kolektivem, spíše v soukromí. Sjednané termíny s Romy si ověřovat. Nebát se emocí (svědčí o angažovanosti člověka). Mluvit věcně, jasně, stručně a konkrétně. Ke každému přistupovat individuálně. Využívat zpětnou vazbu a respektovat hodnotový systém romského etnika.

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl

Cílem mé práce je zjistit důvody, které vedou k problematickým mezilidským vztahům Romů a členů majoritní společnosti.

2.2 Hypotézy

Hypotéza 1

Více než polovina dotazovaných respondentů z Romů zažila nějakou formu diskriminace.

Hypotéza 2

Více než polovina dotazovaných respondentů z majoritní společnosti má negativní zkušenost s Romy.

Hypotéza 3

Více než polovina dotazovaných respondentů z majoritní společnosti nezná základní specifika romského etnika.

3. METODIKA

3.1 Použité metody

K vypracování své diplomové práce jsem použila kvantitativní výzkum. Využila jsem techniku nestandardního dotazníku. V praktické části jsem použila dva druhy dotazníků. Jeden dotazník byl určen pro občany romské společnosti a druhý dotazník jsem rozdala občanům majoritní společnosti. Dotazníky jsme rozdávala od prosince 2006 do dubna 2007.

Pro občany romské společnosti jsem rozdala 120 dotazníků. Dotazníky jsme rozdávala zejména osobně a ve spolupráci s pracovníky zabývající se romskou problematikou. Celková návratnost dotazníků byla 76 %. Dotazník pro romské občany obsahuje 22 otázek. Otázka č.1, 2 a č. 3 jsou otázkami identifikačními. Otázky č. 7, 16, 20.2 jsou otevřené, č. 4, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 14.1, 17, 18, 19, 20, 20.1, 22 jsou polootevřené. Otázky č.8, 9, 14, 15, 20 jsou otázky uzavřené (viz. příloha 1).

V jihočeském kraji jsem osobně oslovila, občany majoritní společnosti. Celkem jsem oslovila 100 respondentů. Dotazníky jsem rozdávala osobně. Návratnost těchto dotazníků byla 100 %. Dotazník pro občany majoritní společnosti obsahuje celkem 22 otázek. Otázka č. 1, 2, 3 jsou otázkami identifikačními. Otázka č. 6 je otevřená. Otázky č.4, 5, 9, 10, 11.1, 12, 13.1, 13.2, 14, 20.1, 21 jsou otázky polootevřené. Otázky č. 7, 8, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 22 jsou uzavřené (viz. příloha 2).

3.2 Charakteristika souboru

Dotazník určený romským občanům jsme rozdala na Jindřichohradecku, v Českých Budějovicích, v Táboře a Českém Krumlově. Pro svou praktickou část jsem za občana romské společnosti považovala respondenta, který v domácím prostředí užívá romský jazyk. Proto jsem do výzkumného souboru zahrnula také respondenty, kteří se sice nepřihlašují k romské národnosti, ale romsky hovoří. Z celkového osloveného počtu se mi 41 respondentů přihlásilo k romské národnosti. 50 respondentů označilo národnost jinou, z nich 34 ale i přesto, že měli národnost jinou, romsky hovořilo, a proto

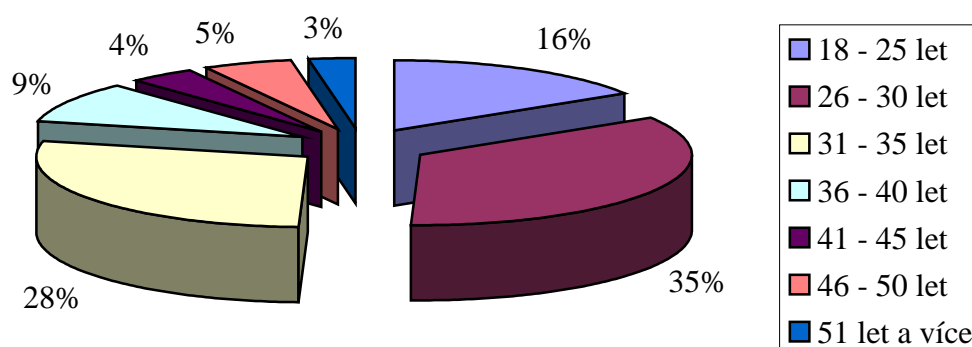
byli zahrnuti do celkového výzkumného souboru. Celkem jsme tedy do výzkumného souboru zahrnula 75 respondentů z romské společnosti.

Druhý dotazník byl určen občanům majoritní společnosti. Dotazníky jsem rozdala v Jindřichově Hradci, Třeboni a Českých Budějovicích. Celkem jsem oslovila 100 respondentů.

4. VÝSLEDKY

4.1. Výsledky – dotazník pro občany romské společnosti

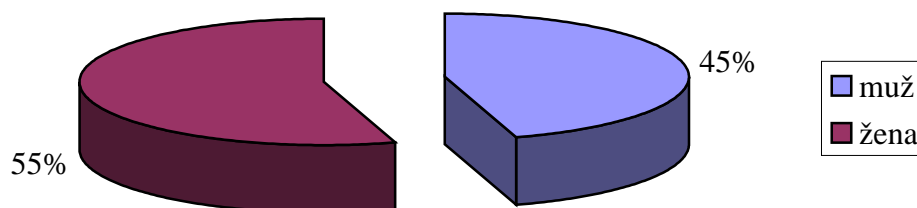
Graf 1 (ot. č. 1 – „Kolik je Vám let?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 75 respondentů byli nejvíce zastoupeni respondenti ve věku 26-30 let, kdy se jednalo o 26 respondentů. 21 respondentů bylo ve věku 31-35 let. Ve věku 18-25 let bylo 12 respondentů, sedm bylo ve věku 36-40 let. Tři respondenti byli ve věku 41-45 let. Ve věku 46-50 let byli respondenti čtyři a dva respondenti byli ve věku 51 let a více.

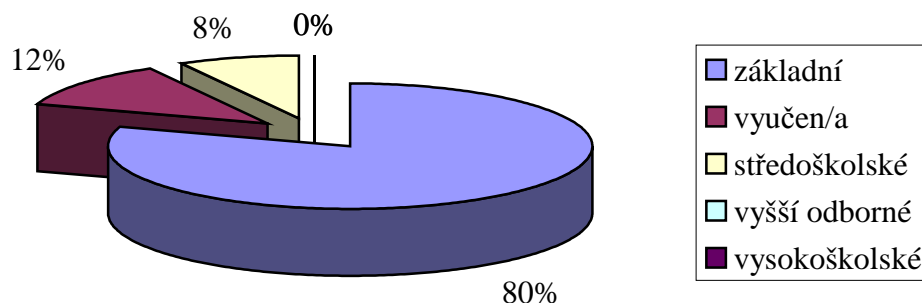
Graf 2 (ot. č. 2 – „Pohlaví“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje pohlaví romských respondentů. 41 respondentů byly ženy. Mužů bylo 34.

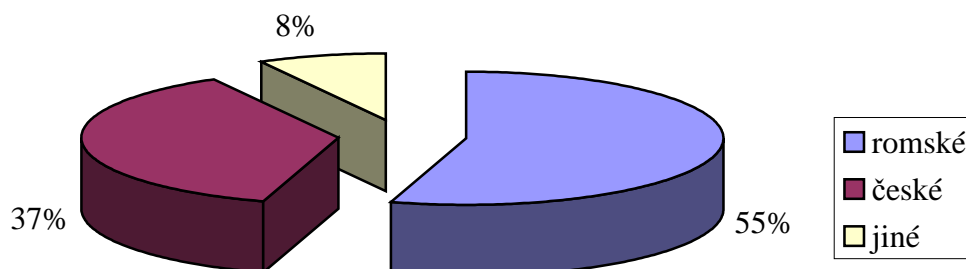
Graf 3 (ot. č. 3 – „Vaše nejvyšší dosažené vzdělání“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 75 dotazovaných respondentů mělo šest respondentů vzdělání středoškolské. Vyučeno bylo 9 respondentů. 60 respondentů mělo základní vzdělání. Vyšší odborné a vysokoškolské neměl nikdo z dotázaných respondentů.

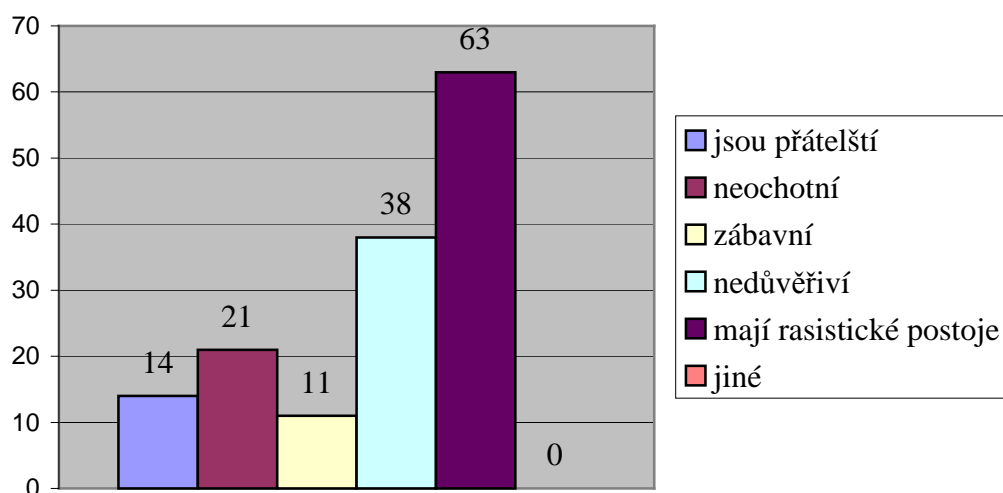
Graf 4 (ot. č. 4 – „K jaké národnosti se přihlašujete?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi romských respondentů k jaké národnosti se přihlašují. K romské národnosti se hlásí 41 respondentů. 28 respondentů se přihlašuje k národnosti české a možnost jiné zvolilo 6 respondentů, kteří zvolili národnost slovenskou.

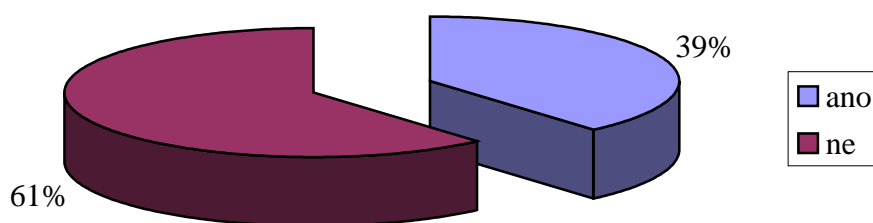
Graf 5 (ot. č. 5 – „Jak byste charakterizoval/a občany majoritní společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf představuje jak respondenti romské společnosti charakterizovali občany majoritní společnosti. Zde měli respondenti možnost výběru více odpovědí. 14 respondentů charakterizovalo občany majoritní společnosti jako přátelské. Zábavní jsou podle 11 respondentů. 21 respondentů charakterizovalo občany majoritní společnosti jako neochotné, 38 za nedůvěřivé. Nejvíce respondentů 63 označilo občany majoritní společnosti, že mají rasistické postoje. Možnost „jiné“ ne zvolil nikdo.

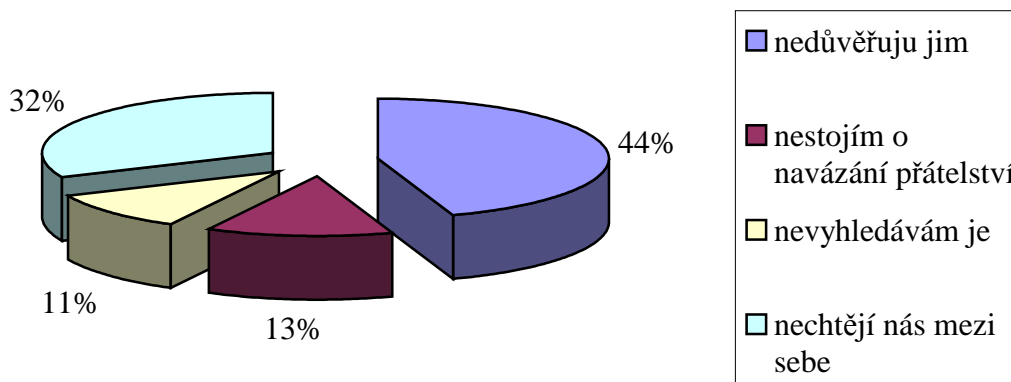
Graf 6 (ot. č. 6 – „Máte přátele mezi občany majoritní společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

46 respondentů přátele mezi majoritní společností nemá. Zatímco 29 respondentů ano.

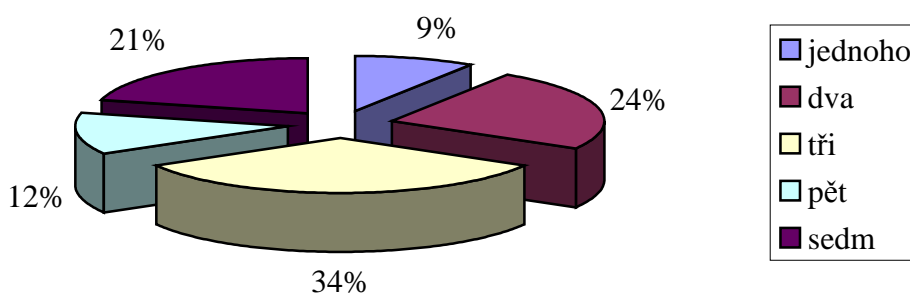
Graf 7 (ot. č. 6 – „Pokud nemáte přátele z majoritní společnosti, tak z jakého důvodu?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 6. Zde odpovídali pouze respondenti, kteří přátele mezi Romy nemají. Respondenti měli možnost zcela otevřené odpovědi. Z 46 respondentů odpovědělo pouze 38 respondentů, 8 neuvedlo žádnou odpověď. Nejvíce respondentů 17 uvedlo, že důvodem je nedůvěra k občanům majoritní společnosti. 5 respondentů o jejich přátelství nestojí, 12 respondentů uvedlo, že majoritní občané je mezi sebe nechtějí. Občany majoritní společnosti nevyhledávají 4 respondenti.

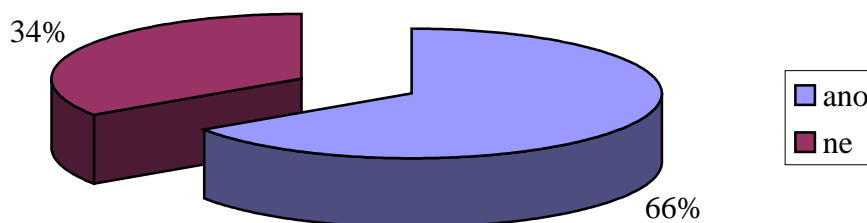
Graf 8 (ot. č. 7 – „Kolik máte přátel mezi občany majoritní společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu č.6. Respondentů, kteří mají přátele mezi občany majoritní společnosti bylo 29. Z nich 11 uvedlo, že mezi občany majoritní společnosti má přátele tři. Osm respondentů má přátele dva. 4 uvedli, že mají přátele pět. Jednoho přítele mají 3 respondenti a tři respondenti uvedli, že mají přátele sedm.

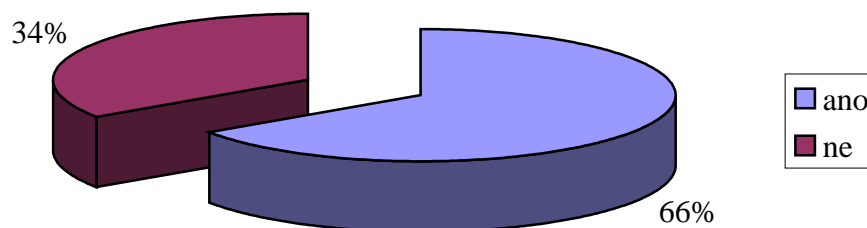
Graf 9 (ot. č. 8 – „Můžete se jim svěřit?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu respondentů 29, kteří uvedli, že přátelé mezi občany majoritní společnosti mají uvedlo 19, že se přátelům z majoritní společnosti svěřit mohou. Svěřit se jim nemůže 10 respondentů.

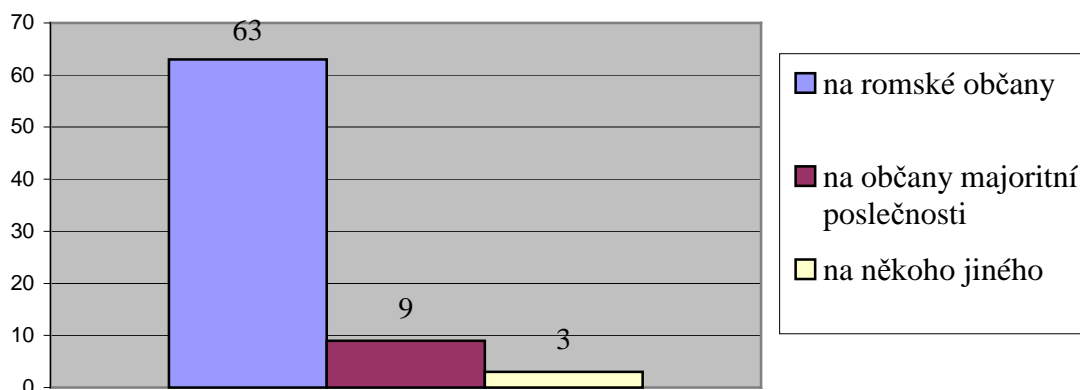
Graf 10 (ot. č. 9 – „Máte k nim důvěru?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi pouze respondentů, kteří mají přátelé mezi občany majoritní společnosti. Z nich 19 uvedlo, že svým přátelům z majoritní společnosti důvěřuje. Důvěru k nim nemá deset respondentů.

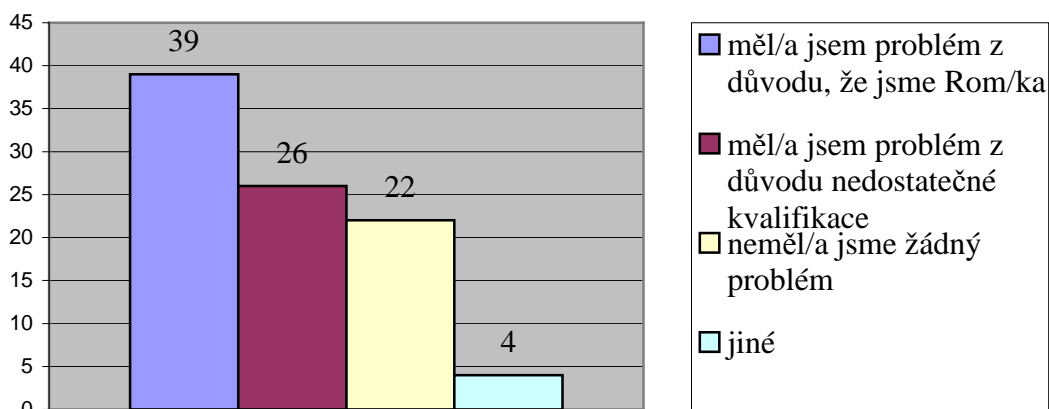
Graf 11 (ot. č. 10 – „Pokud byste měl/a nějaký problém, na koho byste se obrátil/a“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi všech 75 dotázaných respondentů. Respondenti měli možnost výběru více odpovědí. 63 respondentů by se obrátilo v případě problému na romské občany. 9 respondentů na občany majoritní společnosti a 3 respondenti by se obrátili na někoho jiného.

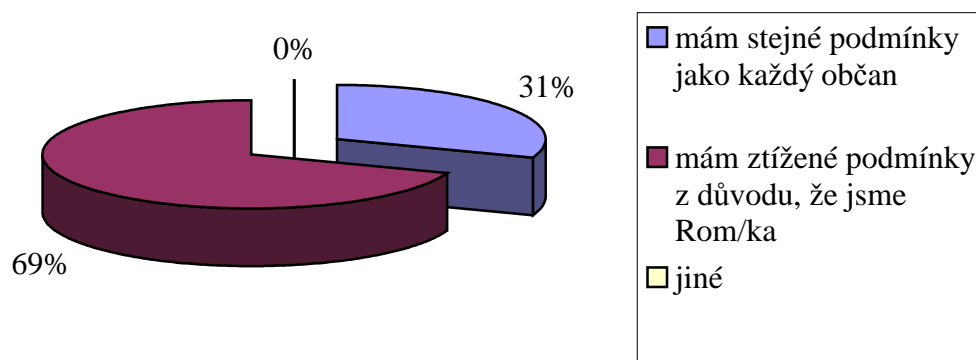
Graf 12 (ot. č. 11 – „Měl/a jste problém při hledání zaměstnání?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi všech 75 respondentů. Respondenti měli možnost výběru více odpovědí. Nejvíce respondentů 39 mělo problém z důvodu, že jsou Romové. Z nedostatečné kvalifikace uvedlo 26 respondentů. Žádný problém nemělo 22. Možnost jiné zvolili čtyři respondenti.

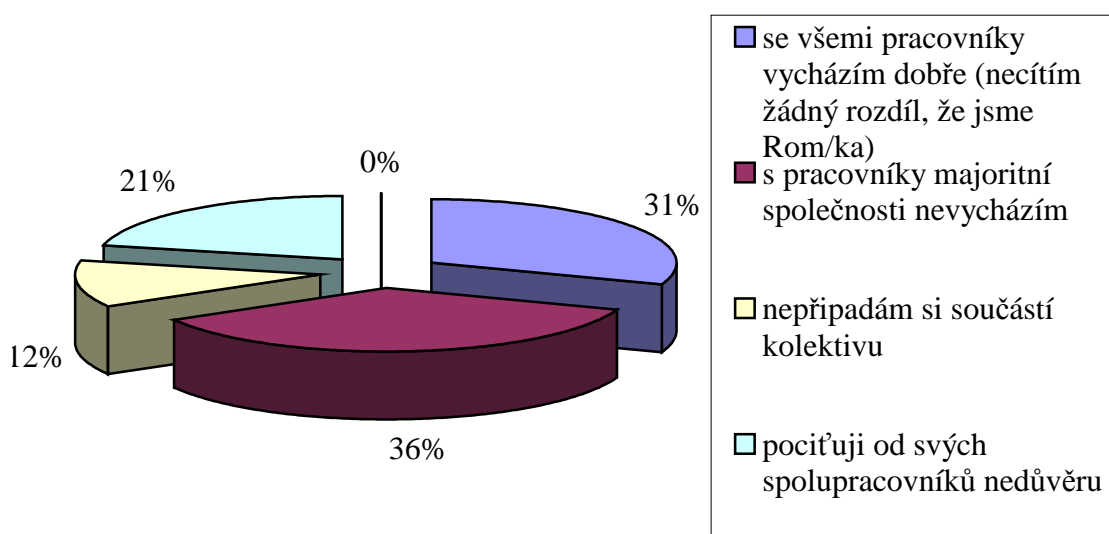
Graf 13 (ot. č. 12 – „Možnost při hledání práce“)

Zdroj: Vlastní výzkum

23 respondentů si myslí, že mají podmínky při hledání zaměstnání stejné jako každý občan. Ztížené podmínky z důvodu, že jsou Romové uvedlo 52 respondentů. Možnost jiné nevedl nikdo.

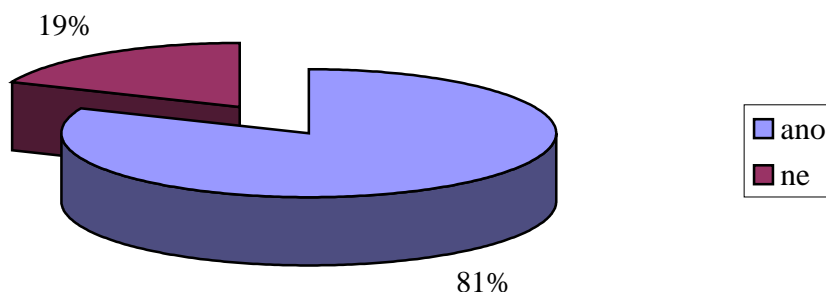
Graf 14 (ot. č. 13 – „Jaké vztahy máte na pracovišti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

S pracovníky majoritní společnosti nevychází 27 respondentů. 23 respondentů se všemi pracovníky vychází dobře (necítí žádný rozdíl, že jsou Romové). Nedůvěru od svých spolupracovníků pocítuje 16 respondentů. 9 si nepřipadá součástí kolektivu. Možnost jiné ne zvolil nikdo.

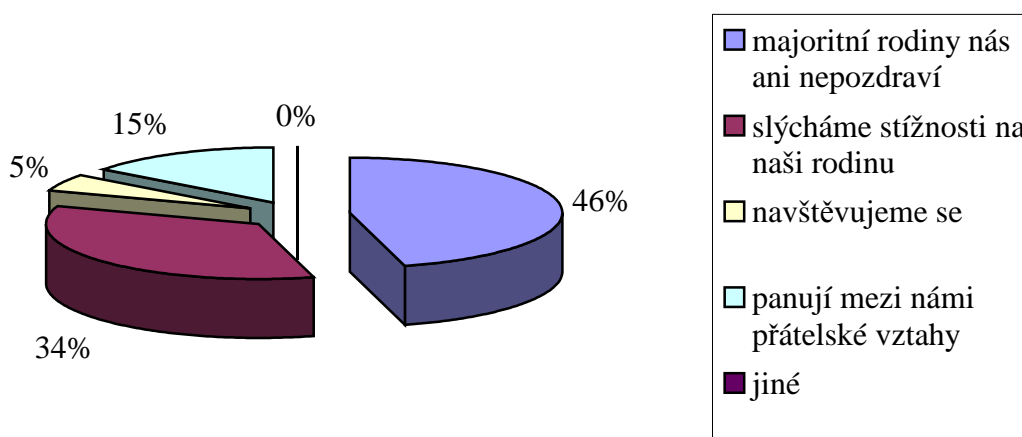
Graf 15 (ot. č. 14 – „Bydlí ve Vašem okolí (ve Vašem domě či v sousedních domech) občané z majoritní společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Za sousedy či v okolních domech má občané majoritní společnosti 61 respondentů. U 14 v okolí majoritní rodiny nebydlí.

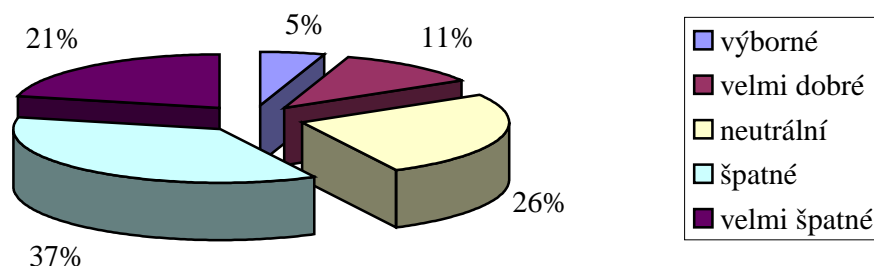
Graf 16 (ot. č. 14.1 – „Pokud ano, jaké s nimi máte vztahy?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 15, kde 61 respondentů uvedlo, že v jejich domě či v sousedních bytech bydlí občané majoritní společnosti. Nejvíce respondentů 28 uvádí, že je majoritní rodiny ani nepozdraví. Stížnosti na rodinu slýchá 21 respondentů. Přátelské vztahy panují mezi 9 respondenti. 3 respondenti uvedli, že se vzájemně navštěvují. Možnost jiné ne zvolil nikdo.

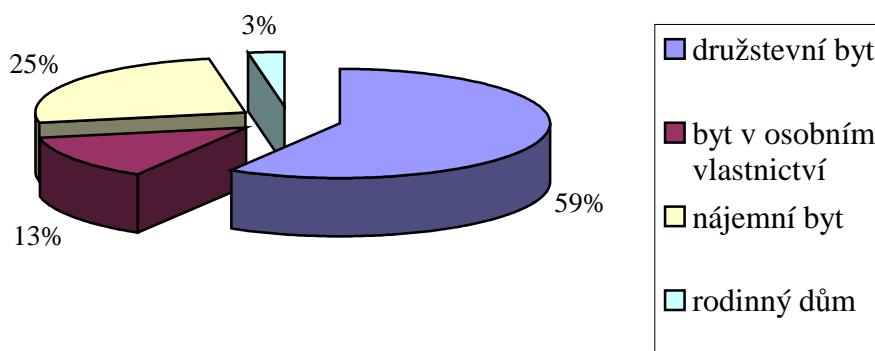
Graf 17 (ot. č. 14.2 – „Všeobecně byste tyto vztahy označil/a“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 15 a 16, kde mě zajímalo, jak respondenti, kteří občany majoritní společnosti za sousedy mají budou charakterizovat všeobecně sousedské vztahy. Z 61 respondentů označilo 22 respondentů vztahy jako špatné. Podle 16 jsou vztahy neutrální. 13 respondentů hodnotilo vztahy jako velmi špatné. Velmi dobré jsou podle sedmi a výborné podle tří respondentů.

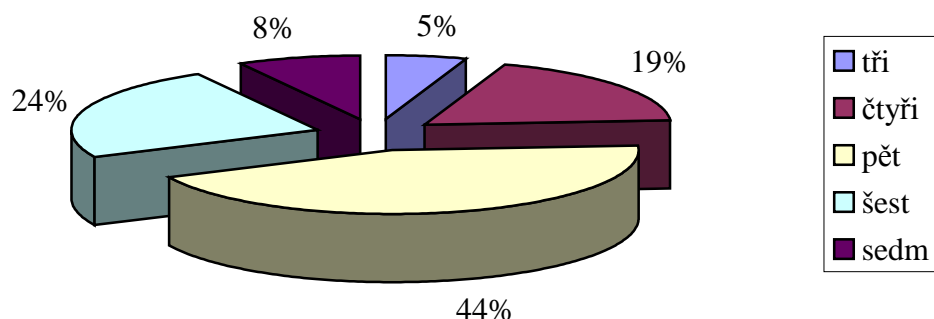
Graf 18 (ot. č. 15 – „O jaký druh bydlení se jedná?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi všech 75 dotazovaných respondentů. V družstevním bytě bydlí 44 dotázaných respondentů. 19 respondentů žije v nájemním bytě. Byt v osobním vlastnictví má 10 respondentů a 2 respondenti žijí v rodinném domě.

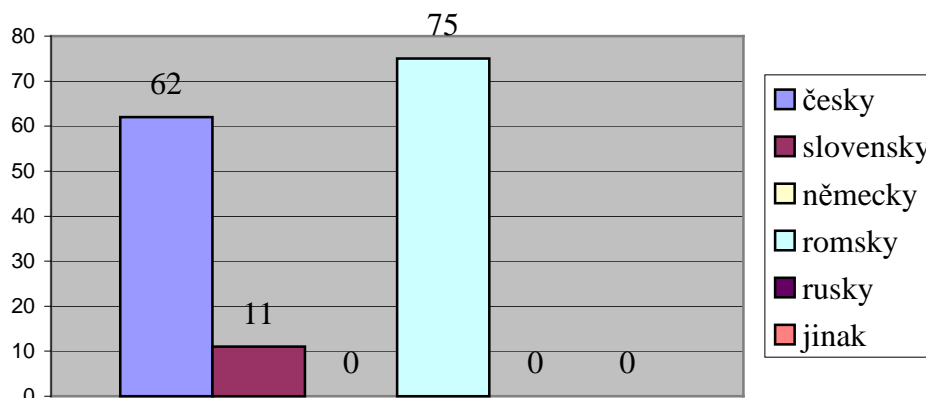
Graf 19 (ot. č. 16 – „Kolik lidí žije ve Vaší domácnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf představuje jak početné jsou romské domácnosti. Respondenti zde měli možnost zcela otevřené odpovědi. Nejvíce respondentů 33 uvedlo, že v domácnosti bydlí pět lidí. Šest lidí uvedlo 18 respondentů, čtyři lidi v domácnosti uvedlo 14 respondentů. 6 respondentů uvedlo osob sedm a 4 respondenti pouze osoby tři.

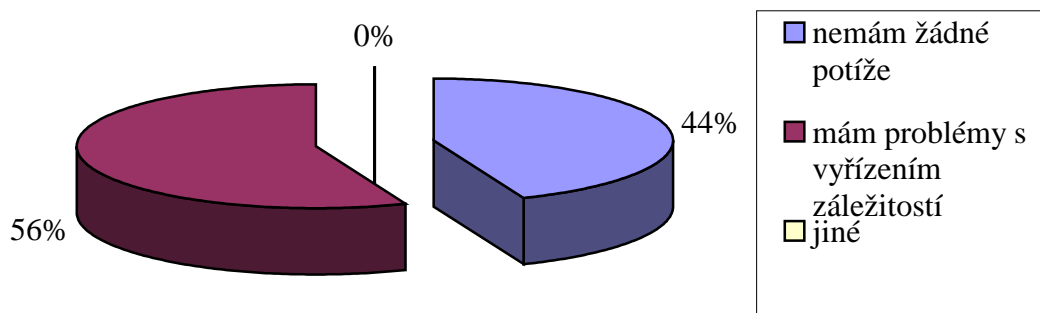
Graf 20 (ot. č. 17 – „Jakou řečí se u Vás doma mluví?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje jakou řečí doma romští respondenti hovoří. Měli možnost více odpovědí. Nejvíce respondentů 75 hovoří romsky. Česky hovoří 62 respondentů. 11 respondentů hovoří slovensky. Německy a rusky nehovoří nikdo. Možnost jiné neuvedl také nikdo.

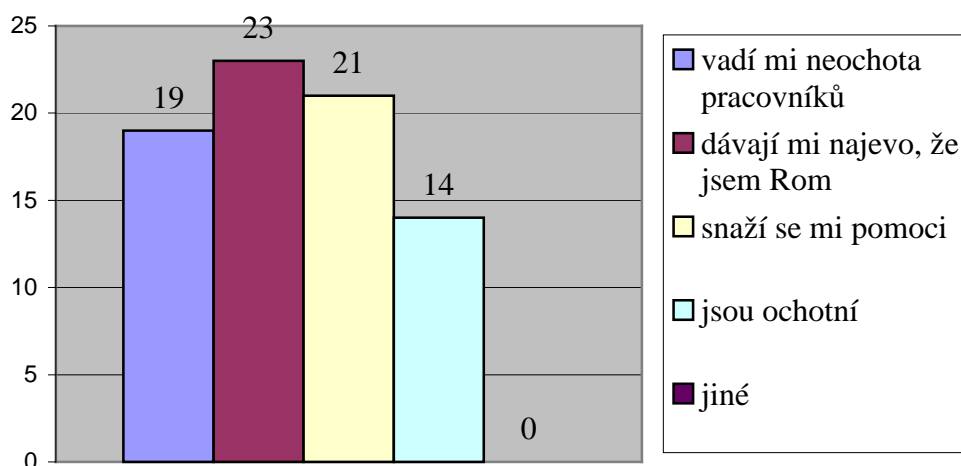
Graf 21 (ot. č. 18 – „Při vyřizování záležitostí na úřadech“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z 75 dotazovaných respondentů má 42 respondentů problémy s vyřizováním záležitostí. 33 respondentů nemá žádné potíže. Možnost jiné neuvedl nikdo.

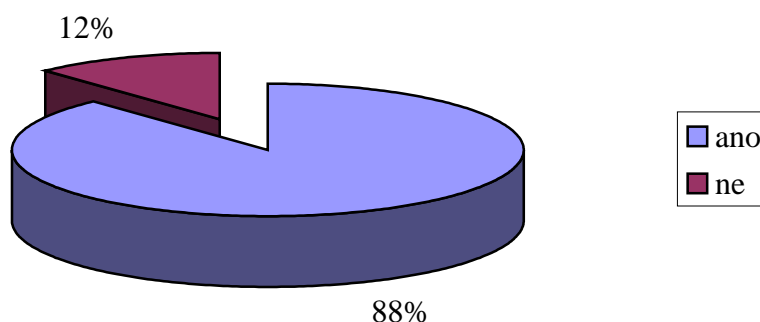
Graf 22 (ot. č. 19 – „Pracovníci na úřadech“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje jak respondenti vidí pracovníky na úřadech. Respondenti měli možnost více odpovědí. 23 respondentů uvedlo, že jim pracovníci dávají najevo, že jsou Romové. Neochota pracovníků vadí 19 respondentům. 21 respondentů označilo, že se jim snaží pomoci. Ochotní jsou podle 14 respondentů. Možnost jiné neuvedl nikdo.

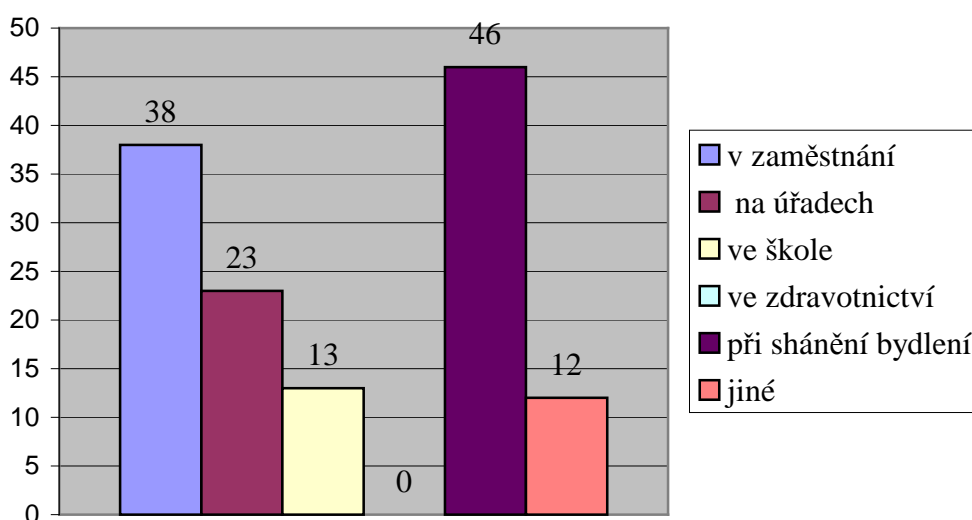
Graf 23 (ot. č. 20 – „Setkal/a jste se někdy s diskriminací vůči Vaší osobě?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

S diskriminací se setkalo 66 respondentů. 9 respondentů se s ní nesetkalo.

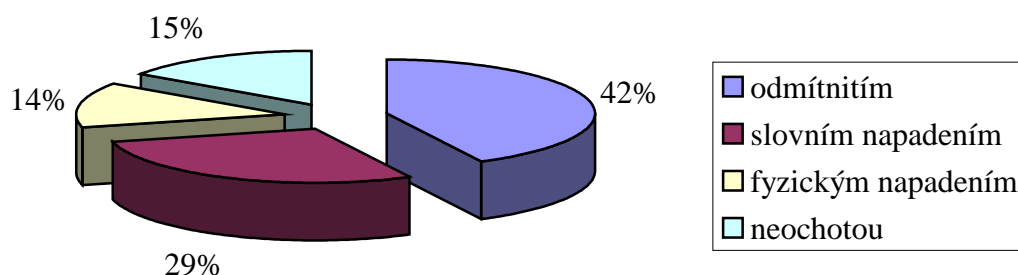
Graf 24 (ot. č. 20.1 – „Pokud ano, kde jste se s diskriminací setkal/a?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 23. Odpovídali pouze respondenti, kteří se s diskriminací setkali. Respondenti měli možnost výběru více možností. Z 66 respondentů se 46 respondentů setkalo s diskriminací při shánění bydlení, 38 v zaměstnání. Na úřadech se setkalo s diskriminací 23 respondentů. 13 respondentů ve škole. Možnost jiné zvolilo 12 respondentů. S diskriminací ve zdravotnictví se nesetkal nikdo.

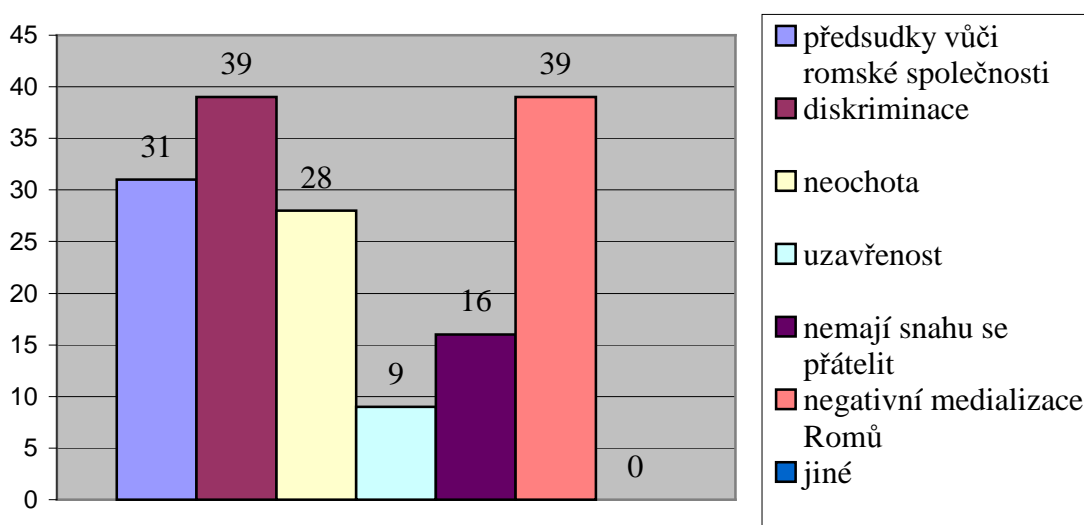
Graf 25 (ot.č. 20.2 – „Jakým způsobem Vám byla projevna?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou odpovědi 66 respondentů kteří diskriminaci zažili. Respondenti měli možnost zcela otevřené odpovědi. 28 respondentů uvedlo, že byli odmítnuti. 19 respondentů bylo slovně napadeno. Fyzické napadení zažilo 9 respondentů. 10 respondentům byla projevna neochota.

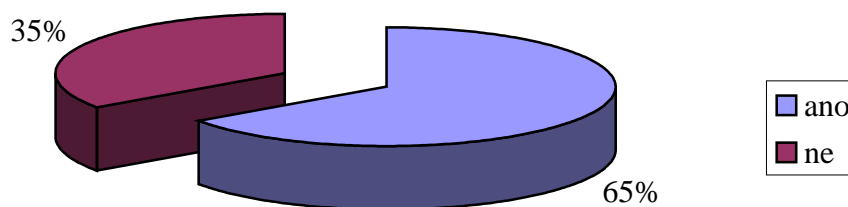
Graf 26 (ot. č. 21 – „Co Vám na občanech majoritní společnosti vadí?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi respondentů, kteří měli vybrat vlastnosti co jim na občanech majoritní společnosti vadí. Měli možnost výběru více odpovědí. 39 respondentům nejvíce vadí diskriminace a negativní medializace Romů. Předsudky vůči romské společnosti vadí 31 respondentům. Neochota vadí 28 respondentům. 16 respondentů uvedlo, že občané majoritní společnosti nemají snahu se přátelit. 9 respondentům vadí uzavřenost. Možnost jiné neuvedl nikdo.

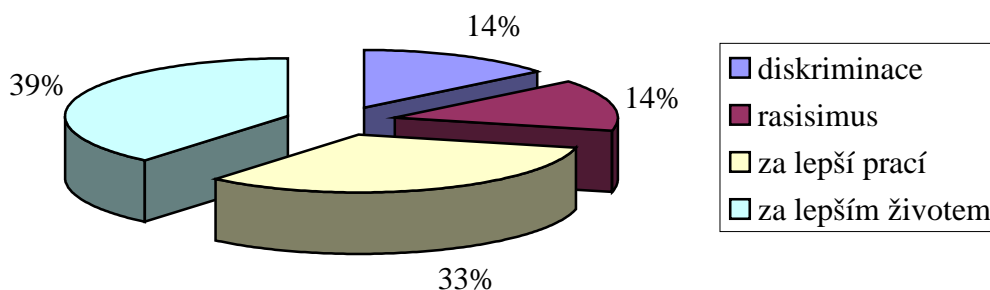
Graf 27 (ot. č. 22 – Uvažoval/a jste někdy o odchodu z ČR?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 75 respondentů o možnosti opustit ČR uvažovalo 49 respondentů. 26 respondentů o odchodu neuvažovalo.

Graf 28 (ot. č. 22 – „Pokud ano, z jakého důvodu?“)

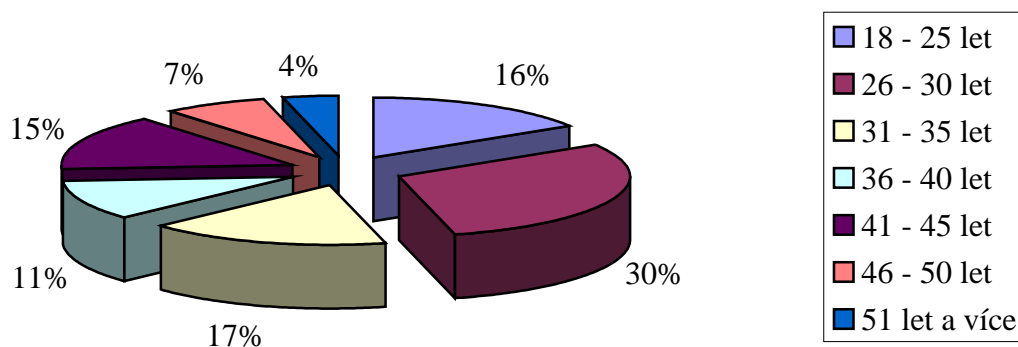

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 27. Zde jsou zobrazeny pouze odpovědi respondentů, kteří uvažovali, že by opustili Českou republiku. Respondenti měli možnost zcela otevřené odpovědi. Sedm respondentů uvedlo, že chtělo odejít z důvodu diskriminace, 7 z důvodu rasismu. Za lepším životem chtělo odejít 19 respondentů. 16 respondentů chtělo odejít za lepší práci.

4.2. Výsledky – dotazník pro občany majoritní společnosti

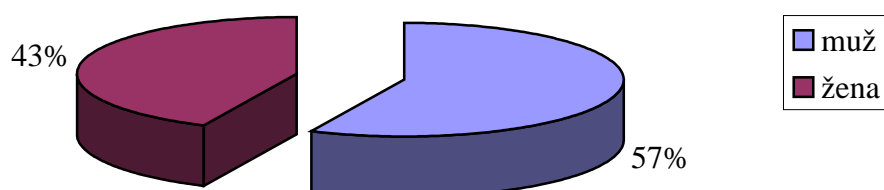
Graf 1 (ot. č. 1 – „Kolik je Vám let?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu respondentů, kteří se účastny výzkumu bylo 16 respondentů ve věku 18 – 25 let, ve věku 26 – 30 let bylo respondentů 30, 17 respondentů ve věku 31 – 35 let, 11 bylo ve věku 36-40 let, 15 respondentů ve věku 41 – 45 let, ve věku 46 – 50 let bylo respondentů 7 a pouze 4 respondenti byli ve věkové kategorii 51 let a více.

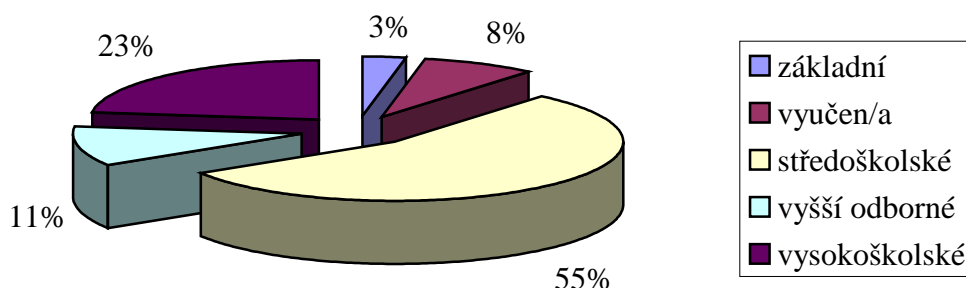
Graf 2 (ot. č. 2 – „Pohlaví“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje pohlaví respondentů. Z celkového počtu bylo 57 mužů a 43 žen.

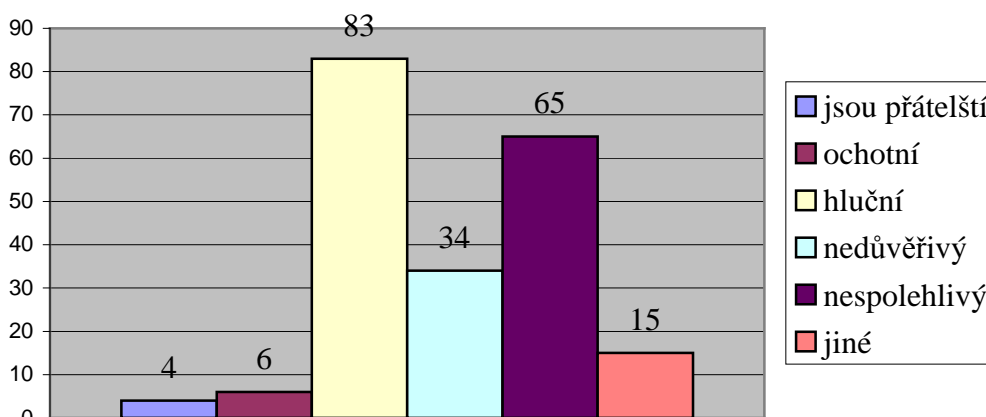
Graf 3 (ot. č. 3 – „Vaše nejvyšší dosažené vzdělání“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 100 dotázaných respondentů měli 3 respondenti vzdělání základní, osm jich bylo vyučeno, nejvíce respondentů 55 mělo středoškolské vzdělání. 11 respondentů mělo vyšší odborné, a vysokoškolské vzdělání mělo 23.

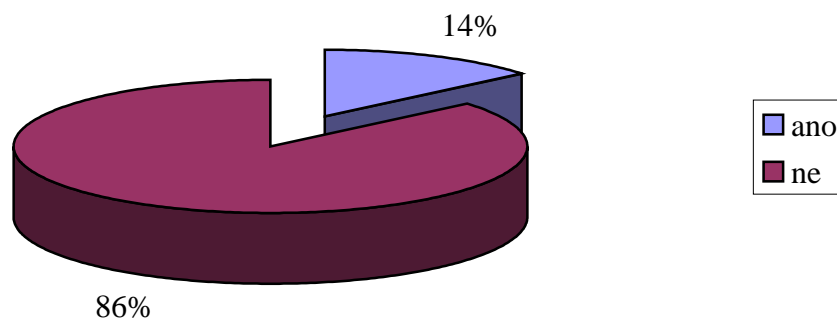
Graf 4 (ot. č. 4 – „Jak byste charakterizoval/a občany romské společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf představuje jak občané majoritní společnosti charakterizovali Romy. Zde měli respondenti možnost výběru více odpovědí. Pouze 4 respondenti charakterizovali Romy jako přátelské, 6 ochotné. Nejvíce respondentů 83 označilo Romy za hlučné, 34 za nedůvěřivé, možnost nespolehlivé zvolilo 65 respondentů. Možnost jiné zvolilo 15 respondentů.

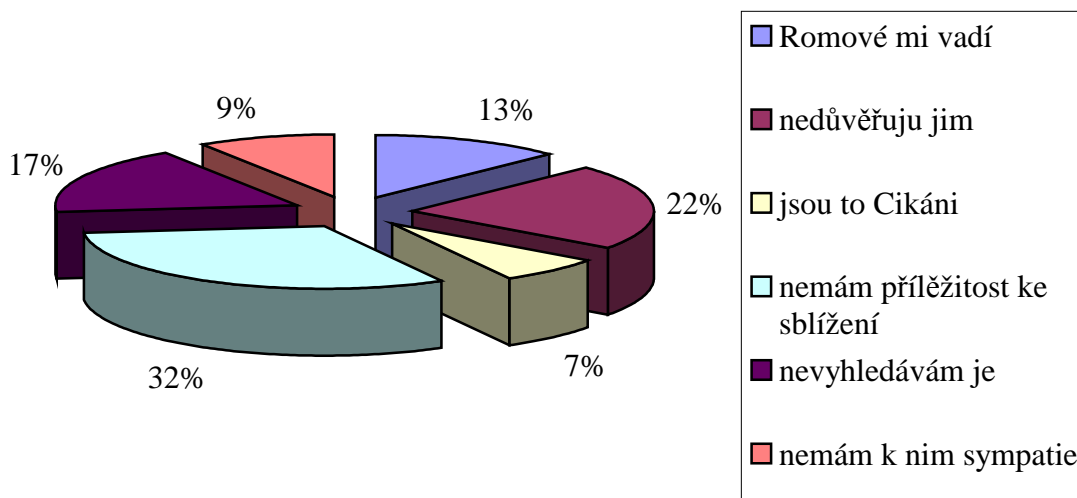
Graf 5 (ot. č. 5 – „Máte přátele mezi romskou populací?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf znázorňuje zda mají občané majoritní společnosti přátele mezi Romy. 86 respondentů přátele mezi Romy nemá. Pouze 14 respondentů ano.

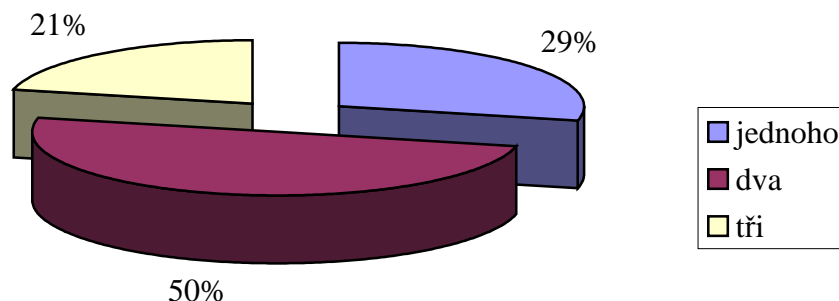
Graf 6 (ot. č. 5 – „Pokud nemáte přátele z romské společnosti, tak z jakého důvodu?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 5. Zde odpovídalo pouze 86 respondentů, kteří přátele mezi Romy nemají. Zde měli respondenti možnost zcela otevřené odpovědi. Nejvíce respondentů 27 uvedlo, že důvodem je nedostatek příležitostí ke sblížení. 19 respondentů Romům nedůvěřuje, 15 respondentů Romy nevyhledává. 11 respondentů uvedlo, že jim Romové vadí. Sympatie k nim nemá 8 a 6 uvedlo, že je nemají za přátele z důvodu toho, že jsou Cikáni.

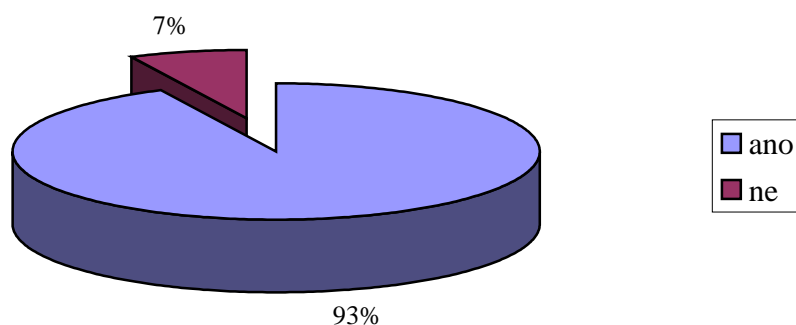
Graf 7 (ot. č. 6 – „Kolik máte přátel mezi občany romské společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu č.5. Zde měli respondenti možnost zcela otevřené odpovědi. Respondentů, kteří mají přátele mezi Romy bylo 14. Z nich sedm uvedlo, že mezi Romy má přátele dva. 4 respondenti mají jednoho přítele z romské společnosti. 3 respondenti uvedli přátele tři.

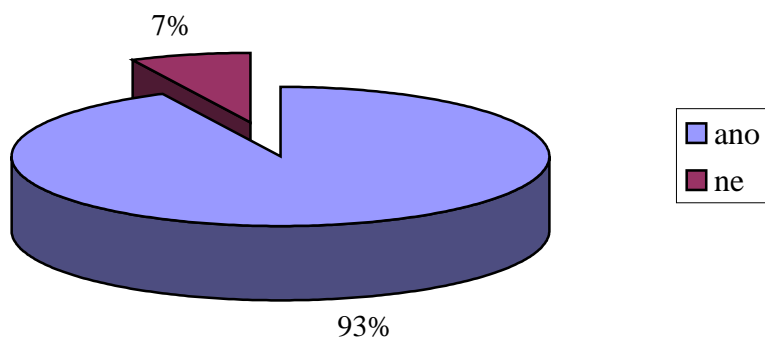
Graf 8 (ot. č. 7 – „Můžete se svým romským přátelům svěřit?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi respondentů, kteří mají přátele mezi Romy. Z 14 respondentů uvedlo 13, že se romským přátelům svěřit mohou. Pouze jeden uvedl, že se svěřit nemůže.

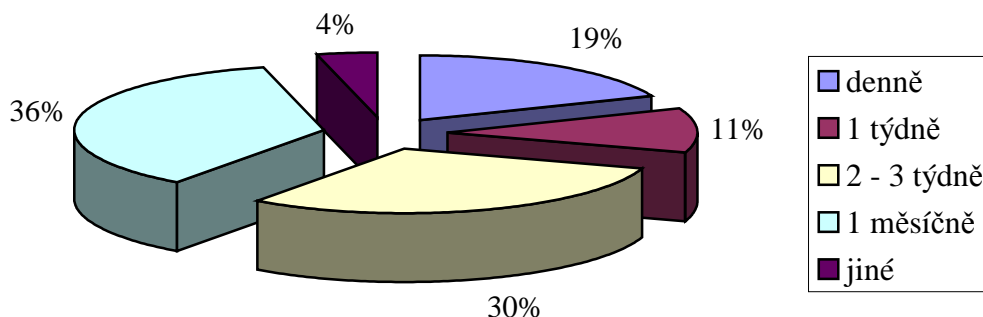
Graf 9 (ot. č. 8 – „Máte k nim důvěru?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde vidíme odpovědi pouze respondentů, kteří mají přátele mezi Romy. Romským přátelům důvěřuje 13 respondentů. Jeden k nim důvěru nemá.

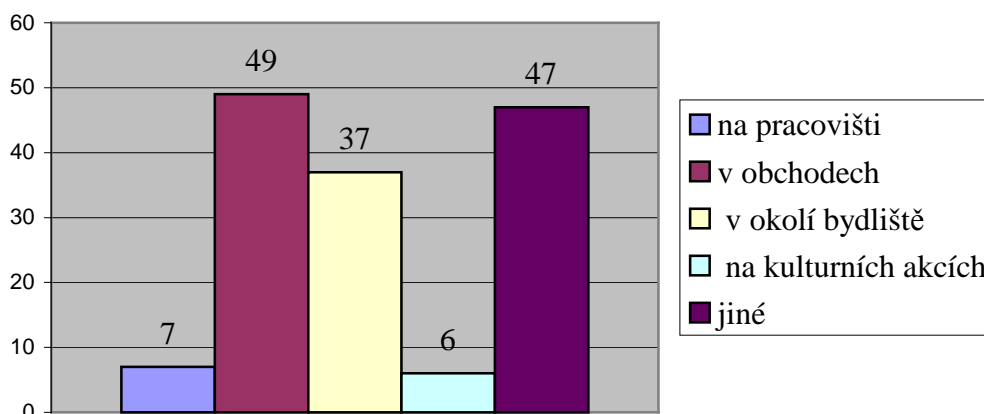
Graf 10 (ot. č. 9 – „Jak často přicházíte do kontaktu s romskými občany?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 100 dotazovaných respondentů 36 přichází do kontaktu s Romy jedenkrát měsíčně. 30 respondentů dvakrát až třikrát týdně, denně přichází s Romy do kontaktu 19 respondentů. Jednou týdně 11, a možnost jiné uvedli 4 respondenti, kteří uvedli dvakrát až třikrát do roka.

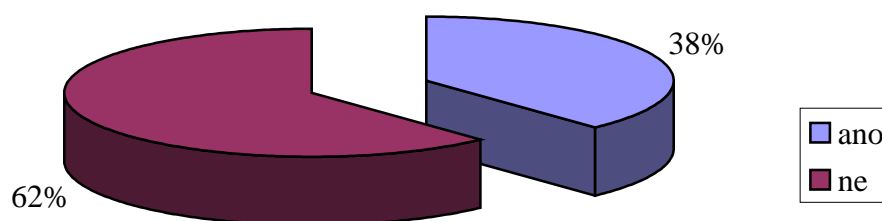
Graf 11 (ot. č. 10 – „Kde s nimi přicházíte do kontaktu?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi respondentů členů majoritní společnosti kde přicházejí do kontaktu s romskými občany. Respondenti měli možnost výběru více odpovědí. Nejvíce respondentů 49 se s Romy setkává v obchodech. 47 uvedlo možnost jiné, kde 24 uvedlo jako místo setkávání ulici, 16 restaurační zařízení a 7 městskou hromadnou dopravu. V okolí bydliště se s Romy setkává 37 respondentů. Na pracovišti s nimi přichází do styku 7 a 6 respondentů se s nimi setkává na kulturních akcích.

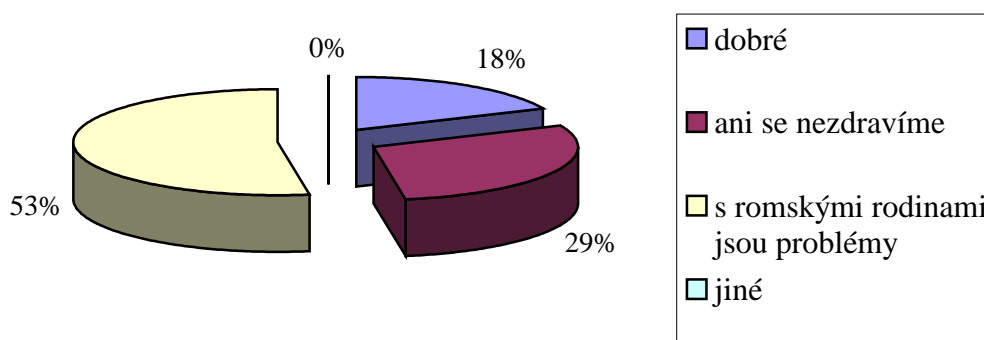
Graf 12 (ot. č. 11 – „Bydlí ve Vašem okolí (ve Vašem domě či v sousedních domech) občané z romské společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Za sousedy či v okolních domech má Romy 38 respondentů. Zatímco u 62 respondentů Romové v okolí nebydlí.

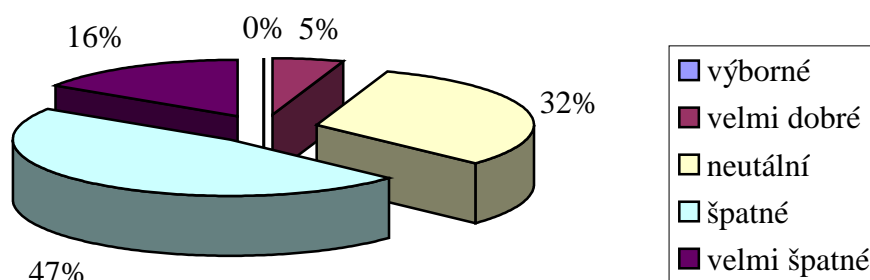
Graf 13 (ot. č. 11.1 – „Pokud ano, jaké s nimi máte vztahy?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 12, kde 38 respondentů uvedlo, že v jejich domě či v sousedních bytech bydlí romští občané. Zde jsou znázorněny jaké jsou podle občanů majority vzájemné sousedské vztahy. Nejvíce respondentů 20 uvádí, že s romskými rodinami jsou problémy. 11 se s romskými občany ani nezdraví. Dobré vztahy má 7 respondentů. Možnost jiné ne zvolil nikdo.

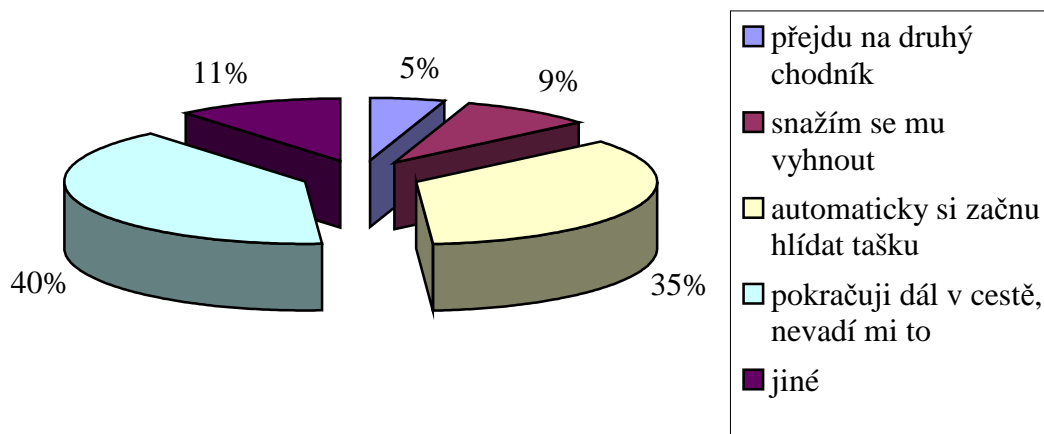
Graf 14 (ot. č. 11.2 – „Všeobecně byste tyto vztahy označil/a“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 12 a 13, kde mě zajímalo, jak by respondenti, kteří Romy za sousedy mají charakterizovali všeobecně sousedské vztahy. Z 38 respondentů označilo 18 vztahy jako špatné. Neutrální jsou podle 12, jako velmi špatné je hodnotilo šest respondentů. Velmi dobré vztahy jsou podle dvou respondentů a výborné nejsou podle nikoho.

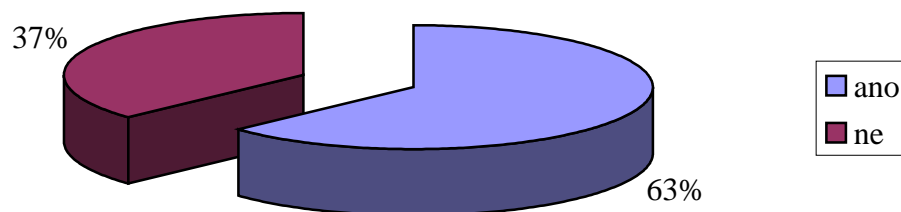
Graf 15 (ot. č. 12 – „Když potkáte na ulici Roma, jak se zachováte?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Ze 100 dotazovaných respondentů 40 respondentů pokračuje dál v cestě, nevádí jim to. Automaticky si hlídat tašku začne 35 respondentů, 9 se jim snaží vyhnout, 5 přejde na druhý chodník. Možnost jiné si zvolilo 11 respondentů, kteří shodně uvedli, že zpozorní.

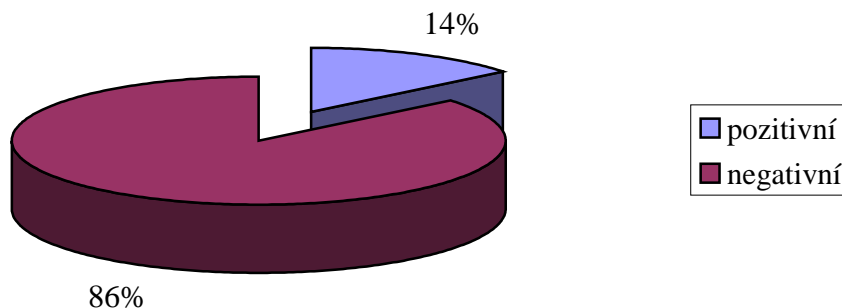
Graf 16 (ot. č. 13 – „Máte nějakou osobní zkušenost s Romskými občany?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Osobní zkušenost s Romy uvedlo 63 respondentů. 37 respondentů nemá žádnou zkušenost s romskými občany.

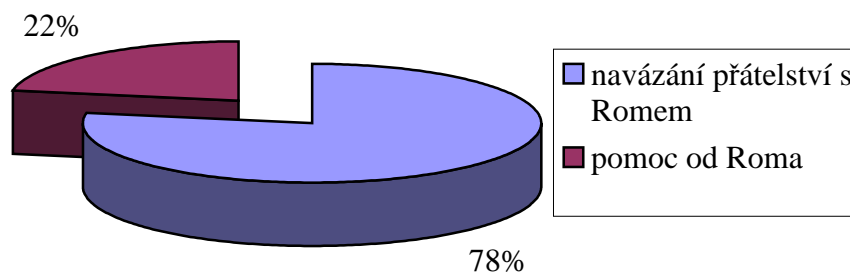
Graf 17 (ot. č. 13.1 – „Tato zkušenost byla?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny pouze odpovědi respondentů, kteří mají s Romy nějakou osobní zkušenost. Z celkového počtu 63, kteří zkušenost s Romy mají uvedlo 54, že má zkušenost negativní. Pouze 9 respondentů zažilo pozitivní zkušenost.

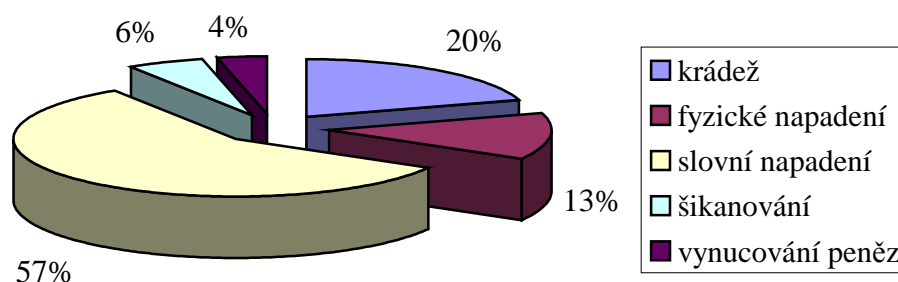
Graf 18 (ot. č. 13.1 – „Druh pozitivní zkušenosti“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 17, kde 9 respondentů mělo s Romy pozitivní zkušenost. Respondenti měli uvést o jakou zkušenost se jednalo, měli možnost zcela otevřené odpovědi. Sedm respondentů s Romem navázalo přátelství, pomoc od Roma zažili 2 respondenti.

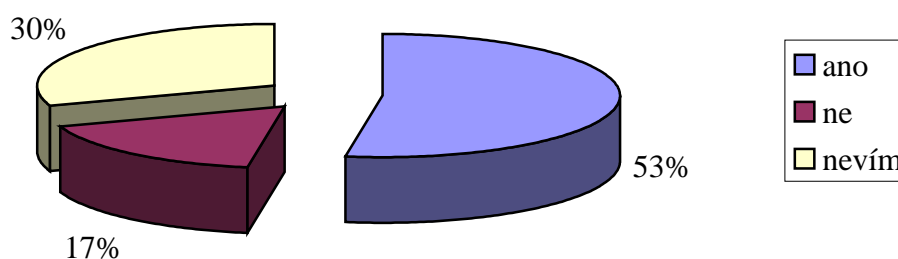
Graf 19 (ot. č. 13.1 – „Druh negativní zkušenosti“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 17. Respondentů, kteří měli zkušenost s Romy bylo 63 z celkového počtu všech dotazovaných respondentů. Zde jsou znázorněny pouze odpovědi respondentů, kteří zažili negativní zkušenost. Těchto respondentů je celkem 54. Zde měli možnost zcela otevřené odpovědi na to aby sdělili o jakou zkušenost se jednalo. Nejvíce respondentů 31 zažilo slovní napadení ze strany Romů. 11 krádež, sedm fyzické napadení. Šikanu ze strany Romů zažili 3 a dva vynucování peněz.

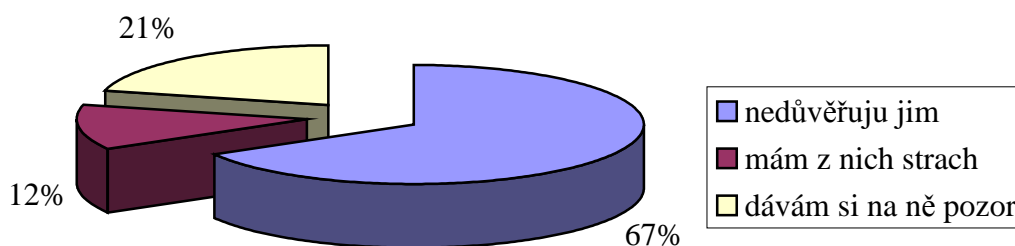
Graf 20 (ot. č. 13.2 – „Ovlivnila tato zkušenost nějakým způsobem Váš postoj k Romům?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny pouze odpovědi 63 respondentů, kteří měli zkušenost s Romy. 33 respondentů zkušenost v dalším postoji k Romům ovlivnila. Žádný vliv neměla na 11 respondentů a 19 neví zda je nějakým způsobem ovlivnila.

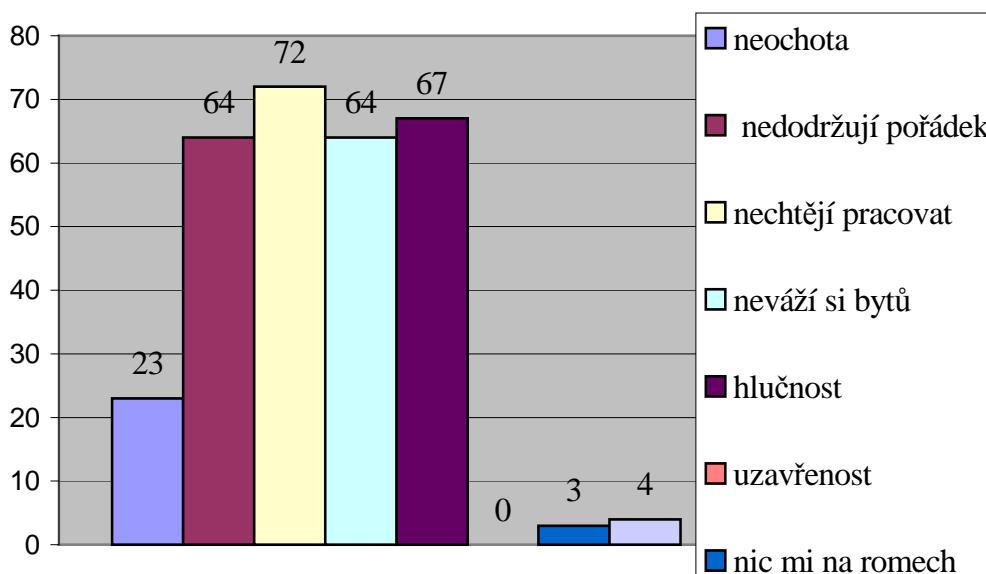
Graf 21 (ot. č. 13.2 - „Jakým způsobem?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 20, kdy 33 respondentů uvedlo, že je osobní zkušenost s Romy ovlivnila. Větší nedůvěru k nim má 22 respondentů, větší pozor si dává 7 a čtyři z nich mají z Romů strach.

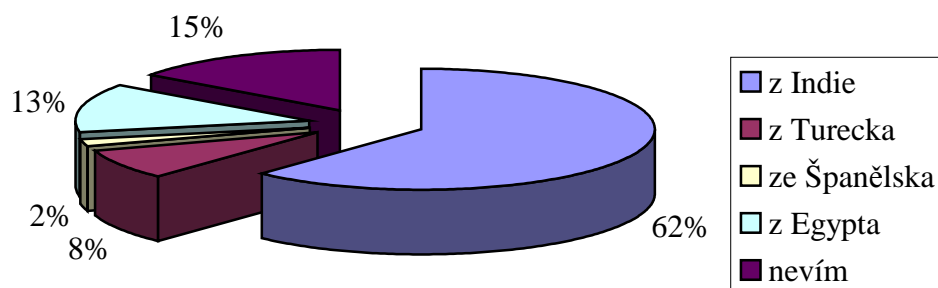
Graf 22 (ot. č. 14 – „Co Vám na občanech romské společnosti vadí?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Zde jsou znázorněny odpovědi všech 100 respondentů. Respondenti měli možnost výběru více odpovědí. Nejvíce respondentům 72 vadí, že Romové nechtějí pracovat, 67 vadí hlučnost. 64 respondentům vadí, že Romové nedodržují pořádek a neváží si bytů. Neochota vadí 23 respondentům, 4 respondenti uvedli možnost jiné, 3 nic na Romech nevadí. Uzavřenost nikdo z respondentů nevedl.

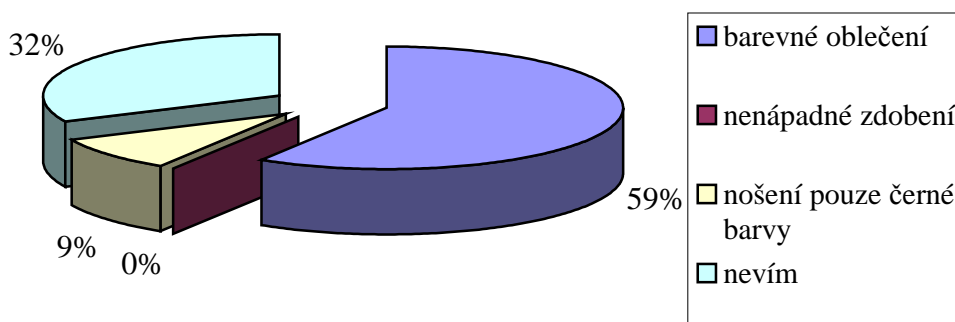
Graf 23 (ot. č. 15 – „Romové pocházejí“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf představuje jaké znalosti měli respondenti o zemi původu Romů. Jako místo původu nejvíce respondentů 62 označilo Indii. Turecko uvedlo osm , z Egypta pocházejí podle 13 respondentů. Dva uvedli Španělsko a 15 respondentů vybralo možnost, že neví.

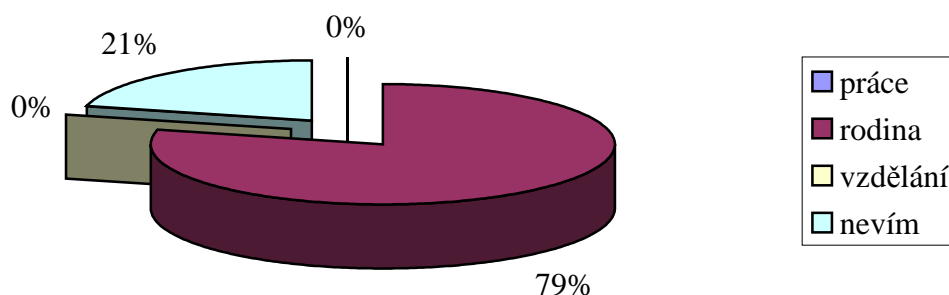
Graf 24 (ot. č. 16 – „Jaká je pro Romy typická úprava zevnějšku?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

59 respondentů uvedlo, že typickou úpravou je nošení barevného oblečení. Devět uvedlo nošení pouze černé barvy a 32 respondentů označilo možnost nevím. Možnost nenápadného zdobení neuvedl nikdo.

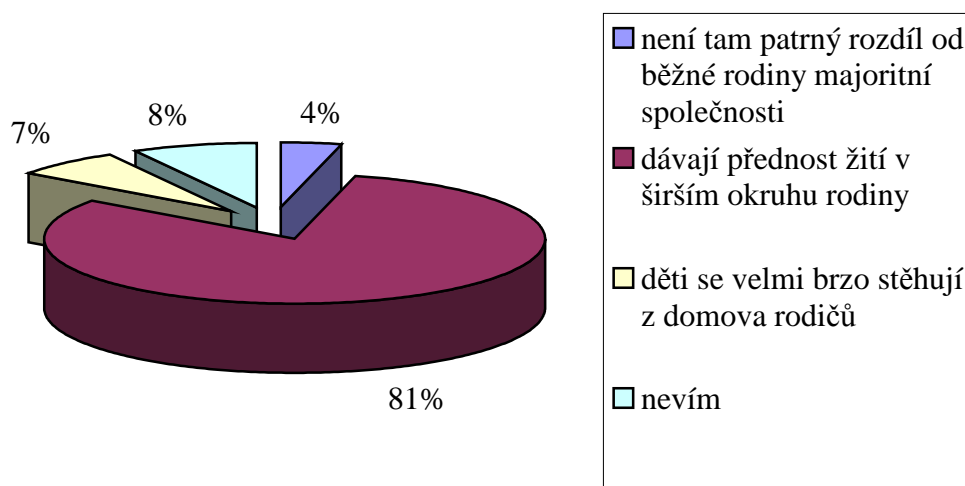
Graf 25 (ot. č. 17 – „Co je pro Roma největší prioritou?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Na tomto grafu jsou znázorněny odpovědi, které se týkaly největší priority pro Romy. Možnosti práce a vzdělání neuvedl nikdo. 21 respondentů uvedlo možnost nevím. Rodinu uvedlo 79 respondentů.

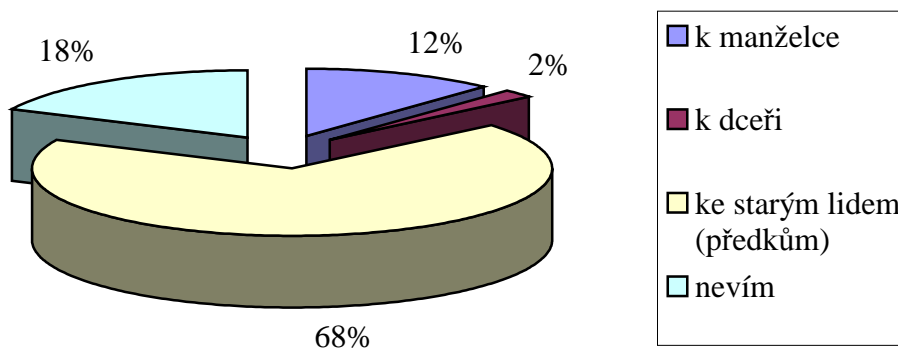
Graf 26 (ot. č. 18 – „Jak žijí typické romské rodiny?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Na otázku týkající se života typické romské rodiny odpovědělo 81 respondentů, že Romové dávají přednost žití v širším okruhu rodiny. Čtyři uvedli, že tam není patrný rozdíl od běžné rodiny majoritní společnosti. Děti se velmi brzo stěhují z domova rodičů uvedlo sedm respondentů. Možnost nevím 8 respondentů.

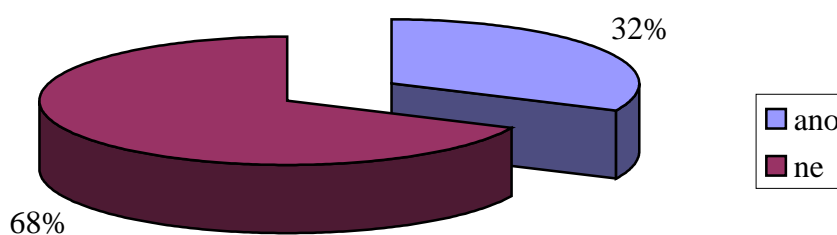
Graf 27 (ot. č. 19 – „Ke komu mají Romové velkou úctu?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Podle 68 respondentů Romové prokazují velkou úctu starým lidem (předkům). K manželce uvedlo 12 respondentů, dva uvedli k dceři. 18 uvedlo možnost nevím.

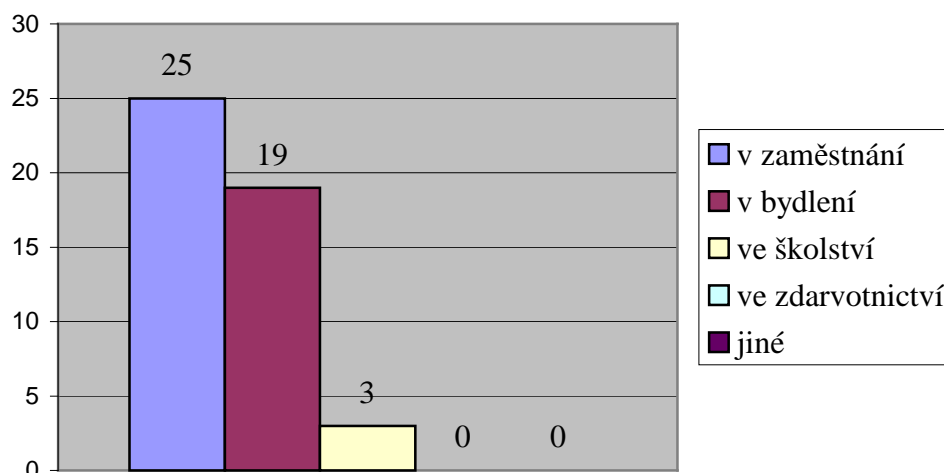
Graf 28 (ot. č. 20 – „Myslíte si, že jsou Romové v České republice diskriminováni?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

68 respondentů si myslí, že Romové nejsou v České republice diskriminováni, 32 si myslí, že ano.

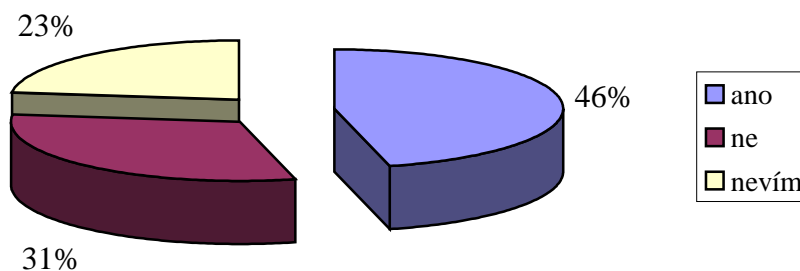
Graf 29 (ot. č. 20.1 – „Pokud ano, v jaké oblasti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 28, kde 32 respondentů uvedlo, že si myslí, že jsou Romové diskriminováni. Respondenti měli možnost výběru více možností. 25 respondentů si myslí, že jsou diskriminováni v zaměstnání, 19 v bydlení a 3 ve školství. Možnost jiné a ve zdravotnictví nevybral nikdo.

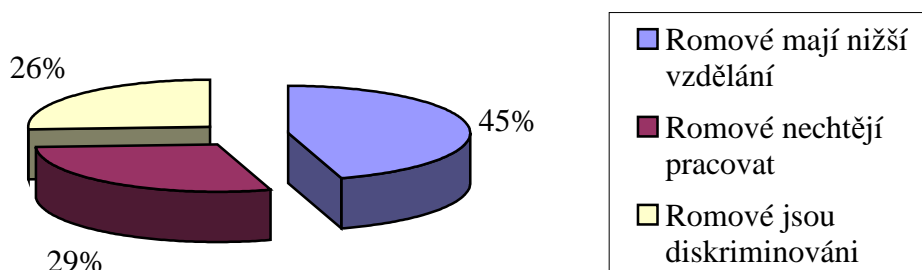
Graf 30 (ot. č. 21 – „Myslíte si, že Romové mají ve společnosti stejné postavení jako občané majoritní společnosti?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

46 respondentů si myslí, že Romové mají ve společnosti stejné postavení. Podle 31 respondentů nemají stejné postavení a 23 respondentů neví.

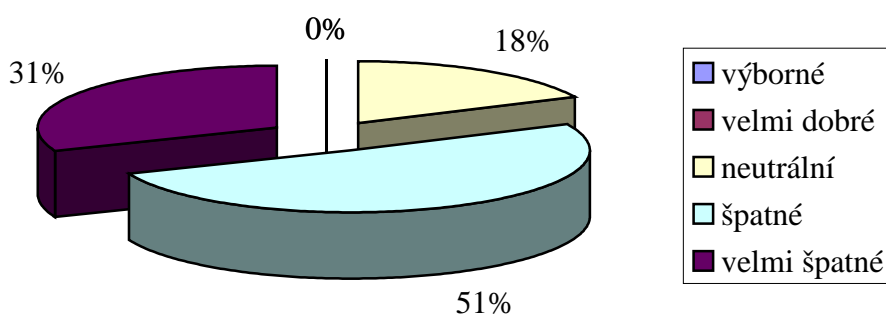
Graf 31 – (ot. č. 21 – „Pokud ne, tak v čem se postavení Romů odlišuje?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf vychází z grafu 32 a představuje odpovědi pouze 31 respondentů, kteří si myslí, že Romové nemají stejné postavení ve společnosti jako občané majoritní společnosti. Zde měli respondenti možnost zcela otevřené odpovědi. 14 respondentů uvedlo, že Romové mají nižší vzdělání. Podle devíti Romové nechtějí pracovat. Romové jsou diskriminováni podle osmi respondentů.

Graf 32 (ot. č. 22 – „Všeobecně byste vzájemné soužití mezi romskou a majoritní společností v ČR označil/a?“)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tento graf znázorňuje jaké jsou podle respondentů majoritní společnosti vzájemné vztahy. Za špatné je považuje 51 respondentů, velmi špatné jsou podle 31 respondentů. 18 je považuje za neutrální. Nikdo z respondentů je nepovažuje za výborné či velmi dobré.

5. DISKUSE

5. 1 Diskuse k občanům romské společnosti

Nejvíce romských respondentů 26 bylo ve věku 26-30 let. 21 respondentů bylo ve věku 31-35 let. Ve věku 18-25 let bylo 12 respondentů. Věkovou kategorii nad 51 let a více zastoupili čtyři romští respondenti (viz. graf 1). Burjanek (2003) zdůrazňuje, že Romové v kontrastu s běžnými evropskými populacemi, včetně české populace, mají zachován progresivní typ věkové populace se silným podílem mladé populace a nízkým podílem seniorů. Je to způsobeno vyšší mírou porodnosti i vyšší mírou úmrtnosti mezi Romy.

Ve výzkumném souboru romských respondentů bylo 41 žen a 34 mužů (viz. graf 2). Nejpočetnější složku tvořilo 60 respondentů se vzděláním základním. Vyšší odborné ani vysokoškolské neměl nikdo z dotázaných romských respondentů (viz. graf 3). Myslím si, že na romské dítě má veliký vliv jeho rodina. Její vliv a názory ke vzdělání ovlivňují dítě daleko více než celý systém majoritního školství. Romové nemají stejné hodnoty jako občané majoritní společnosti. Podle mého názoru právě oblast vzdělání Romové nepovažují za nejvyšší možnou prioritu a možnost vzestupu na společenské úrovni. Frištenská (2002) uvádí, že z odborných odhadů z roku 1991 vyplývá, že kolem 1 % Romů navštěvuje vysokou školu, kolem 20 % Romů je vyučených, základní vzdělání má 80 % Romů.

Z celkového počtu dotazovaných respondentů se 41 respondentů přihlásilo k romské národnosti. Dvacet osm respondentů se přihlašuje k národnosti české. Možnost „jiné“ zvolilo šest respondentů, kteří se přihlašují k národnosti slovenské (viz. graf 4). V roce 1991 se k romské národnosti přihlásilo 32 903 Romů. Zatímco v roce 2001 pouhých 11 716 osob. Důvod poklesu přihlášení k romské národnosti může být různý. I přesto, že volba národnosti je dobrovolná, pak srovnávání údajů z čítání lidu musí odrážet cosi z vnitřních pocitů Romů. Otázkou zůstává, zda je to touha nebýt vidět či pocit ohrožení a strachu (Frištenská, 2002).

Na otázku, jak by charakterizovali občany majoritní společnosti, odpovědělo 63 respondentů, že občané majoritní společnosti mají rasistické postoje. Jako nedůvěřivé charakterizovalo občany majoritní společnosti 38 respondentů. Čtrnáct romských

respondentů charakterizovalo občany majoritní společnosti jako přátelské. Možnost „jiné“ neuvedl nikdo (viz. graf. 5). Romové vytýkají našim občanům vypočítavost, citový chlad, xenofobii a rasismus (Moulisová, 2001).

Přátelé mezi občany majoritní společnosti má 29 respondentů. Naopak 46 respondentů žádné přátelé mezi občany majoritní společnosti nemá (viz. graf 6).

Na důvody proč přátelé mezi občany majoritní společnosti nemají, odpovědělo pouze 38 respondentů. Žádný důvod neuvedlo 8 dotazovaných respondentů. Nejčastější důvod, který uvedlo 17 respondentů, byla nedůvěra k občanům majoritní společnosti. Dvanáct respondentů uvedlo, že majoritní občané je mezi sebe nechtějí (viz. graf 7). Na důvody, proč přátelé nemají, se příkláním k vyjádření Říčana (1998), který se zmiňuje o tom, že Romové se v naprosté většině cítí v naší společnosti jako cizinci. Myslím si, že je to způsobeno velkou nedůvěrou k občanům majoritní společnosti a také strachem. Zde bych spíše viděla problémy na straně majoritní společnosti, která je plná předsudků a nestojí o navázání bližšího kontaktu s romským etnikem.

Respondentů, kteří mi uvedli, že přátele mezi občany majoritní společností mají, jsem se ptala na jejich počet. Z celkového počtu respondentů, kteří přátelé mezi občany majoritní společností mají 11 respondentů uvedlo, že má přátele tři. Pět přátel mají 4 respondenti (viz. graf 8).

Svým přátelům z majoritní společnosti se může 19 respondentů svěřit. Deset respondentů uvedlo, že i přesto, že jsou to přátelé, svěřit se jim nemůžou (viz. graf 9). Zajímalo mě, zda respondenti svým přátelům z majoritní společnosti důvěřují. Výsledky byly shodné s výsledky, zda se jim mohou svěřit. Zde také 19 respondentů svým přátelům z majoritní společnosti důvěřuje a 10 respondentů k nim důvěru nemá (viz. graf 10).

Všem respondentům jsem položila otázku, na koho by se v případě problému obrátili. Převážná většina dotázaných respondentů (63) by se obrátila na své romské občany. Devět respondentů by se obrátilo na občany majoritní společnosti. Možnost „jiné“ uvedli 3 respondenti, kteří by se obrátili na romského koordinátora (viz. graf 11). Očekávala jsem, že více respondentů by se obrátilo na romského koordinátora.

Domnívala jsme se, že romský koordinátor pro Romy představuje jakousi komunikační cestu mezi romskými občany a mezi majoritní společností.

Na otázku, jestli měli nějaký problém při hledání zaměstnání, odpovědělo 39 respondentů, že měli problém z důvodu, že jsou Romové. Šestadvacet respondentů uvedlo, že mělo problém při hledání zaměstnání z důvodu nedostatečné kvalifikace. Možnost „jiné“ uvedli čtyři respondenti, kteří uvedli, že měli problém ze zdravotních důvodů (viz. graf 12). Problematika zaměstnávání Romů je podle mého názoru také velmi způsobena nízkým vzděláním Romů, kteří si neuvědomují, jak je vzdělání může významně ovlivnit na celém trhu práce. Sekyt (2004) uvádí, že do dnešní doby považují mnohé rodiny některé práce za nečisté a členové těchto rodin se těmto pracím vyhýbají i tehdy, kdyby si těmito pracemi mohli slušně vydělat. Možnost obtížně sehnat práci není jen otázka rasismu potenciálních zaměstnavatelů, ale je to rovněž vlastnost Romů, které si oni sami jinak vysoce cení – romstvím. Některé prvky tohoto romství jsou totiž v protikladu s tím, co se v české společnosti považuje za nezbytné vlastnosti dobrého pracovníka.

Dvaapadesát respondentů uvedlo, že možnosti při hledání práce mají ztížené z důvodu, že jsou Romové. Třiadvacet respondentů si myslí, že podmínky mají stejné jako každý občan. Možnost „jiné“ neuvedl nikdo (viz. graf 13). Myslím si, že zde je velká diskriminace ze strany zaměstnavatelů. Když se přijde o místo ucházet romský občan, tak mu buď řeknou, že místo je již obsazeno, nebo mu nabídnou velmi nízkou mzdu, o které ví, že toto místo Rom odmítne. Kvůli problémům, které vznikají se špatnou možností shánění zaměstnání, je propojena i celá ekonomická situace rodiny.

Na pracovišti s pracovníky majoritní společnosti nevychází 27 respondentů. Se všemi pracovníky vychází dobře 23 respondentů. 9 respondentů si nepřipadá součástí kolektivu. Možnost „jiné“ neuvedl nikdo z dotazovaných respondentů (viz. graf 14).

Jednašedesát respondentů bydlí v sousedství s občany majoritní společnosti. Majoritní rodiny nebydlí v okolí 14 romských respondentů (viz. graf 15).

Respondentů, kteří uvedli, že v jejich domě či v sousedních bytech bydlí občané majoritní společnosti, jsem se ptala, jaké mají s majoritními rodinami vztahy. Osmadvacet respondentů uvedlo, že je romské rodiny ani nepozdraví. Stížnosti na svou

rodinu slyší 21 respondentů. Tři respondenti se vzájemně s majoritními rodinami navštěvují (viz. graf 16). Dvaadvacet respondentů označilo všeobecně vzájemné vztahy jako špatné. 13 respondentů hodnotilo vztahy jako velmi špatné. Velmi dobré vztahy uvedli tři respondenti (viz. graf 17). Vzájemné sousedské vztahy se hodnotí zejména podle toho, jak se rodiny chovají a jak jsou k sobě tolerantní. Sekyt (2004) zde k otázce vzájemných sousedských vztahů zdůrazňuje, že v romských bytech jsou časté oslavy, setkání příbuzných, hudba, tanec a zpěv, ale také hádky. Tyto „činnosti“ jsou však jen málo vhodné do panelových domů či činžáků.

U všech respondentů jsem zjišťovala, o jaký druh bydlení se jedná. Čtyřiačtyřicet respondentů bydlí v družstevním bytě. Nájemní byt má 19 respondentů. Pouze 2 respondenti žijí v rodinném domě (viz. graf 18)

V domácnostech nejčastěji, jak uvedlo 33 respondentů, bydlí pět členů. Osmnáct respondentů uvedlo, že jich v domácnosti bydlí 8. Tři respondenti uvedli, že počet lidí v domácnosti tvoří tři osoby (viz. graf 19). Burjanek (2003) zdůrazňuje, že mezi Romy převládají čtyřčlenné až pětičlenné domácnosti. Velmi typickým jevem je soužití dvou tří generací. Jak zdůrazňuje Navrátil (2003) tato situace zapříčiňuje další negativní projevy, jako je nedostatek osobního prostoru, nedostatek intimního prostoru pro každého člena domácnosti. U dětí to vede k nedostatku prostoru pro hraní a pro vhodnou přípravu do školy.

Na otázku, jakou řečí se u Vás doma mluví, 75 respondentů uvedlo, že romsky. Česky hovoří 62 respondentů. Jedenáct respondentů uvedlo, že doma hovoří slovensky. Německy ani rusky nehovoří nikdo (viz. graf 20). Romština, jak uvádí Davidová (2001), je jazykem stále aktivním. V posledních letech dochází ke snaze o oživení znalosti romštiny ze strany samotných Romů. Je to i touha a přání příslušníků romské populace i silných osobností mezi Romy. Myslím si, že výuka romštiny by se měla podporovat jak ze strany romských občanů, tak ze strany majoritní společnosti. Občané majoritní společnosti se učí mnoha jiným jazykům, tak proč by měl být problém se naučit několik slovíček romsky, už jen to, kdyby například sociální pracovnice na romskou klientku promluvila třeba jenom jedno slovo v jejich rodném jazyce, by možná udělalo mnohem více pro vytvoření důvěry a možnosti další spolupráce.

U všech dotázaných respondentů mě zajímalo, zda mají nějaké problémy při vyřizování záležitostí na úřadech. S vyřizováním záležitostí má problémy 42 respondentů. Možnost „jiné“ nezvolil nikdo z dotazovaných respondentů (viz. graf 21). Mnohým Romům působí velké problémy jednání s úřady, které vyžaduje stále lepší orientaci ve správním systému a které je i pro průměrně vzdělaného občana často velmi obtížné. Gádžovské instituce vnímají jako nepřátelské, mají pocit ohrožení, cítí se jako občané druhé kategorie (Říčan, 1998).

Devatenácti respondentům se pracovníci na úřadech jeví jako neochotní. Třidvacet respondentů uvedlo, že jim pracovníci dávají najevo, že jsou Romové. Podle 21 se jim pracovníci snaží pomoci (viz. graf 22).

S diskriminací se setkala 66 romských respondentů. Nikdy se s ní neseťkalo pouhých 9 respondentů (viz. graf 23). **Hypotéza č.1 (Více než polovina dotazovaných respondentů z Romů zažila nějakou formu diskriminace) byla potvrzena.** Respondentů, kteří se s diskriminací setkali, jsem se ptala, kde se s ní setkali. Diskriminační chování při shánění bydlení zažilo 46 respondentů. V zaměstnání přišlo do styku s diskriminací 38 respondentů, 13 respondentů ve škole. Možnost „jiné“ uvedlo 12 respondentů, kteří se s diskriminací setkali v restauračních zařízeních (viz. graf 24). Diskriminace Romů je u nás běžná. Velmi časté jsou případy, kdy zaměstnavatel při telefonickém hovoru jeví o pracovníka zájem, když však později podle vizáže zjistí, že se jedná o Roma, je místo bohužel obsazeno (Říčan, 1998). Myslím si, že diskriminace Romů zejména v možnosti shánění práce je bohužel neustále velmi běžná. Z rozhovoru s romským poradcem vím, že je velmi častá diskriminace v restauračních zařízeních, kdy je buď již při vstupu personál z restaurace vyhodí s tím, že tato restaurace pro ně není vhodná, nebo je odmítnou obsloužit.

U respondentů, kteří se s diskriminací setkali, mě zajímalo, jakým způsobem jim byla projevna. Odmítnuto bylo 28 respondentů, 19 respondentů bylo slovně napadeno. Fyzické napadení zažilo 9 dotazovaných respondentů (viz. graf 25).

Na otázku, co jim na občanech majoritní společnosti vadí, uvedlo 39 respondentů, že nejvíce jim vadí diskriminace a negativní medializace Romů. Jednatřicet respondentům vadí předsudky, které mají vůči romskému etniku (viz. graf 26). Romové

jsou v médiích nejčastěji spojováni s vysokou nezaměstnaností, nízkou úrovní vzdělání, nedostatečnou jazykovou vybaveností, s kriminalitou a užíváním drog (Sedláková, 2002). Myslím si, že média mohou, a někdy dokonce jsou také jediným zdrojem informací o romském etniku.

Na závěr dotazníku mě zajímalo, zda romští respondenti uvažovali o odchodu z České republiky. O odchodu uvažovalo 49 respondentů. O možnosti odchodu neuvažovalo 26 respondentů (viz. graf 27).

Devětačtyřiceti respondentů, kteří uvedli, že uvažovali o odchodu z České republiky, jsme se ptala jaké je k tomu vedly důvody. Za lepším životem chtělo odejít 19 respondentů. Šestnáct chtělo odejít za lepší prací (viz. graf 28). Vašečka (2002) uvádí výsledky výzkumů o migraci Romů z ČR a SR do zemí EU. Mezi příčiny, které Romové uvedli, patřily zejména problémy ve školství, rasismus, špatné zkušenosti s policií, nezaměstnanost a nevyhovující bydlení.

Provedeným výzkumem se měly potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy. U občanů romské společnosti jsem si stanovila jednu hypotézu.

Hypotéza 1, která zní : **Více než polovina dotazovaných respondentů z Romů zažila nějakou formu diskriminace. Tato hypotéza se potvrdila. S diskriminací se setkala 66 dotazovaných respondentů.**

5. 2. Diskuse k občanům majoritní společnosti

Nejčtenější věkovou kategorií tvořili občané majoritní společnosti mezi 26-30 lety 30 respondentů. Sedmnáct respondentů bylo ve věku 31–35 let. Ve věku 51 let a více byli pouze 4 respondenti. Většinu výzkumného souboru občanů majoritní společnosti tvořili v 57 respondentech muži. Žen bylo 43. Největší skupinu ve vzdělání tvořilo vzdělání středoškolské (55 respondentů). Třidvacet občanů mělo vzdělání vysokoškolské. Základní vzdělání měli pouze 3 respondenti (viz. graf 3). Myslím si, že to jen potvrzuje trend dnešní doby, kdy se každý člověk snaží dosáhnout co možná nejvyššího vzdělání.

Na otázku, jak by charakterizovali občany romské společnosti, odpovědělo 83 respondentů, že jsou Romové hluční. Podle 65 respondentů jsou Romové nespolehliví. Kladné vlastnosti jim přisoudilo pouze 10 respondentů, kdy 6 charakterizovalo Romy jako ochotné a 4 jako přátelské. Možnost „jiné“ využilo 15 respondentů, kdy občany romské společnosti charakterizovali jako drzé, nepořádné a vychytralé (viz. graf 4). Podle šetření agentury Focus, Sedláková (2002) uvádí, že výzkumy opakovaně odhalily problematický vztah Neromů k příslušníkům romské menšiny. Pouze 7 % občanů majoritní společnosti má k tomuto etniku sympatie, uvedli dokonce možnost přijetí Romů do úzkého okruhu přátel nebo rodiny. Romové jsou nejčastěji akceptováni pouze jako občané státu, tedy jako sociální kategorie, vůči níž si majoritní populace zachovává zřejmý odstup.

Šestaosmdesát občanů majoritní společnosti přátele mezi Romy nemá. Pouze 14 respondentů uvedlo, že ano (viz. graf 5). Téměř třetina majoritní populace odmítá jakýkoli těsnější kontakt s tímto etnikem a desetina se dokonce domnívá, že je třeba tuto skupinu z republiky vyhostit (Sedláková, 2002). Podle mého názoru ještě neustále u občanů majoritní společnosti převládají předsudky a stereotyp vůči Romům, což má podle mého názoru velký vliv na sblížení se občana majoritní společnosti s romským občanem.

Nejčastějším důvodem, proč přátele mezi romskými občany nemají, uvedlo 27 respondentů, že nemají dostatek příležitostí ke sblížení s romskými občany. Nedůvěra je důvodem pro 19 respondentů. Romy nevyhledává 15 respondentů (viz graf 6). Zde mě

velmi překvapilo, že nejčastějším důvodem byla nedostatečná příležitost ke sblížení. Očekávala jsem, že se bude jednat spíše o důvody rasisticky motivované.

U respondentů, kteří přátele mezi Romy mají, mě zajímalo, jaký je jejich počet. Respondenti z majoritní společnosti uvedli, že 7 z nich má nejčastěji mezi Romy přátele dva. Jako největší počet uvedli 3 respondenti, že mají mezi Romy přátele tři (viz. graf 7).

Svým romským přátelům se může svěřit 13 respondentů, pouze jeden uvedl, že se svěřit nemůže (viz. graf 8). Také otázka důvěry byla shodná: třináct respondentů svým romským přátelům důvěřuje a pouze jeden nikoliv (viz. graf 9).

Na otázku, jak často přicházejí občané majoritní společnosti do kontaktu s romskými občany, odpovědělo 36 respondentů, že jedenkrát do měsíce. Dvakrát až třikrát týdně s nimi přichází do kontaktu 30 občanů. Možnost „jiné“ uvedli 4 respondenti, kteří uvedli dvakrát až třikrát do roka (viz. graf 10).

Nejvíce respondentů (49) přichází do kontaktu s romskými občany v obchodech. Sedmatřicet respondentů Romy potkává v okolí bydliště. Možnost „jiné“ uvedlo 42 občanů: na ulici, v restauračních zařízeních a v městské hromadné dopravě (viz. graf 11).

Osmašedesát respondentů z majoritní společnosti nemá v okolí svého bydliště romské sousedy, zatímco 38 respondentů s romskými občany bydlí ve stejném domě či bydlí v sousedních domech (viz. graf 12). Řekla bych, že v dnešní době si většinou občan majoritní společnosti velmi vybírá lokalitu bydlení a myslím si, že velkou roli zde právě hrají sousední rodiny. Proto se velmi málokdy občan majoritní společnosti stěhuje do domu, kde převážnou většinu bytů obydlují romské rodiny. Důvodem je jistě to, že většina majoritních rodin si při představě společného bydlení s romskými rodinami představuje nepořádek, hluk, přeplněné byty a devastaci okolí.

Respondentů, kteří v blízkosti Romů bydlí, jsem se ptala, jaké s romskými rodinami mají vztahy. S romskými rodinami jsou problémy podle 20 respondentů. Jedenáct respondentů majoritní společnosti se s romskými rodinami ani nezdraví. Pouze 7 respondentů uvedlo, že vzájemné sousedské vztahy mají dobré (viz. graf 13).

U těchto respondentů, kteří mají v sousedních domech romské rodiny, mě také zajímalo, jak by všeobecně tyto vztahy zhodnotili. Špatné vztahy má 18 respondentů, velmi špatné jsou podle šesti respondentů majoritní společnosti. Pouze dva respondenti označili vztahy jako velmi dobré (viz. graf 14). Říčan (1998) poukazuje na radikální devastace bytů či domů, které jsou pro romské občany typické. Romové dokáží ve velmi krátké době zničit byt, případně celý dům takovým způsobem, že je nutná generální úprava či demolice. Říčan (1998) ovšem také představuje psychologické vysvětlení, proč dokáží někdy Romové byty takovým způsobem zničit. Romové vědomě i nevědomě odmítají gádžovská obydlí, jednak z důvodu, že jsou to obydlí právě gádžovská. Jejich vandalství je projevem hořkosti, vzdoru, zoufalství. Myslím si, že právě oblast bydlení, kde se poukazuje na Romy jako na lidi, kteří si bytů neváží a dokáží je zdemolovat, je velmi mediálně zveličována. Již nikdo nepoukáže na romské rodiny, s kterými jsem přišla sama do styku: měli byty naklizené a v naprostém pořádku. Nebála bych se říci, že někdy byly dokonce v lepším pořádku, než byty občanů majoritní společnosti.

Všech respondentů jsem se ptala na otázku, jak se zachovají když potkají na ulici Roma. Hlídat tašku si začne 35 respondentů. Možnost „jiné“ uvedlo 11 respondentů, kteří shodně uvedli, že zpozorní (viz. graf 15). Tato otázka mě zajímala z toho z důvodu, že veřejnost neustále Romy spojuje s vysokou kriminalitou a s tím, že Romové kradou.

Na otázku, zda mají nějakou osobní zkušenost s romskými občany, odpovědělo 63 respondentů, že osobní zkušenost s romskými občany mají. Žádnou zkušenost nemá 37 respondentů (viz. graf 16). Myslím si, že mnoho občanů majoritní společnosti má nějakou zkušenost s romskou menšinou. Ať se jedná o zkušenost pozitivní či negativní, tyto zkušenosti mohou náš přístup v jednání a chování s romskou menšinou ovlivnit. Proto jsem se zajímala, zda občané nějakou zkušenost s občany romské společnosti mají. A pokud ano, o jakou zkušenost se jednalo, či tato zkušenost byla pozitivní nebo naopak negativní. Zejména mě zajímalo, zda je negativní či pozitivní zkušenost s Romy nějak ovlivnila.

Respondentů, kteří zkušenost s romskými občany mají jsme se ptala zda zkušenost byla negativní či pozitivní. Zde pouze 9 respondentů uvedlo, že se jednalo o zkušenost pozitivní. Naopak 54 respondentů má s romskými občany zkušenost negativní (viz. graf 17). **Hypotéza č.2 (Více než polovina dotazovaných respondentů z majoritní společnosti má negativní zkušenost s Romy) byla potvrzena.** Zde mě překvapilo, že vůbec někdo z respondentů uvedl, že má s romskými občany dobré zkušenosti. Očekávala jsem, že všichni uvedou pouze negativní zkušenosti.

Respondenti, kteří měli s romskými občany zkušenost pozitivní, uvedli, že sedm z nich navázalo přátelství s Romem a dva respondenti zažili od Roma pomoc (viz. graf 18).

Zatímco z negativních zkušeností odpovědělo shodně 31 respondentů, že zažilo slovní napadení ze strany romských občanů. Sedm občanů majoritní společnosti zažilo fyzické napadení a krádež 11 respondentů (viz. graf 19).

Všech respondentů, kteří zkušenost s Romy mají, jsme se ptala, zda je tato zkušenost nějakým způsobem ovlivnila. 33 respondentů uvedlo, že je osobní zkušenost v dalším postoji k Romům ovlivnila. Žádný vliv neměla na jedenáct respondentů (viz. graf 20).

Zajímalo mě, jakým způsobem je tato zkušenost ovlivnila. Dvaadvacet respondentů z majoritní společnosti uvedlo, že má k romským občanům větší nedůvěru. Strach kvůli předchozí osobní zkušenosti mají čtyři respondenti (viz. graf 21). Překvapilo mě, že všechny odpovědi, které se týkaly ovlivnění, byly zaměřeny pouze negativně. Očekávala jsem, že některý z respondentů, kteří uvedli, že zkušenost s romskými občany mají pozitivní, uvedou nějaké odpovědi ve smyslu, že nyní po osobní zkušenosti navázali s romskými občany přátelství, či na ně nyní nahlíží lépe.

Na otázku, co respondentům na občanech romské společnosti vadí, odpovědělo nejvíce respondentů (72), že Romové nechtějí pracovat. Hlučnost vadí 67 respondentům. Možnost „jiné“ uvedli tři respondenti, kterým vadí drzost. Čtyřiašedesáti respondentům majoritní společnosti na Romech vadí, že romské rodiny nedodržují pořádek a nechtějí pracovat (viz graf 22). Romové jsou většinovou společností často

odmítání. Ze strany majoritní společnosti je Romům vytýkána hlučnost, nevzdělanost, špatné sousedské vztahy, nízká úroveň vzdělání, agresivita, kriminalita (Moulisová, 2001). Negativní vztah k Romům je v české společnosti silně zakořeněn. Romové se snaží vyhýbat práci a snaží se žít příživnický. Také usilují o zneužívání sociálních dávek, a když pracují, jsou nespolehliví, neukázněni a odborně nezpůsobilí (Večerka, 1999).

Respondentům jsem položila i několik otázek týkajících se základních znalostí o Romech. **Hypotézu č.3 (Více než polovina dotazovaných respondentů z majoritní společnosti nezná základní specifika romského etnika) se mi nepodařilo potvrdit na základě následujících otázek:** Na otázku, odkud Romové pocházejí, 62 respondentů uvedlo Indii. Pouze 15 respondentů uvedlo, že neví, odkud Romové přišli (viz graf 23). Zde mě u všech otázek týkajících se základních znalostí o Romech velmi překvapilo, že občané majoritní společnosti tyto informace vědí.

Devětapadesát respondentů uvedlo, že pro Romy je typické nošení barevného oblečení. Možnost nenápadného zdobení neuvedl nikdo z oslovených respondentů (viz. graf 24).

Podle občanů majoritní společnosti není práce ani vzdělání největší prioritou. Největší prioritou podle 79 respondentů je pro romské občany jejich rodina (viz. graf 25). Rodina je pro Roma největší prioritou. Představuje sílu, bezpečí a jistotu. Pro zájem rodiny udělá Rom cokoli. Velmi často se tává, že Rom z rodinného důvodu nepřijde třeba do práce nebo na domluvenou schůzku (Šišková 2001). To je velmi běžná situace, sama jsme setkala se situací, kdy se Rom nedostavil na dohodnutou schůzku a později jsme se dozvěděli, že měli velkou rodinou oslavu, a proto nemohl přijít.

Podle 81 respondentů dávají Romové přednost žití v širším okruhu rodiny. Pouze čtyři respondenti uvedli, že tam není patrný rozdíl od běžné rodiny majoritní společnosti. Osm respondentů uvedlo, že neví (viz. graf 26). I v dnešní době jsou běžné pětičlenné až sedmičlenné domácnosti.

Poslední otázka, která se týkala znalostí, byla zaměřena na to, zda respondenti vědí, ke komu mají Romové velkou úctu. Osmašedesát respondentů majoritní společnosti uvedlo, že si myslí, že Romové prokazují velkou úctu starým lidem.

Manželce prokazuje Rom velkou úctou podle 12 respondentů (viz. graf 27). **Hypotéza na základě předchozích otázek nebyla potvrzena.** Lázničková (1999) uvádí, že Romové si starých lidí váží a prokazují jim úctu. U Romů znamená vyšší věk zároveň vyšší postavení v rodině a společnosti. Narozdíl od našich běžných praktik jen stěží nalezneme romskou babičku nebo dědečka v domově důchodců.

Na otázku, zda si občané majoritní společnosti myslí, že jsou Romové v České republice diskriminováni, mi odpovědělo 68 respondentů, že Romové diskriminováni nejsou (viz. graf 28). Již malým dětem bývalo zvykem vštěpovat rasistické předsudky: „Když budeš zlobit, seberou tě cikáni“ (Říčan, 1998). Osobně si myslím, že Romové v České republice diskriminováni jsou. K největší diskriminaci podle mého názoru dochází v oblasti zaměstnání a v oblasti bydlení.

Respondentů, kteří si myslí, že naopak Romové diskriminováni jsou, jsem se ptala, v jaké oblasti. Pětadvacet respondentů uvedlo, že zažívají diskriminaci v zaměstnání. Ve zdravotnictví a možnost „jiné“ neuvedl nikdo (viz graf. 29).

Šestačtyřicet respondentů majoritní společnosti si myslí, že Romové mají ve společnosti stejné postavení jako občané majoritní společnosti. Stejně postavení nemají podle 31 respondentů (viz. graf 30). Davidová (1995) zdůrazňuje, že historické a etnografické analýzy vypovídají o tom, že Romové nikdy nebyli považováni za rovnocenné či právoplatné občany České republiky, ale že jejich místo bylo na okraji. Myslím si, že Romové v naší společnosti stejné postavení nemají, že jsou z naší společnosti sociálně vylučováni. Neustále jsou odstrkováni k okraji společnosti. Sociální vylučování vnímám hlavně v oblasti bydlení a zaměstnání.

U respondentů, kteří si myslí, že Romové stejné postavení nemají, je podle 14 důvodem nižší vzdělání Romů. Podle 9 se postavení Romů odlišuje v tom, že Romové nechtějí pracovat (viz. graf 31). Samozřejmě, že Romové mají nižší vzdělání, ale ne všichni. Někdo pracovat nechce, někdo ano. Ale nemáme náhodou mezi občany majoritní společnosti taky takové občany? Spíš bychom se měli zamyslet nad tím, zda jsme jako majoritní společnost ochotni Romům pomoci mít stejné uplatnění a postavení v naší společnosti, a ne jim to neustále ztěžovat.

Poslední otázku v dotazníku zněla, jak by respondenti označili vzájemné soužití mezi romskou a majoritní společností v České republice. Jako špatné ho hodnotilo 51 respondentů. Jednatřicet respondentů ho hodnotí jako velmi špatné. Nikdo z respondentů vzájemné soužití nepovažuje za výborné nebo velmi dobré (viz. graf 32). Vzájemné vztahy mezi občany majoritní společnosti a romským etnikem vidím jako velmi problematické. Je potřeba si uvědomit, že jediná cesta vede přes vzájemné porozumění a pochopení na obou stranách. Měli bychom se snažit vidět na Romech pozitivní věci, a ne se neustále seznamovat se samými negativy. Domnívám se, že každé kultura a každé etnikum nám může ukázat mnoho nových věcí a obohatit i naši českou kulturu.

Provedeným výzkumem se měly potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy. U občanů majoritní společnosti jsem si stanovila dvě hypotézy. Hypotéza 2, která zní : Více než polovina dotazovaných respondentů z majoritní společnosti má negativní zkušenost s Romy. **Tato hypotéza se potvrdila.** Negativní zkušenost s Romy zažilo 54 respondentů.

Hypotéza 3, která zní : Více než polovina dotazovaných respondentů z majoritní společnosti nezná základní specifika romského etnika. **Tato hypotéza se nepotvrdila.** Dvašedesát respondentů uvedlo, že Romové pocházejí z Indie. Devětapadesát respondentů uvedlo, že typickou úpravou zevnějšku je pro Romy nošení barevného oblečení. Devětasmdesát respondentů uvedlo, že největší prioritou pro Romy je jejich rodina. Jednaosmdesát respondentů uvedlo, že Romové dávají přednost žití v širším okruhu rodiny. Osmadesát respondentů uvedlo, že Romové prokazují velkou úctu starým lidem (předkům).

6. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaké jsou důvody, které vedou k problematickým mezilidským vztahům Romů a členů majoritní společnosti. Cíl mé práce byl splněn. K tomuto cíli jsem si stanovila tři hypotézy. První hypotéza byla ve znění: více než polovina dotazovaných respondentů z Romů zažila nějakou formu diskriminace. Tato hypotéza se potvrdila. Druhá hypotéza byla ve znění: více než polovina dotazovaných respondentů z majoritní společnosti má negativní zkušenost s Romy. Tato hypotéza se potvrdila. Třetí hypotéza byla ve znění: více než polovina dotazovaných respondentů z majoritní společnosti nezná základní specifika romského etnika. Tato hypotéza se nepotvrdila.

Za zajímavé zjištění považuji to, že více než polovina dotázaných romských respondentů již někdy uvažovala o odchodu z České republiky. Nejčastější důvodem, kvůli kterým chtěli odejít, bylo: lepší práce, lepší život, rasismus a diskriminace.

V mém výzkumu mě také velmi překvapilo, že respondenti z občanů majoritní společnosti věděli otázky týkající se původu Romů, jejich odlišností a specifík. I přesto, že respondenti, které jsem oslovila tyto informace věděli, i nadále se domnívám, že mnoho problémů vychází z toho, že občané majoritní společnosti nemají dostatečné informace o romském etniku. Myslím si, že kdyby byli seznámeni s jejich historií, kulturou a jejich tradicemi, seznámili se s odlišnostmi, měli by větší pochopení, byli by vstřícnější.

Podle mého názoru neustále na obou stranách panuje nepochopení, strach a myslím si, že i špatné zkušenosti. Zlepšení vzájemných vztahů mezi majoritní a romskou menšinou vidím jako velmi dlouhodobý a nelehký úkol. Na základě získaných informací bych navrhovala několik opatření. Jako cestu do budoucnosti vidím, že si občané obou skupin, jak Romové tak naši majoritní občané uvědomí, že je nutné abychom si vzájemně vycházeli vstříc, přestat společnost dělit na „my a oni“ ale začít se chápat jako jeden jednotný celek. Přece to, že každý máme jinou barvu pleti, či jsme jiného vyznání, máme odlišné názory, neznamená, že bychom se nemohli respektovat a naučit se společně vycházet. Jako důležité vidím i rozšiřování kulturních večerů, seznamování s jinými kulturami. Měla by se povinně vyučovat multikulturní výchova.

Podle mého názoru je také velmi důležité, aby byla veřejnost již od dětství seznamována s romským etnikem. Měli by být vyzdvihovány kladné vlastnosti Romů, jejich dovednosti, seznámení s jejich kulturou, životem. Zatímco v současné době je tomu právě naopak. Nejen na straně majoritní společnosti, ale i na straně romských občanů je důležité vybudovat vzájemné pochopení.

Výsledky mé práce budou nabídnuty pracovníkům zabývajícím se romskou problematikou a studentům Zdravotně sociální fakulty v oboru Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby. V budoucnu mohou sloužit k vytvoření návrhu opatření, které by mělo vést ke zlepšení stávající situace mezi romskou a majoritní společností.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ALINČOVÁ, M. a kol. Romové. In: Buryánek, J. *Interkulturní vzdělávání – příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Projekt Varianty, člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. Praha: Lidové noviny, 2002. s. 117-232. ISBN 80-7106-715-6
2. BURJANEK, A. Sociodemografická struktura. In: Navrátil, P. *Romové v České společnosti*. Praha: Portál, 2003. s. ISBN 80-7178-741-8
3. DAVIDOVÁ, E. *Cesty Romů = Romano Drom*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1995. 245 s. ISBN 80-7076-533-8
4. DAVIDOVÁ, E. Poválečný vývoj a osudy Romů v letech 1945 – 1989. In: *Černobílý život*. Praha: Gallery, 2000. s. 67-78. ISBN 80-86010-37-6
5. DAVIDOVÁ, E. *Romové a česká společnost. Hledání domova, porozumění a vzájemného soužití*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2001. 89 s.
6. DAVIDOVÁ, E. - LHOTKA, P. - VOJTOVÁ, P. *Právní postavení Romů v zemích Evropské unie*. Praha: Triton, 2005. 156 s. ISBN 80-7254-727-5
7. *Dělení Romů*. [online]. c1997. [citováno 2007-01-14]. Dostupné z <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18901>
8. *Dělení Romů*. [online]. c2005. [citováno 2007-01-12]. Dostupné z <<http://www.osf.cz/romove/index1.htm>
9. DOPITOVÁ, S. *Pomoc knihoven při vzdělávání Romů*. [online]. c2005. [citováno 2007-2-02]. Dostupné z <<http://www.phil.muni.cz/~dopitova/opromtrad.html>

10. DVOŘÁKOVÁ, J. *Právní povědomí romských a neromských dětí*. České Budějovice, 2002. 145 s. Diplomová práce na zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Jiří Kovařík, PhD.
11. FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Lidové noviny, 1998. 374 s. ISBN 80-7106-212-X
12. FRIŠTENSKÁ, H. Xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace. In: Šišková, *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. 13-27 s. ISBN 80-7178-285-8
13. FRIŠTENSKÁ, H. - Víšek, P. *O Romech, na co jste se chtěli zeptat*. [online]. c2002. [citováno 2006-12-04]. Dostupné z <http://www.vcvscr.cz/mensiny-doc-manual-o_romech_manual.doc>
14. HÁJKOVÁ, M. Rodina a zvyky slovenských Romů usazených v České republice. In: Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. s. 127-143. ISBN 80-7178-648-9
15. HOLOMEK, K. Postavení Romů v současnosti. In: *Černobílý život*. Praha: Gallery, 2000. s. 157-172. ISBN 80-86010-37-6
16. HOLOMEK, K. Romská menšina v České republice. In: Gabal, I. a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. s.153-171. ISBN 80-86103-23-4
17. HORVÁTHOVÁ, J. Historické osudy Romů. Od jejich odchodu z Indie do 19. století. In: *Romové – O Roma. Tradice a současnost = Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1999. s. 15-23. ISBN 80-7028-141-3

18. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Lidové noviny, 2002. 84 s. ISBN 80-7106-614-1
19. HÜBSCHMANNOVÁ, M. Několik poznámek k hodnotám Romů. In: *Romové v České republice*. Praha: Socioklub 1999a. s.16-66. ISBN 80-902260-7-8
20. HÜBSCHMANNOVÁ, M. Odkud jsme přišli, kdo jsme, kam jdeme? In: Manuš, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor vitae, 1998a. s. 23-29. ISBN 80-901964-5-4
21. HÜBSCHMANNNOVÁ, M. Romština naznačuje původ Romů. Romština a indické jazyky. In: *Romové – O Roma. Tradice a současnost = Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1999b. s. 9-14. ISBN 80-7028-141-3
22. HÜBSCHMANNOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras = Můžeme se domluvit*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998b. 129 s. ISBN 80-7067-905-0
23. JAKOUBEK, M. *Romové konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub, 2004. 317 s. ISBN 80-86140-21-0
24. JAKOUBEK, M. - HIRT, T. *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. 383 s. ISBN 80-86473-83-X
25. KENRICK, D. *Cikáni na cestě z Indie do Evropy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994. 79 s. ISBN 80-244-0589-X
26. KOZLÍKOVÁ, D. *Sociologické texty. Romská otázka-překážka vstupu do České republiky do Evropské unie?*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2001. 59 s. ISBN 80-7330-001-X

27. LACKOVÁ, E. Vždycky mě přitahovali Olašští Romové. In: Manuš, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor vitae, 1998. s. 190-192. ISBN 80-901964-5-4
28. LÁZNIČKOVÁ, I. Tradiční rodinné vztahy, obřady a obyčeje. In: *Romové – O Roma. Tradice a současnost = Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1999. s. 53-57. ISBN 80-7028-141-3
29. LHOTKA, P.: *Romové na českém území (15. století – 18. století)*. [online]. c2004. [cit. 2006-1-30]. Dostupné z <[http < ://skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/09](http://skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/09)
30. LHOTKA,P. Romové v první Československé republice. In: *Romové – O Roma. Tradice a současnost = Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1999. s. 25-27. ISBN 80-7028-141-3
31. *Listiny základních práv a svobod*. [online]. c 2006. [cit. 2007-1-15]. Dostupné z <http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rnm/dokumenty/vladni/lzps_1.pdf
32. MACHALOVÁ, T. a kol. *Lidská práva proti rasismu*. Brno: Doplněk, 2001. s. 264. ISBN 80-7239-099-6
33. MANN, A. *Romský dějepis*. Praha: Fortuna, 2001. 48 s. ISBN 80-7168-762-6
34. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. 124 s. ISBN 80-901424-7-8.
35. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 288. ISBN 80-7178-549- 0
36. MIKLUŠÁKOVÁ, M. Stručné dějiny v Čechách a na Slovensku. In: Fraser, A. *Cikáni*. Praha: Lidové noviny, 1998. s. 267-286. ISBN 80-7106-212-X

37. *Minulost Romů*. [online]. c2000. [citováno 2007-1-08]. Dostupné z <
<http://www.mvcr.cz/prevence/obcanum/publik/romove/minulost.html>
38. MOULISOVÁ, M. Problémová stránka života Romů. Stereotypy, porozumění, realita, směry prevence. In: Šišková, T. a kol. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. s. 155-164. ISBN 80-7178-648-9
39. NAVRÁTIL, P. *Romové v České společnosti*. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8
40. NEČAS, C. Historická reflexe. In: *Černobílý život*. Praha: Gallery, 2000. s. 31-46. ISBN 80-86010-37-6
41. NEČAS, C. *Historický kalendář. Dějiny českých Romů v datech*. Olomouc: 1997. ISBN 80-7067-769-4
42. NEČAS, C. Holocaust Romů v letech 1939-1945. In: *Romové – O Roma. Tradice a současnost = Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum, 1999. s. 29-32. ISBN 80-7028-141-3
43. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 129 s. ISBN 80-244-0497-4
44. NEČAS, C. - MIKLUŠÁKOVÁ, M. *Historie Romů na území České republiky*. [online]. c2002. [citováno 2007-1-10]. Dostupné z <
<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18785>
45. PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha: Triton 2006. 263 s. ISBN 80-7254-866-

46. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. 149 s. ISBN 80-7178-250-8
47. SEDLÁKOVÁ, R. Romská problematika v denním tisku. In: Sirovátka, T. *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. Brno: Masarykova univerzita a Georgetown, 2002. s. 131-160. ISBN 80-210-2791-6
48. SEKÝT, V. Romové. In: Šišková, T. a kol. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. s. 119-125. ISBN 80-7178-648-9
49. SEKÝT, V. Romské tradice a jejich konfrontace se současností. In: Jakoubek, M. – Hirt, T. *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. s. ISBN 80-86473-83-X
50. *Situace Romů v letech 1989-1992*. [online]. c1997. [citováno 2007-1-11]. Dostupné z <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18896>
51. *Svatba*. [online]. c2007. [citováno 2006-2-06]. Dostupné z <<http://www.gym-rce.cz/romove/index.php?akce=svatba>
52. ŠIŠKOVÁ, T., ed. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9
53. ŠMAUSOVÁ, G. *Rasa jako rasistická konstrukce*. Sociologický časopis, 1999, roč. 35, č.4. s. 433 – 446.
54. ŠTĚPAŘOVÁ, E. *Specifika romské rodiny*. [online]. c2005. [citováno 2007-2-06]. Dostupné z <<http://www.zkola.cz/zkeu/zaskolou/socialnepatologickejevayejichprevence/rasismusxenofobiaotazkamultikultur.nihosouziti/15428.aspx>

55. ŠTĚPÁNKOVÁ, M. *Antidiskriminační vzdělávání a veřejná správa v ČR*. Praha: Multikulturní centrum, 2006. 78 s. ISBN 80-239-7825-X
56. VAŠEČKA, I. Migrácia Rómov z ČR a SR – príčiny a potreba intervencií. In: Sirovátka, T. *Menšiny a marginalizované skupiny v Českej republike*. Brno: Masarykova univerzita a Georgetown, 2002. s. 227-244. ISBN 80-210-2791-6
57. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 1627 s. ISBN 80-7184-311-3
58. *Vláda České republiky. Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity*. [online]. c 2005. [citováno 2007-1-19]. Dostupné z <<http://www.vlada.cz/cs/rvk/rzrk/rzrk.html>
59. *Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů č. 273/2001 Sb.* [online]. c2006. [citováno 2007-1-19]. Dostupné z < http://web2006.vlada.cz/assets/cs/rvk/rnm/dokumenty/vladni/zakon_novela_mensiny.pdf

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Romové – Gypsies

Vzájemné vztahy – Mutual Relations

Majoritní společnost – Majority Society Citizens

Mezilidské vztahy – Interpersonal Relations

Národnostní menšina – Minority

9. PŘÍLOHY

Příloha 1 – Dotazník pro občany romské společnosti

Příloha 2 – Dotazník pro občany majoritní společnosti

Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Jana Pechová a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Součástí studia je vypracování diplomové práce a provedení výzkumu. Téma mé diplomové práce je „Romové a mezilidské vztahy“. Dotazník je zcela anonymní, určen pouze pro potřebu mé diplomové práce. Prosím Vás o pravdivé odpovědi na jednotlivé otázky, neboť pouze takové údaje mají význam pro tento výzkum. U každé otázky prosím vyberte jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak. Odpověď prosím zakroužkujte.

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

Jana Pechová

Příklad správné odpovědi: a) b) c)

1) Kolik je Vám let?

- A) 18 – 25 let
- B) 26 – 30 let
- C) 31 – 35 let
- D) 36 – 40 let
- E) 41 – 45 let
- F) 46 – 50 let
- G) 51 let a více

2) Pohlaví:

- A) muž
- B) žena

3) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- A) základní
- B) vyučen/a
- C) středoškolské
- D) vyšší odborné
- E) vysokoškolské

4) K jaké národnosti se přihlašujete?

- A) romské
- B) české
- C) jiné:.....

5) Jak byste charakterizoval/a občany majoritní společnosti? („gádžovské“) (lze zaškrtnout i více možností)

- A) jsou přátelští
 - B) neochotní
 - C) zábavní
 - D) nedůvěřiví
 - E) mají rasistické postoje
 - F) jiné:.....
-
-

6) Máte přátele mezi občany majoritní společnosti?

- A) ano
- ne (uved'te z jaké důvodu).....
-
-

V případě, že jste **odpověděl/a ano**, vyplňte otázky č. 7,8,9

V případě, že jste **označil/a odpověď ne**, otázku č. 7,8,9 přeskočte, a pokračujte č.10

7) Kolik máte přátel mezi občany majoritní společnosti? (uved'te jejich počet)

.....

8) Můžete se jim svěřit?

- A) ano
- B) ne

9) Máte k nim důvěru?

- A) ano
- B) ne

10) Pokud byste měl/a nějaký problém, na koho byste se obrátil/a: (lze zaškrtnout i více možností)

- A) na romské občany
 - B) na občany majoritní společnosti
 - C) na někoho jiného (uved'te na koho).....
-

11) Měl/a jste problém při hledání zaměstnání? (lze zaškrtnout i více možností)

- A) měl/a jsem problém z důvodu, že jsme Rom/ka
- B) měl/a jsem problém z důvodu nedostatečné kvalifikace
- C) neměl/a jsem žádný problém
- D) jiné:

.....

12) Možnosti při hledání práce:

- A) mám stejné jako každý občan
- B) mám ztížené podmínky z důvodu, že jsem Rom/ka
- C) jiné:

.....

13) Jaké vztahy máte na pracovišti?

- A) se všemi pracovníky vycházím dobře (necítím žádný rozdíl, že jsem Rom/ka)
- B) s pracovníky majoritní společnosti nevycházím
- C) nepřipadám si součástí kolektivu
- D) pocítuji od svých spolupracovníků nedůvěru
- E) jiné:

.....

14) Bydlí ve vašem okolí (ve vašem domě či v sousedních domech) občané z majoritní společnosti?

- A) ano
- B) ne

14.1) Pokud ano, jaké s nimi máte vztahy?

- A) majoritní rodiny nás ani nepozdraví
- B) slýcháme stížnosti na naši rodinu
- C) navštěvujeme se
- D) panují mezi námi přátelské vztahy
- E) jiné:

.....

14.2) Všeobecně byste tyto vztahy označil/a jako:

- A) výborné
- B) velmi dobré
- C) neutrální
- D) špatné
- E) velmi špatné

15) O jaký druh bydlení se jedná?

- A) družstevní byt
- B) byt v osobním vlastnictví
- C) nájemní byt
- D) rodinný dům

16) Kolik lidí žije ve vaší domácnosti?.....

17) Jakou řečí se u vás doma mluví? (lze zaškrtnout i více možností.)

- A) česky
- B) slovensky
- C) německy
- D) romsky
- E) rusky
- F) jinak (uveďte jak).....

18) Při vyřizování záležitostí na úřadech:

- A) nemám žádné potíže
 - B) mám problémy s vyřízením záležitosti
 - C) jiné:
-

19) Pracovníci na úřadech: (lze zaškrtnout i více možností)

- A) vadí mi neochota pracovníků
 - B) dávají mi najevo, že jsem Rom
 - C) snaží se mi pomoci
 - D) jsou ochotní
 - E) jiné:.....
-

20) Setkal/a jste se někdy s diskriminací vůči Vaší osobě?

- A) ano
- B) ne

20.1) Pokud ano, kde jste se s diskriminací setkal/a? (lze zaškrtnout i více možností)

- A) v zaměstnání
- B) na úřadech
- C) ve škole
- D) ve zdravotnictví
- E) při shánění bydlení
- F) jiné:

20.2) Jakým způsobem Vám byla projevna?.....

.....
.....

21) Co Vám na občanech majoritní společnosti vadí?: (lze zaškrtnout i více možností)

- A) předsudky vůči romské společnosti
- B) diskriminace
- C) neochota
- D) uzavřenost
- E) nemají snahu se přátelit
- F) negativní medializace Romů (v televizi a tisku jsou uváděny pouze negativní informace v souvislosti s Romy)
- G) jiné:.....

.....
.....

22) Uvažoval/a jste někdy o odchodu z ČR:

- A) ano (uveďte z jakého důvodu).....

.....
.....

- B) ne

Děkuji Vám za ochotu při vyplnění dotazníku.
Jana Pechová

Zdroj: Vlastní

Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Jana Pechová a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích. Součástí studia je vypracování diplomové práce a provedení výzkumu. Téma mé diplomové práce je „Romové a mezilidské vztahy“. Dotazník je zcela anonymní, určen pouze pro potřebu mé diplomové práce. Prosím Vás o pravdivé odpovědi na jednotlivé otázky, neboť pouze takové údaje mají význam pro tento výzkum. U každé otázky prosím vyberte jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak. Odpověď prosím zakroužkujte.

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku.

Jana Pechová

Příklad správné odpovědi: a) b) c)

1) Kolik je Vám let?

- A) 18 – 25 let
- B) 26 – 30 let
- C) 31 – 35 let
- D) 36 – 40 let
- E) 41 – 45 let
- F) 46 – 50 let
- G) 51 let a více

2) Pohlaví:

- A) muž
- B) žena

3) Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- A) základní
- B) vyučen/a
- C) středoškolské
- D) vyšší odborné
- E) vysokoškolské

4) Jak byste charakterizoval/a občany romské společnosti? (lze zaškrtnout i více možností)

A) jsou přátelští

B) ochotní

C) hluční

D) nedůvěřivý

E) nespolehlivý

A) jiné:

.....

5) Máte přátele mezi romskou populací?

A) ano

B) ne (uveďte z jakého důvodu).....

.....

.....

V případě, že jste **odpověděl/a ano**, vyplňte otázky č. 6, 7, 8

V případě, že jste **označil/a odpověď ne**, otázku č. 6, 7, 8 přeskočte, a pokračujte č. 9

6) Kolik máte přátel mezi občany romské společnosti? (uveďte jejich počet)

.....

7) Můžete se svým romským přátelům svěřit?

A) ano

B) ne

8) Máte k nim důvěru?

A) ano

B) ne

9) Jak často přicházíte do kontaktu s romskými občany?

A) denně

B) 1 týdně

A) 2-3 týdně

B) 1 měsíčně

C) jiné:.....

.....

10) Kde s nimi přicházíte do kontaktu? (lze zaškrtnout i více možností)

- A) na pracovišti
- B) v obchodech
- C) v okolí bydliště
- D) na kulturních akcích
- E) jiné:.....

.....

11) Bydlí ve vašem okolí (ve vašem domě či v sousedních domech) občané z romské společnosti?

- A) ano
- B) ne

11.1) Pokud ano, jaké s nimi máte vztahy?

- A) dobré
- B) ani se nezdravíme
- C) s romskými rodinami jsou problémy
- D) jiné:.....

.....

11.2) Všeobecně byste tyto vztahy označil/a jako:

- A) výborné
- B) velmi dobré
- C) neutrální
- D) špatné
- E) velmi špatné

12) Když potkáte na ulici Roma, jak se zachováte?

- A) přejdu na druhý chodník
- B) snažím se mu vyhnout
- C) automaticky si začnu hlídat tašku
- D) pokračuji dál v cestě, nevadí mi to
- E) jiné:.....

.....

13) Máte nějakou osobní zkušenost s Romskými občany?

- A) ano
- B) ne

13.1) Tato zkušenost byla:

A) pozitivní (uveďte o jakou zkušenost se jednalo).....

.....

.....

B) negativní (uveďte o jakou zkušenost se jednalo).....

.....

.....

13.2) Ovlivnila tato zkušenost nějakým způsobem Váš postoj k Romům?

A) ano (uveďte jakým způsobem).....

.....

.....

B) ne

C) nevím

14) Co Vám na občanech romské společnosti vadí?: (lze zaškrtnout i více možností)

A) neochota

B) romské rodiny nedodržují pořádek v domě a okolí

C) nechtějí pracovat

D) neváží si bytů

E) hluchost

F) uzavřenost

G) nic mi na Romech nevadí

H) jiné:

.....

15) Romové pocházejí:

A) z Indie

B) z Turecka

C) ze Španělska

D) z Egypta

E) nevím

16) Jaká je pro Romy typická úprava zevnějšku?

A) barevné oblečení

B) nenápadné zdobení

C) nošení pouze černé barvy

D) nevím

17) Co je pro Roma největší prioritou?

- A) práce
- B) rodina
- C) vzdělání
- D) nevím

18) Jak žijí typické romské rodiny?

- A) není tam patrný rozdíl od běžné rodiny majoritní společnosti
- B) dávají přednost žití v širším okruhu rodiny
- C) děti se velmi brzo stěhují z domu rodičů
- D) nevím

19) Ke komu mají Romové velkou úctu?

- A) k manželce
- B) k dceři
- C) ke starým lidem (předkům)
- D) nevím

20) Myslíte si, že jsou Romové v České republice diskriminováni?

- A) ano
- B) ne

20.1) Pokud ano, tak v jaké oblasti?

- A) v zaměstnání
 - B) v bydlení
 - C) ve školství
 - D) v zdravotnictví
 - E) jiné:.....
-

21) Myslíte si, že Romové mají ve společnosti stejné postavení jako občané majoritní společnosti?

- A) ano
 - B) ne (uveďte v čem se postavení Romů odlišuje).....
-
-
- C) nevím

22) Všeobecně byste vzájemné soužití mezi romskou a majoritní společností v ČR označil/a ?

- A) výborné
- B) velmi dobré
- C) neutrální
- D) špatné
- E) velmi špatné

Děkuji Vám za ochotu při vyplnění dotazníku.
Jana Pechová

Zdroj: Vlastní